

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞSİZLİK ve ENFLASYON ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
ANALİZİ: G8 ÜLKELERİ ÜZERİNE UYGULAMA

Hazırlayan

Mert TOPCU

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Bülent ALTAY

AFYONKARAHİSAR 2010

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Analizi: G8 Ülkeleri Üzerine Uygulama” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28.06.2010

Mert TOPCU

TEZ JÜRİSİ ve ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Bülent ALTAY

Jüri Üyeleri: Yrd.Doç.Dr. Ahmet İNKAYA

Yrd.Doç.Dr. Alparslan ÖZMEN

İktisat anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Mert TOPCU'nun, "**İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Analizi: G8 Ülkeleri Üzerine Uygulama**" başlıklı tezi/..../..... tarihinde, saat’da Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İŞSİZLİK ve ENFLASYON ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN ANALİZİ: G8 ÜLKELERİ ÜZERİNE UYGULAMA

Mert TOPCU

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Haziran 2010

TEZ DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Bülent ALTAY

Bu çalışmanın amacı; G8 ülkelerindeki işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkinin nedensellik bağlamında incelenmesidir. Bu ilişkiyi incelemeden önce, birçok ekonominin temel sorunları arasında yer alan işsizlik ve enflasyon olguları tanımlanmış, bu sorunların sebepleri, türleri, nasıl ölçüldüğü ve iktisat teorilerinin bu sorunlar hakkındaki varsayımları üzerinde durulmuştur. Daha sonra, işsizlik-enflasyon ilişkisinin tarihsel sürecine ve iktisat literatüründe bu ilişkiyi açıklayan ekollerin yaklaşımlarına yer verilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise G8 ülkelerinin 1993:1–2009:4 dönemlerini kapsayan verileri kullanılarak, söz konusu ülkelerin işsizlik-enflasyon ilişkisi Granger nedensellik testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre G8 ülkelerinde çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı ve işsizliğin enflasyonun, enflasyonunda işsizliğin nedeni olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, enflasyon, Phillips Eğrisi, G8 ülkeleri, nedensellik.

ABSTRACT

THE ANALYSE OF RELATIONSHIPS BETWEEN UNEMPLOYMENT AND INFLATION: APPLICATION ON G8 COUNTRIES

Mert TOPCU

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMANT of ECONOMICS**

June 2010

Advisor: Assist. Prof. Dr. Bülent ALTAY

The aim of this study is to deal with the relationship between unemployment and inflation in terms of causality in G8 countries. Before examining this relationship, the phenomena of unemployment and inflation that are some of the main problems of many economies are defined. Furthermore, reasons, kinds, measurements and assumptions of economic theory about these problems are also emphasized. In the next part, historical process of unemployment-inflation relationship and approaches of schools explaining this relation in economical literature are mentioned. In the last part of the study, gathering the data of the G8 countries including 1993:1–2009:4 periods, the relationship between unemployment and inflation of these countries is analysed with Granger causality test. According to analysis results, it is concluded that there is a two-way causality in G8 countries and unemployment causes inflation or vice versa.

Key Words: Unemployment, inflation, Phillips Curve, G8 countries, causality.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın yürütülmesinde değerli görüş ve destekleriyle bana yön veren, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim danışmanım Yrd. Doç. Dr. Bülent ALTAY'a ve bugünlere ulaşmamda çok büyük emekleri olan, hiçbir konuda desteklerini esirgemeyen anneme ve babama sonsuz teşekkür ederim.

Mert TOPCU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ.....	ii
TEZ JÜRİSİ ve ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iii
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHDAM, İŞSİZLİK VE ENFLASYON

1. İSTİHDAM.....	3
1.1. İSTİHDAM ve İSTİHDAMLA İLGİLİ KAVRAMLAR	3
1.1.1. İstihdam	3
1.1.2. İstihdamla İlgili Kavramlar.....	3
1.1.2.1. Çalışma Çağındaki Nüfus ve Aktif Nüfus.....	4
1.1.2.2. İşgücü	4
1.2. İSTİHDAM TÜRLERİ.....	6
1.2.1. Tam İstihdam.....	6
1.2.2. Eksik İstihdam	6
1.2.3. Aşırı İstihdam	7
1.3. İSTİHDAM TEORİLERİ.....	7

1.3.1. Klasik Ve Neo-Klasik İstihdam Teorileri.....	7
1.3.2. Keynesyen İstihdam Teorisi	8
1.3.3. Monetarist İstihdam Teorisi.....	8
2. İŞSİZLİK.....	8
2.1. İŞSİZLİĞİN TANIMI	9
2.2. İŞSİZLİK ORANI	10
2.3. İŞSİZLİĞİN NEDENLERİ	11
2.3.1. Yüksek İşçi Maliyetleri.....	11
2.3.2. Kayıt Dışı Çalışma Hayatının Genişlemesi	11
2.3.3. Diğer Nedenler	12
2.4. İŞSİZLİK TÜRLERİ	12
2.4.1. Konjonktürel İşsizlik	12
2.4.2. Yapısal İşsizlik	13
2.4.2.1. Efektif Talep İşsizliği	14
2.4.2.2. Teknolojik İşsizlik.....	14
2.4.3. Mevsimsel İşsizlik	14
2.4.4. Friksiyonel İşsizlik	15
2.4.5. Doğal İşsizlik	15
2.5. İKTİSAT TEORİLERİNDE İŞSİZLİK	16
2.5.1. Klasik ve Neo-Klasik Yaklaşım	16
2.5.2. Keynesyen Yaklaşım.....	17
2.5.3. Monetarist Yaklaşım.....	18
2.5.4. Yeni Klasik Yaklaşım	18
2.5.5. Yeni Keynesyen Yaklaşım	19
2.6. İŞSİZLİĞİN ÖLÇÜMÜ	20

2.7. İŞSİZLİĞİN MALİYETİ	20
2.7.1. İşsizliğin Ekonomik Maliyeti.....	21
2.7.2. İşsizliğin Sosyal Maliyeti.....	21
2.8. İŞSİZLİKLE MÜCADELE POLİTİKALARI	22
2.8.1. Pasif İstihdam Politikaları.....	22
2.8.2. Aktif İstihdam Politikaları	23
2.8.3. Diğer İktisat Politikası Önlemleri	23
3. ENFLASYON.....	24
3.1. ENFLASYON ve ENFLASYONLA İLGİLİ KAVRAMLAR	24
3.2. ENFLASYONUN ÖLÇÜLMESİ ve FİYAT ENDEKSLERİ.....	26
3.2.1. Tüketici Fiyatları Endeksi	27
3.2.2. Üretici Fiyatları Endeksi	28
3.2.3. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) Deflatörü	29
3.3. ENFLASYON NEDENLERİ	29
3.3.1. Parasal Faktörler	29
3.3.2. Reel Faktörler	30
3.3.3. Dışsal Faktörler.....	31
3.3.4. Yapısal Faktörler	31
3.4. ENFLASYON TÜRLERİ.....	31
3.4.1. Şiddetine Göre Enflasyon Türleri	31
3.4.1.1. İlmli Enflasyon.....	32
3.4.1.2. Yüksek Enflasyon	32
3.4.1.3. Hiperenflasyon	32
3.4.2. Kaynağına Göre Enflasyon Türleri.....	33
3.4.2.1. Talep Enflasyonu	33

3.4.2.2. Maliyet Enflasyonu	35
3.4.2.3. Karma Enflasyon.....	37
3.5. ENFLASYON TEORİLERİ.....	37
3.5.1. Klasik Yaklaşım	37
3.5.1.1. Fischer Denklemi	38
3.5.1.2. Cambridge Denklemi	38
3.5.2. Keynesyen Yaklaşım.....	39
3.5.3. Monetarist Yaklaşım.....	40
3.5.4. Yapısalcı Yaklaşım.....	40
3.5.5. Kalecki Yaklaşımı	41
3.6. ENFLASYONUN MALİYETİ.....	41
3.6.1. Ayakkabı-Deri Maliyeti	42
3.6.2. Menü Maliyeti.....	43
3.6.3. Nominal Vergi Artışları.....	43
3.7. ENFLASYONLA MÜCADELE	43

İKİNCİ BÖLÜM

İŞSİZLİK-ENFLASYON İLİŞKİSİ ve PHILLIPS EĞRİSİ YAKLAŞIMLARI

1. İŞSİZLİK-ENFLASYON İLİŞKİSİNE TARİHSEL AÇIDAN BAKIŞ	46
2. PHILLIPS EĞRİSİ	50
2.1. PHILLIPS EĞRİSİ'NİN TEORİK ÇERÇEVESİ.....	51
2.2. PHILLIPS'İN ÇALIŞMASINDAN SONRA MODELE YAPILAN KATKILAR.....	53
2.2.1. Lipsey'in Phillips Eğrisi Yaklaşımı	53
2.2.2. Samuelson ve Solow'un Phillips Eğrisi Yaklaşımı.....	55

2.3. PHILLIPS EĞRİSİNİN KABUL GÖRMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER	57
2.4. PHILLIPS EĞRİSİNİN TÜRETİLMESİ.....	58
2.5. PHILLIPS EĞRİSİ ÜZERİNDE HAREKETE ve EĞRİNİN KAYMASINA NEDEN OLAN FAKTÖRLER	59
3. MONETARİST EKOLÜN PHILLIPS EĞRİSİ YAKLAŞIMI.....	61
3.1. BEKLEYİŞLERLE DÜZENLENMİŞ PHILLIPS EĞRİSİ.....	62
3.2. DOĞAL ORAN HİPOTEZİ.....	63
3.2.1. Doğal İşsizlik Oranının Düşürülmesi	64
3.2.2. Doğal İşsizlik Oranının Yükselmesi	64
3.3. HIZLANDIRAN PRENSİBİ.....	65
3.3.1. Hızlanan Enflasyon.....	66
3.3.2. Uzun Dönem Phillips Eğrisi.....	67
3.3.3. Deflasyonist Politikaların Etkileri	69
3.4. PHILLIPS DÖNGÜSÜ	70
3.5. POLİTİKA ÖNERİLERİ.....	72
4. YENİ KLASİK EKOLÜN PHILLIPS EĞRİSİ YAKLAŞIMI	73
4.1. RASYONEL BEKLENTİLER	73
4.2. LUCAS TİPİ ARZ FONKSİYONU	81
4.3. REEL KONJONKTÜR TEORİSİ.....	83
4.4. POLİTİKA ÖNERİLERİ.....	85
5. YENİ KEYNESYEN EKOLÜN PHILLIPS EĞRİSİ YAKLAŞIMI	86
5.1. SÖZLEŞME YAKLAŞIMI	87
5.2. ÜCRET ve FİYAT YAPIŞKANLIĞI.....	89
5.2.1. Ücret Yapışkanlığı ve Ücret Yapışkanlığını Açıklayan Modeller	89

5.2.1.1. Sendikaların Tekel Gücü	90
5.2.1.2. İşsizlik Sigortası.....	90
5.2.1.3. Uzun Vadeli Sözleşmeler	90
5.2.1.4. Asgari Ücret Yasaları	91
5.2.1.5. Zımni Sözleşme Yaklaşımı.....	91
5.2.1.6. Ücret Etkinliği.....	92
5.2.1.7. İçerdekiler-Dışardakiler Hipotezi	93
5.2.1.8. Ücretlerin Kademeli Olarak Belirlenişi.....	93
5.2.2. Fiyat Yapışkanlığı ve Fiyat Yapışkanlığını Açıklayan Modeller	94
5.2.2.1. Menü Maliyeti ve Toplam Talep Dışsallığı.....	94
5.2.2.2. Koordinasyon Sorunları.....	95
5.2.2.3. Fiyatların Kademeli Olarak Belirlenişi	96
5.3. HİSTERİ HİPOTEZİ.....	96
5.4. NAIRU	97
5.5. POLİTİKA ÖNERİLERİ.....	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

G8 ÜLKELERİ ÜZERİNE AMPİRİK UYGULAMA

1. G8 ÜLKELERİNE GENEL BAKIŞ.....	99
2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	102
3. PANEL VERİ METODOLOJİSİ.....	105
4. EKONOMETRİK MODEL ve DEĞERLENDİRME	108
SONUÇ.....	113
KAYNAKÇA.....	115

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1.1: Talep Enflasyonu	34
Şekil 1.2: Maliyet Enflasyonu.....	36
Şekil 2.1: Irving Fisher Grafiği	48
Şekil 2.2: A.J.Brown'un Serpme Diyagramı	49
Şekil 2.3: Paul Sultan'ın Grafiği	50
Şekil 2.4: Parasal Ücret Oranları-İşsizlik Değiş-tokuşu.....	52
Şekil 2.5: Emek Talebi Fazlası-Parasal Ücretlerdeki Değişme İlişkisi.....	54
Şekil 2.6: Emek Talebi Fazlası-İşsizlik Oranı İlişkisi.....	54
Şekil 2.7: Lipsey'in Phillips Eğrisi Yaklaşımı.....	55
Şekil 2.8: Samuelson-Solow'un Phillips Eğrisi Yaklaşımı	56
Şekil 2.9: AS ve AD Eğrilerinden Phillips Eğrisinin Türetilmesi	58
Şekil 2.10: Orjinal Phillips Eğrisi	59
Şekil 2.11: Phillips Eğrisinin Kayması.....	61
Şekil 2.12: Enflasyon Beklentileri ve Hızlanan Enflasyon	66
Şekil 2.13: Uzun Dönem Phillips Eğrisi.....	68
Şekil 2.14: Deflasyonun Etkileri	70
Şekil 2.15: Saat Yönünde Phillips Döngüsü	71
Şekil 2.16: Uyarlayıcı Beklentiler ile Rasyonel Beklentiler Arasındaki Farkı İçeren Phillips Eğrisi.....	77
Şekil 2.17: Rasyonel Beklentiler Çerçevesinde Kısa Dönem Phillips Eğrileri	78
Şekil 2.18: Tahmin Edilen Durumda Talep Artışı ve Talep Şoku	79

Şekil 2.19: Tahmin Edilen Durumda Arz Daralması ve Arz Şoku.....	80
Şekil 2.20: Fiyat Düzeyinde Öngörülmeven Artışın Etkisi.....	81
Şekil 2.21: Lucas Tipi Arz Eğrisi.....	83
Şekil 2.22: İşgücü Piyasasında Denge.....	88

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AD	: Toplam Talep
AS	: Toplam Arz
çev	: Çeviren
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
LCC	: Levin-Lin-Chu
LRPC	: Uzun Dönem Phillips Eğrisi
NAIRU	: Enflasyonu Hızlandırmayan İşsizlik Oranı
NKPC	: Yeni Keynesyen Phillips Eğrisi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PC	: Phillips Eğrisi
SRPC	: Kısa Dönem Phillips Eğrisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TEFE	: Toptan Eşya Fiyatları Endeksi
Trans	: Çeviren
TÜFE	: Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyatları Endeksi

GİRİŞ

Gelişmiş, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin hemen hemen her biri için ekonomik anlamda en önemli sorunların başında işsizlik ve enflasyon gelmektedir. Ülke ekonomileri gerek büyüme, gerekse kalkınma adına fiyat istikrarının sağlanması ile mevcut istihdamın artırılması amaçlarına öncelik vermektedirler.

Yüksek milli gelir seviyesine ulaşmada üretimin, dolayısıyla da istihdamın rolü çok büyüktür. Bunun için kuşkusuz işsizlik oranının minimum seviyeye çekilmesi gerekmektedir. İşsizlik oranının yüksek olduğu bir ekonomide potansiyel olarak üretime katılabilecek işgücünün üretime katkı sağlayamaması, günümüz şartlarında ekonomik olarak ülke ekonomilerine büyük yük oluşturmaktadır.

Enflasyonist bir ortamda genel fiyat seviyelerinin artması başta olmak üzere üretim maliyetlerinin yükselmesi, yatırım kararlarının zorlaşması gibi birçok etki ortaya çıkmaktadır. Fiyat istikrarının sağlanması, belli bir aralık etrafında değişen enflasyon oranı ile tüm bu olumsuzlukların asgari düzeye indirilmesini amaçlamaktadır.

İki sorundan her biri, ekonomiler üzerinde başlı başına derin izler bırakabilecek sonuçlar ortaya çıkarsa da, tarih boyunca iki sorunun iç içe yaşandığı dönemlere de rastlanmaktadır. 1970'li yıllarda Bretton Woods sisteminin çöküşü ve ardından gelen petrol krizi ile işsizlik ve enflasyon olgularının birlikte yaşandığı durumu anlatan stagflasyon olgusu baş göstermiştir. Yüksek bir enflasyon oranının, kullanılmayan üretim kapasitelerinin, işsizliğin ve yetersiz bir büyüme hızının birlikte yaşandığı bir ekonomik olayı ifade etmek için kullanılan stagflasyon, ciddi bir ikilemi ortaya koymaktadır. Daraltıcı politikalar, bir ekonomide talep enflasyonu için çözüm olurken, yüksek işsizlik oranlarının azaltılması içinse genişletici politikalar izlenmesi gerekmektedir.

Tüm bu gelişmeler, işsizlik ve enflasyon sorunlarının ekonomiler açısından yarattığı tehlikelerin öneminin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. İşsizlik-enflasyon değiş-tokuşu olarak adlandırılan bu ilişkinin teorik temelleri, 1958 yılında Yeni Zelandalı iktisatçı Phillips'in İngiltere ekonomisi üzerine uyguladığı çalışmasına

dayanmaktadır. Phillips'in bu çalışmasını takiben, iktisat okulları işsizlik-enflasyon ilişkisine değişik yorumlarda bulunmuşlardır.

1973 petrol krizi ile ardından gelişen global durgunluğu takiben bugünkü ismi ile G8 olarak adlandırılan topluluk kurulmuştur. Dünyanın ekonomik anlamda en güçlü ekonomilerinden Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Rusya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin oluşturduğu G8 ülkeleri, dünyanın endüstrileşmiş en büyük sekiz ülkesi olarak kabul edilmelerine rağmen, bu ülkeler de tarih boyunca farklı dönemlerde işsizlik-enflasyon değiş-tokuşu ile karşı karşıya kalmışlardır.

Bu çalışmanın amacı; belirttiğimiz sekiz ülkenin oluşturduğu topluluğunun işsizlik-enflasyon ilişkisini nedensel bağlamda ortaya koymaktır. Bunun için de topluluğu oluşturan sekiz ülkenin 1993:1–2009:4 dönemlerine ait verileri toplanarak, işsizlik ve enflasyonun birbirinin nedeni olup olmadığı araştırılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde teorik olarak istihdam, işsizlik ve enflasyon kavramları açıklanmıştır. Yine bu bölümde işsizlik ve enflasyon olgularının sebeplerine, çeşitlerine, maliyetlerine, nasıl ölçüldüğüne ve iktisat teorilerinin bu olgularla ilgili varsayımlarına yer verilmiştir. Ayrıca bu sorunlarla nasıl mücadele edilebileceği üzerinde de durulmuştur.

İkinci bölümde temel olarak işsizlik-enflasyon ilişkisi ele alınmıştır. İlk olarak tarih boyunca bu ilişkiye değinen iktisatçıların çalışmalarından bahsedilmiştir. Çalışmanın teorik temelini oluşturan ve iktisat literatüründe bu ilişkiye adını veren Phillips'in çalışmasına değinilmiştir. Daha sonra, işsizlik-enflasyon değiş-tokuşunu açıklayan, iki değişken arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koyan Phillips'in analizine iktisat ekollerinin yorumları eklenmiş ve bu ekollerin yaklaşımlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise ekonometrik analiz uygulanarak, G8 ülkelerinin nedensel bağlamda işsizlik-enflasyon ilişkisi Granger nedensellik testi yardımıyla analiz edilmiş ve G8 ülkelerinde iki değişken arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin varlığı araştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSTİHDAM, İŞSİZLİK VE ENFLASYON

1. İSTİHDAM

İstihdam ve işsizlik kavramları kelime anlamı olarak zıt kavramları ifade etmektedir. Ancak iktisat literatüründe işsizlik istihdamın bir türüdür. Eksik istihdam olarak da adlandırabileceğimiz işsizlik kavramı ile istihdam kavramı, makro iktisadın temel ilgi alanlarının başında gelmektedir.

1.1. İSTİHDAM ve İSTİHDAMLA İLGİLİ KAVRAMLAR

İktisat literatüründe işsizlik konusu tartışılırken, istihdam teorisi ile ilgili kavramlar sık sık gündeme gelmektedir. İşsizlik kavramı da istihdamın bir türü olarak ele alındığına göre, bu sorun ile mücadele edebilmek için istihdam ve istihdamla ilgili kavramların neyi ifade ettiğini iyi anlamak gerekmektedir.

1.1.1. İstihdam

Sözlük anlamı hizmete almak ve çalıştırmak olan istihdam, iktisadi kavram olarak; çalışma ve gelir sağlama kararında olan bireylerin mal ve hizmet üretme veya sağlama amaçlı çalışması ya da çalıştırılması olarak ifade edilebilir. İstihdam kavramı dar ve geniş kapsamda olmak üzere iki başlık altında ele alınabilir. Ekonomide belli bir dönemde üretim faktörlerinden sadece emeğin ne ölçüde kullanıldığı dar kapsamda istihdam, tüm üretim faktörlerinin ne ölçüde kullanıldığı ise geniş kapsamda istihdam kavramları ile açıklanmıştır (Çoban, 2009: 334).

1.1.2. İstihdamla İlgili Kavramlar

İstihdam kavramını açıkladıktan sonra istihdamla ilgili çalışma çağındaki nüfus, aktif nüfus ve işgücü kavramlarına değinmek gerekirse:

1.1.2.1. Çalışma Çağındaki Nüfus ve Aktif Nüfus

Çalışma çağındaki nüfus kavramı açıklanırken karşımıza yaş sınırlaması çıkmaktadır. Alt ve üst sınırları belirlenirken zorunlu temel eğitim bitiş yılı ve emeklilik yaşı temel alınan bu kavramda, yaş sınırları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ancak çoğu ülkede Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO-International Labour Organization) tarafından kabul gören 15–64 yaş aralığı temel olarak alınmaktadır (<http://www.calisma.org>). Bu yaş aralığındaki kişiler çalışma çağındaki nüfusu oluşturmaktadır.

Kurumsal olmayan sivil nüfus olarak da adlandırılan aktif nüfusu ise çalışma çağındaki nüfusun okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, hastane, kışla ya da orduvinde ikamet edenler ile yabancı uyruklular dışında kalan kısmı oluşturmaktadır (<http://tuikrapor.tuik.gov.tr>). Yani aktif nüfusu 15–64 yaş arasında kalan çalışanlar, işsizler ve iş aramayanlar oluşturmaktadır.

1.1.2.2. İşgücü

İşgücü, bir ülkedeki emek arzını insan sayısı bakımından ifade eden bir kavramdır. Bu noktadan hareketle işgücünde diğer üretim faktörlerinden farklı olarak doğrudan insan unsuru ön plana çıkmaktadır. ILO'nun temel bakış açısında belirttiği üzere işgücü, 15–64 yaş aralığındaki istihdam edilmiş bireyler ile iş arayan ya da işe çağırılmayı bekleyen işsizlerden oluşur. Yani istihdam edilenlerle işsizlerin toplamı işgücünü meydana getirmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2003: 43). Burada istihdam edilenler, ücretli olarak istihdam edilenlerle kendi hesabına çalışanları kapsamaktadır. Ücretli istihdam, referans döneminde ücret ya da maaş karşılığı bir işte çalışan bireyler ile resmi olarak iş ile bağlantısı olsa da, geçici bir süre için işte bulunmayan bireylerden oluşmaktadır. Kendi hesabına çalışanlar, referans döneminde kar karşılığında veya ailesinin yanında ücretsiz aile (akraba) işçisi olarak çalışan bireyler ile kendi işyerine sahip ancak geçici olarak işte bulunmayan bireyleri kapsamaktadır (Lordoğlu, Özkaplan ve Törüner, 1999: 35). İşgücü her zaman kesin olarak ifade edilebilecek bir toplam değildir. Bu toplam zaman içerisinde artıp azalabilmektedir. Fakat bu değişme yalnız işgücü sayısı ile ilgili değil, işgücü bileşimi ile de yakından ilişkilidir.

İşgücünün sayı ve bileşimini etkileyen faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Şahin, 1994: 251):

- Ülke nüfusunun miktarı ile yaş ve cinsiyet bakımından birleşimi,
- Piyasa şartları ve teknolojik seviye,
- Hukuk düzeni ve mevzuatı,
- Sosyal, moral ve kuramsal faktörler.

İşgücü ile ilgili üç temel kavramdan bahsetmek gerekmektedir. Bunlardan ilki işgücü piyasasıdır. İşgücü piyasası; işgücü faktörünün alınıp satıldığı piyasadır. Piyasada denge, işgücü arzı ve işgücü talebi tarafından belirlenir.

Klasiklere göre, işgücü arzını işgücü sahibinin reel gelir ve boş zaman arasındaki tercihi belirler ve işgücü arzı reel ücretin pozitif bir fonksiyonudur (Ataman, 1998: 60). Keynesyenlere göre, Klasiklerin tam zıttı olarak, işgücü arzı nominal ücretlere karşı sonsuz duyarlıdır. Çünkü Keynesyen modele göre piyasalar sürekli temizlenmez ve işçilerde para aldanması vardır (Savaş, 1999: 757–758).

İşgücü talebini ise mal ve hizmet piyasasının koşulları ile işverenin tercihleri belirlemektedir. Kısa dönemde sermaye faktörü sabitken, emek faktörü değişkendir (Biçerli, 2009: 85). Buna bağlı olarak üretim miktarını artırmak isteyen firmalar, işgücünü daha fazla kullanarak üretim artışı yaratabilirler. Dolayısıyla kısa dönemde üretim maliyetini işgücü fiyatı olan reel ücret belirlemektedir.

İkincisi ise işgücüne katılma oranıdır. Bu oran, aktif nüfus içerisindeki işgücünün nispi ağırlığını göstermektedir. Yani, işgücünün kurumsal olmayan sivil nüfusa oranıdır.

$$\text{İşgücüne Katılma Oranı} = \frac{\text{İşgücü}}{\text{Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus}} \times 100$$

Üçüncüsü ise yaş bağımlılık oranı olarak da adlandırılan bağımlılık oranıdır. Bu oran ise, 15–64 yaş aralığı haricinde kalan nüfusun bu yaş aralığında kalan nüfusa oranlanması ile elde edilir. Bu oran teorik olarak üretken kişi başına düşen bağımlı kişi sayısını vermektedir (Çoban, 2009: 337- 338).

1.2. İSTİHDAM TÜRLERİ

İktisat biliminde istihdam teorisi ile ilişkili olan tam istihdam, eksik istihdam ve aşırı istihdam kavramları, işgücünün çalışma koşullarını belirtmek için kullanılmaktadır.

1.2.1. Tam İstihdam

Bu kavram iktisat biliminin kurucusu sayılan Adam Smith ve arkadaşlarının literatüre kattığı Klasik iktisat teorisinin varsayımlarından biridir. Tam istihdam düzeyi, cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen herkesin iş bulabildiği bir istihdam düzeyini ifade etmektedir. Ancak bu kısmın gerçek hayata yansması burada tanımlanan haliyle gerçekleşmemektedir. Bu kısım, olayın sadece teorik yönünü yansıtmaktadır. Tam istihdama ulaşmış bir ekonomide %1–2 gibi çok düşük oranlı bir işsizlik görülmesi olağan bir durumdur. Yani ekonomide bir miktar işsiz bulunması ile tam istihdam seviyesi uzlaşmaz demek değildir.

Tam istihdam düzeyi, gerek istihdam düzeyi gerekse reel milli gelir bakımından değişmez, sabit bir düzeyi ifade etmemektedir (Aren, 1984: 5–6). Özellikle nüfus artış hızı yüksek olan ülkelerde çalışma isteğinde olan kişilerin sayısı arttıkça, tam istihdamı sağlamak kadar sürdürmekte önem kazanmaktadır.

1.2.2. Eksik İstihdam

Tam istihdam ulaşılması zor bir hedef olduğu için ekonomiler genellikle eksik istihdam seviyesinde bulunurlar. Buradaki eksik istihdam kavramı, ekonomideki bir kısım işgücünün kendi isteği dışında işsiz kalması yani çalıştırılmaması anlamındadır (Dirimtekin, 1981: 199). Aktif nüfusun bir bölümünün geçici veya sürekli olarak cari ücret düzeyinde ve çalışma koşullarında iş bulamaması ile ekonomide üretilen mal ve hizmet miktarları, üretilmesi mümkün olan seviyenin altında kalmaktadır. Yani ekonomideki mevcut işgücünün bir kısmı atıl durumda bulunmaktadır. Bu durumda da ekonomide var olan kaynaklar israf edilmektedir. Sonuç olarak, kaynak kullanımı ile milli gelir seviyesinin dolayısıyla da refah düzeyinin doğru orantılı olması sebebiyle ulaşılması mümkün olan refah

seviyesinin altında bir yaşam standardı sürdürülmektedir (Gediz ve Yalçınkaya, 2000: 162).

1.2.3. Aşırı İstihdam

Ekonomideki mevcut üretim faktörlerinin tümü çalıştığı halde üretilen mal ve hizmet miktarının, toplam talep karşısında yetersiz kalması durumuna aşırı istihdam denilmektedir. Bu kavram, tanımından da anlaşılacağı üzere eksik istihdamın tam tersi bir kavramı ifade etmektedir. Aşırı istihdam durumunda toplam talebi karşılamak, yani toplam arzı artırmak için mevcut çalışan işgücü normal çalışma sürelerinden daha fazla çalıştırılmaktadır (Dirimtekin, 1981: 199). Dolayısıyla da üretim faktörleri tam istihdam kapasitesinin üzerinde faaliyet göstermektedir.

1.3. İSTİHDAM TEORİLERİ

İktisat literatüründe önemli bir yer tutan ekoller, istihdam kavramı ile ilgili teoriler öne sürmüşlerdir. Bunlardan en önemlileri Klasik, Neo-Klasik, Keynesyen ve Monetarist ekollerin öne sürdüğü istihdam teorileridir.

1.3.1. Klasik ve Neo-Klasik İstihdam Teorileri

Klasik ve Neo-Klasik iktisatçılar, düzgün işleyen piyasa mekanizması sayesinde üretim faktörlerinin tümüyle kullanılacağını, dolayısıyla ekonominin tam istihdam seviyesinde olacağını benimsemektedirler. Onlara göre ekonomiyi tam istihdam seviyesinden uzaklaştıran tüm aksaklıklar geçicidir (Dinler, 2004: 448). Say Kanunu (Mahreçler Kanunu) olarak ifade edilen “Her arz kendi talebini yaratır” düşüncesiyle tam istihdamın kendiliğinden otomatik olarak gerçekleşeceğini savunmaktadırlar. Bunu da emek arz ve talebince belirlenen ücret teorisi, tasarruf arz ve talebince belirlenen faiz teorisi ve Klasik düşüncede paranın rolünü açıklayan fiyatlar genel seviyesi teorisi yani paranın miktar teorisi ile açıklamaktadırlar (Peterson, 1988: 105–106).

1.3.2. Keynesyen İstihdam Teorisi

Bu teorinin hareket noktası, Klasik ve Neo-Klasik iktisatçıların savundukları istihdam teorisi üzerine kurulmuştur. Bu teoriyi eleştiren Keynesyen iktisatçılar, Klasiklerin öne sürdüğü gibi tam istihdam düzeyinin düzgün işleyen piyasa mekanizması ile sağlanamayacağını, istihdam düzeyinin ekonomideki toplam arz ve toplam talep dengesi tarafından belirleneceğini savunmaktadırlar. Bu denge tam istihdam seviyesinde olabileceği gibi, genellikle eksik istihdam seviyesindedir. Çünkü Keynesyen iktisatçılara göre tam istihdam seviyesi ulaşılması güç, istisnai bir noktadır. Toplam arz-toplam talep dengesi sağlandığında ekonomi tam istihdam seviyesinde değilse, ekonomide milli gelir açığı var demektir. Bu durum deflasyonist açık olarak nitelendirilmektedir. Milli gelir açığını kapatıp, tam istihdamı sağlayabilmek için para ve maliye politikaları kullanılarak toplam talep artırılmalıdır (Dinler, 2004: 449). Keynesyen Teoride toplam talep ifadesiyle anlatılmak istenilen kavram toplam talep veya global taleptir. Keynes'e göre toplam istihdam, toplam talebe bağlıdır. Yani Keynes'in istihdam teorisi toplam talebe dayanan bir analizden oluşmaktadır.

1.3.3. Monetarist İstihdam Teorisi

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kabul görmeye başlayan Monetarist görüşün en bilinen savunucusu Milton Friedman, Keynesyen Ekolün emek arzını nominal ücretin bir fonksiyonu olarak kabul etmesini eleştirmiş ve emek arzının beklenen ücret ile reel ücretin bir fonksiyonu olduğunu savunmuştur. Monetarist görüş, fiyatların esnek olduğunu ve emeğin uyarlayıcı bekleyişler altında fiyat bekleyişi olduğunu kabul etmiştir. Monetarist Ekolün savunduğu bu varsayımlar altında, serbest piyasa mekanizması kısa dönemde eksik istihdamda bulursa dahi uzun dönemde tam istihdam seviyesine ulaşacaktır (Ünsal, 2009: 35-36).

2. İŞSİZLİK

Modern hayatın olumlu taraflarının yanında kişiye ve topluma yansıyan olumsuz tarafları da vardır ki, bunların başında da işsizlik gelmektedir. Tehlike arz

eden bu durum ülkesel ve küresel bir genişliğe sahiptir. İşsizlik, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklılık gösterse de, tüm ülkelerin makroekonomik anlamda en ciddi sorunlarından biri olmaya devam etmektedir.

2.1. İŞSİZLİĞİN TANIMI

Günümüzün en önemli sorunlarından biri olan işsizlik için çeşitli örgüt ve kurumlar birçok tanımlamada bulunmuşlardır. Genel hatlarıyla bir ülkede emeiğin tam istihdamı ile fiili olarak istihdam edilenler arasındaki farka işsizlik denilmektedir. Bu tanımı biraz genişletecek olursak; çalışma gücüne sahip, çalışmak isteyen fakat cari ücret ve çalışma koşullarında iş arayıp bulamayan kimselere işsiz denilmektedir.

Türkiye İş Kurumu'na göre, kurum kayıtlarında iş bekleyenlerden yalnız belli bir iş yerinde çalışmak isteyen ve diğer iş yerlerinde sağlanabilecek iş imknlarını kabul etmeyeceklerini bildirenler, mevcut iş varken daha elverişlilerine geçmek isteyenler ile emeklilerden iş arayanlar çıkartıldığında geri kalanlar işsiz sayılmaktadır (Gediz ve Yalnkaya, 2000: 163).

Uluslararası alışma rgt ILO (International Labor Organization) ise bir kişinin işsiz sayılabilmesi için “kişinin işi olmamalı, iş arıyor olmalı ve işe başlamaya hazır olmalı” kriterlerini sağlaması gerektiğini belirtmektedir (TCMB Bülten, 2010: 4).

şimdiye kadar birey açısından tanımladığımız işsizlik kavramı, toplum açısından da büyük öneme sahiptir. Başta işgücü olmak üzere üretim kaynaklarının bir bölümünün kullanılmayıp boşa harcanması toplum açısından işsizliği ifade etmektedir (Talas, 1997: 129).

İşsizlik çoğunlukla düşük istihdam kavramıyla birbirine karışan bir kavramdır. İşsizlik kavramına değindikten sonra bu yanılığya da açıklık getirmek gerekmektedir. Örneğin; işçilerin haftada ortalama 40 saat çalıştığını ve tüm firmaların bu süreyi işçi çıkartmadan 30 saate düşürdüğünü varsayarsak, işsizliğin azalmadığını ancak üretim azalmasıyla düşük istihdam oluştuğunu görebiliriz (İyibozkurt, 1999: 126).

Ülkeler bir yandan sosyal bir amaç ile bir kısım vatandaşlarının işsiz ve dolayısıyla gelirsiz kalmasını önlemek için, diğer yandan da iktisadi kalkınmada mevcut işgücünden tam olarak faydalanabilmek için işsizliği azaltmanın çarelerini aramaktadırlar (Türkiye Kamu-Sen Ar-ge, 2004: 5-7).

ABD işgücü piyasası üzerine yapılan araştırmalar işsizliğin beş temel özelliğini ortaya çıkartmıştır (Dornbusch & Fischer, 1998: 508):

- Yaş, cins ve tecrübeye göre belirlenen gruplar arasında işsizlikte büyük değişimler mevcuttur,
- İşgücü piyasasında yüksek dönüşüm oranı söz konusudur. İstihdama ve işsizliğe katılım ve çıkışlar, çalışan ve işsiz sayısına göre çok yüksektir,
- Dönüşümün büyük bir kısmı çevrimseldir yani ekonomik gerileme dönemlerinde işten çıkarma ve ayrılmalar, genişleme dönemlerinde ise gönüllü ayrılmalar yüksektir,
- Herhangi bir verili ayda işsiz kalanların çoğu sadece kısa bir süre için işsiz kalmaktadır,
- İşsiz kesimin büyük bir çoğunluğunu uzun dönemli işsizler oluşturmaktadır.

Bu gerçekler, işsizliğin neyi ifade ettiğini ve bu konuda neler yapılabileceğini kavramak açısından çok önemlidir.

2.2. İŞSİZLİK ORANI

İşgücü piyasasının en kritik göstergelerinden biri olan işsizlik oranı, ekonominin de önemli bir ölçüsüdür. Ayrıca işgücü piyasalarına yönelik geliştirilebilecek politikalarında önde gelen başvuru kaynaklarındandır. İşsizlik oranının, ekonominin genelini gerçekçi bir şekilde değerlendirmek ve işgücü piyasası politikalarının başarısını saptamak için doğru bir şekilde tanımlanması ve ölçülmesi gerekmektedir (Yüceol, 2005: 119).

Bir ekonomideki işsizlerin toplam işgücüne oranı, işsizlik oranını ifade etmektedir.

O halde (Ünsal, 2009: 88):

$$\text{İşsizlik Oranı} = \frac{\text{İşsizlerin Sayısı}}{\text{Toplam İşgücü}} \times 100$$

İşsizlik oranı hiçbir zaman sıfıra indirgenemez. Çünkü bazı iş arayanlar asgari ücretten yapılması gereken işi yapamayabilirken, bazı işçiler de verilen ücreti beğenmeyip iş aramaya devam etmektedirler. Bazıları ise iş değiştirmektedir ve o dönem yapılan anket ve çalışmalarda işsiz olarak gözükümler. Bu yüzden bir ekonomide %3–4 işsizlik oranı normal kabul edilebilir (İyibozkurt, 1999: 126).

2.3. İŞSİZLİĞİN NEDENLERİ

Günümüzde, özellikle son dönemlerde ülkemizde önemini koruyan ve çok yüksek rakamlara ulaşan işsizlik, kişisel ekonomik bir sorunun ötesinde toplumsal yönleri de olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İşsizliğin nedenlerini, yüksek işçi maliyetleri, kayıt dışı çalışma hayatının genişlemesi ve bunların dışında kalan diğer nedenler olarak üç kategoriye ayırmak mümkündür.

2.3.1. Yüksek İşçi Maliyetleri

Genellikle firmalar ürünleri yetersiz talep gördüğü zaman maliyetleri düşürmek için ilk önce işçi çıkarma yoluna başvururlar. Böylece emek, bir ayarlama değişkeni haline gelmektedir (İstanbul Ticaret Odası[İTO], 2000: 187–188). İşçilerini çıkaran bir firma, çıkardığı işçi başına ödediği ücretten kurtulacağı için maliyetini düşürmüş olacaktır.

2.3.2. Kayıt Dışı Çalışma Hayatının Genişlemesi

Emek yoğun firmalarda emek maliyetlerinin ve sosyal güvenlik giderlerinin yüksekliğinden dolayı işçi çıkarma uygulamaları kayıt dışı istihdama geçme eğilimlerini yaygın bir hale getirmektedir.

Emek üzerindeki yüklerin azaltılması ve yapılan hilelere karşı daha sıkı bir kontrol, ekonominin sağlıklı bir hale gelmesine büyük katkıda bulunacaktır (İTO, 2000: 188).

2.3.3. Diğer Nedenler

Yukarıda saydığımız iki başlığa ek olarak işsizliğin nedenlerine (İTO, 2000: 188- 191);

- Yüksek seviyeli enflasyon oranlarının bir sonucu olarak tüketicilerin satın alma gücünün ve buna bağlı olarak da toplam talebin azalması,
- Karlarının azalması ve yüksek faiz oranları sebebi ile genellikle yatırımların azalması,
- Yeni teknolojinin yakından izlenmemesi ve teknolojiye az yatırım yapılması sebebiyle yeni pazarların başka bölgelere kayması,
- Emegın fiyatı olan ücretlerin artmasına karşın, brüt işçilik giderlerinin de yükselmesi,
- İstihdamın hizmet sektörüne kayması ile verimliliğın düşmesi,
- Kamu giderlerinin ve sosyal güvenlik harcamalarının artmasını da ekleyebiliriz.

2.4. İŞSİZLİK TÜRLERİ

İşsizlik kategorize edilirken birçok sınıflama ortaya çıkmıştır. Ancak bunların hiçbirisi kesin veya kalıcı olarak tam anlamıyla kabul görmemektedir (Hughes & Perlman, 1984: 26). İşsizlik türlerini nedenlerine göre sınıflandıracak olursak;

2.4.1. Konjonktürel İşsizlik

Liberalleşme ve küreselleşme eğilimi içerisine giren dünya ekonomileri, uluslararası faktör hareketliliğini sınırlandıran engellerin kalkması ile birbirlerini ekonomik olarak etkilemeye başlamışlardır. Bir ülkede meydana gelen iktisadi bir gelişme, kısa zamanda diğer ülkeleri de etkileyebilmiştir. Bu kapsamda yaşanan

refah artışları veya tam tersine kriz benzeri ekonomik bunalımlar, konjonktür dalgalanmalarına sebep olmaktadır. Refah dönemleri yüksek konjonktür, kriz dönemleri ise alçak konjonktür dönemi olarak nitelendirilmektedir (Çoban, 2009: 342). Daralma yaşayan, durgunluğun baş gösterdiği ekonomilerde stoklar artıp üretim azalırken, işsizlik artmaktadır. Bu dönemlerde ortaya çıkan işsizliğe de konjonktürel işsizlik denilmektedir.

Konjoktürel işsizliğin diğer bir adı da eksik talep işsizliğidir. Eksik talep işsizliği, krizin yoğunluğuna göre birkaç yıl sürebilmektedir (Dinler, 2004: 456).

2.4.2. Yapısal İşsizlik

Bünyevi ve strüktürel işsizlik de denilen bu işsizlik, ekonominin yapısından kaynaklanmaktadır. Yani ekonominin talep ve arz yapısında meydana gelen değişikliklere ekonominin reaksiyon verme sürecinde ortaya çıkan bir işsizliktir. Genel ekonomik yapının meydana getirdiği sorunların oluşturduğu yapısal işsizliğe, gelişmekte olan ülkelerde olduğu kadar bazen gelişmiş ülkelere de rastlanmaktadır. Karşılaşılan sorunlar, çoğu kez toplumların sosyal, kültürel, ekonomik yapılarındaki değişimlere bağlı olduğundan, görülen işsizlik modeli ülkelere göre değişiklikler gösterse bile temel belirleyicileri aynı kalmaktadır (Lordoğlu ve Özkaplan, 2003: 398).

Bu belirleyiciler şu şekilde sıralanmaktadır (Dinler, 2004: 454):

- **Üretim Teknolojisindeki Değişmeler:** Üretim teknolojisinde emek yoğun teknolojiden sermaye yoğun teknolojiye geçişte bir kısım yapısal işsiz ortaya çıkmaktadır. Bu ilk etki, işsizliği artırıcı yönde olsa da zaman içinde ekonominin gelişmesiyle oluşan yeni istihdam yaratıcı etki işsizliği azaltıcı bir etki yaratmaktadır.
- **Tüketim Kalıplarındaki Değişmeler:** Tüketicilerin zaman içerisinde zevk ve tercihlerinde meydana gelen değişimler, üretim yapan firmaların aldıkları kararları giderek değişen zevk ve tercihlere göre şekillendirmelerine sebep olmaktadır. Bu şekilde gerileyen meslek ve faaliyet kollarında istihdam edilen kişiler, alınan kararlar doğrultusunda işsiz kalabilmektedir.

- **Asgari Ücret Uygulaması:** Kanunlarla belirlenen asgari ücret tutarının yüksek olması halinde deneyimli ve usta işçiler rahat iş bulabilirken, nispeten tecrübesiz olanlar iş bulamayabilirler. Bu duruma yol açmamak için çoğu ülkede asgari ücret düşük bir seviyede tutulmaktadır. Yüksek oranlı asgari ücret uygulamasının neden olduğu işsizliği de yapısal işsizlik içinde değerlendirmek gerekir.

Yapısal işsizlik, efektif talep işsizliği ve teknolojik işsizlik olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

2.4.2.1. Efektif Talep İşsizliği

Adından da anlaşılacağı üzere bu tür işsizlik talep yetersizliğinden meydana gelmektedir. Toplam tüketimin ve toplam yatırımın azalmasıyla oluşmaktadır. İlk kez J. M. Keynes tarafından, ekonominin eksik istihdamla tam istihdam seviyesi arasında kalan işgücü farkının oluşturduğu işsizlik kavramı şeklinde tanımlanmıştır (Andaç, 1999: 28–29).

2.4.2.2. Teknolojik İşsizlik

Üretim teknolojisindeki değişmelere ve gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik türüdür. Daha teknik bir ifadeyle, üretim faktörlerinin bileşimine daha fazla makine girmesidir. Teknolojik işsizliğin temelinde daha önceleri emek yoğun olarak yapılan üretimin sermaye yoğun üretime dönüşmesi yatmaktadır (Demir ve Bakırcı, 2005: 2). Teknolojik işsizlik, yapısal işsizlikle benzerlikler gösteren bir yapıdadır. Bu yüzden teknolojik işsizlik yapısal işsizliğin içerisinde ele alınmaktadır. Hatta bazı iktisatçılar için teknolojik işsizlik yapısal işsizlikle aynı kavramları ifade etmektedir.

Teknolojik işsizlik ekonomide belirli sektörlerde kendini gösterdiği için kısmidir, fakat işsiz kalanlar diğer sektörler tarafından istihdam edilinceye kadar işsizlik süreceğinden etkisi uzun vadeli (Şahin, 1994: 258).

2.4.3. Mevsimsel İşsizlik

Bu işsizlik daha çok mevsimsel değişimlerin ve hava şartlarının bir sonucudur. Bütün bir yıl boyunca üretim imkânı olmayan sektörlerde baş

göstermektedir. Genellikle inşaat sektörü, turizm sektörü ve tarım sektöründe yoğunluktadır. Azalan işgücü talebi ile belirli bir dönemi işsiz geçiren kimseler bu tür işsizdir.

Diğer sektöre göre nispeten daha az bir süre üretim imkânı sağlayan bu sektörlerde, özellikle de tarım sektöründe tütün, pancar gibi elde edilen endüstriyel ürünlerin işleneceği dönemlerde işgücü hareketliliği yaşanır ve büyük bir işgücü bu alana kayar (Güven, Başer, Gümüş, Öztürk ve Kaya: 111). Yani üretim imkânı olan dönemlerde istihdam miktarı, üretim süresi-üretim miktarı dengesi göz önüne alınarak artış göstermektedir. Gelişmiş ülkeler ileri üretim teknolojileri sayesinde bu tür işsizlik olgusuyla fazla karşılaşmazken, emek yoğun üretim yapan az gelişmiş ülkelerde mevsimsel işsizlik önemini hala korumaktadır.

2.4.4. Friksiyonel İşsizlik

Friksiyonel işsizlik, işgücü piyasasına girmedeki gecikmelere bağlı olan geçici bir işsizlik türüdür. Friksiyonel işsizlik, emek arz ve talebi arasındaki kısa süreli dengesizlikler, işgücü piyasasındaki bilgi eksiklikleri, işgücünün mobilite eksikliği, çalışabilir nüfusa yeni katılımlar ve üretim girdilerinin zamanında sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yeteneklerine uygun işyeri bulamayıp, daha iyi koşullarda iş bulabilmek amacıyla işlerini bırakanlar da friksiyonel işsiz olarak tanımlanmaktadır (Kökocak, Yılmaz ve Demirci, 2008: 2). Friksiyonel işsizliğe aynı zamanda geçici işsizlik, arızı işsizlik veya arama işsizliği de denilmektedir.

2.4.5. Doğal İşsizlik

İşsizlik türlerinden daha önce de değinilen friksiyonel ve yapısal işsizliğin ortadan kalkması genel konjonktürde pek mümkün değildir. Hemen hemen her ekonomide bu iki işsizlik türüne de rastlanmaktadır ve bu iki işsizlik oranının toplamı bir ekonomideki doğal işsizlik oranını vermektedir (Çoban, 2009: 344).

Bir ekonomide işsizlik oranı, doğal işsizlik oranına eşit olduğunda işsiz sayısı değişmez ve friksiyonel ile yapısal işsizlik sebebiyle işten ayrılanların sayısı iş bulanların sayısına eşit olur. Bu bakımdan doğal işsizlik oranı, işten ayrılan kişi

sayısını iş bulan kişi sayısına eşitleyen işsizlik olarak da ifade edilmektedir (Ünsal, 2009: 92).

Doğal işsizlik oranı bir ekonominin tam istihdam seviyesine ulaşmasını engellemeyeceği için enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı (NAIRU-nonaccelerating inflation rate of unemployment) olarak da adlandırılmaktadır (Çoban, 2009: 344).

2.5. İKTİSAT TEORİLERİNDE İŞSİZLİK

İşsizlik kavramı, iktisat literatüründeki ekollerin hemen hemen her biri için farklı yaklaşımlar ifade etmektedir. Klasikler, Keynesyenler, Monetaristler gibi önde gelen ekollerin bu kavram ile ilgili görüşleri, “İktisat Teorilerinde İşsizlik” başlığı altında yer almaktadır.

2.5.1. Klasik ve Neo-Klasik Yaklaşım

Klasik istihdam teorisinde de değindiğimiz gibi, Klasik ve Neo-Klasik iktisatçılar piyasaların sürekli temizlendiğini, yani piyasalarda sürekli denge olgusunun varlığını iddia etmişlerdir. Ekonominin tam istihdamda dengeye geleceğini savundukları için, Klasik Ekol işsizliği bir sorun olarak görmemiştir. İşsizlik onlara göre iradi bir karardır (Talas, 1997: 130). Cari ücret düzeyinde çalışmak isteyen herkesin iş bulabildiği bir sistemin varlığında, Klasik yaklaşıma göre ekonominin geneline yayılmış bir işsizlik yoktur. Ancak sendikalaşma sonucu işçilerin denge düzeyindeki marjinal verime eşit ücrete razı olmamaları ve pazarlık güçlerinin artmasıyla ücretlerin yükseleceğini, böylece işsizliğin ortaya çıkabileceğini savunurlar (Aktan: 4). Klasiklere göre ortaya çıkabilecek işsizliğin temel nedeni ise hükümetlerin ekonomik yaşama karışması ve tekelleşmedir (Talas,1997:130). Eğer hükümetler ekonomik yaşama karışmak yerine yerini özel sektöre bırakırsa, ekonomi kendiliğinden tam istihdam seviyesine ulaşmış olacaktır.

Neo-Klasik iktisatçılar ise Klasik modele üretim fonksiyonu, işgücü talebi gibi yeni kavramlar eklemişlerdir. Kısa dönemde emek faktörünün değişken, diğer faktörlerin ise sabit olduğu varsayımı altında, girdi ile çıktı arasındaki ilişkiyi Azalan Verimler Yasası ile incelemişlerdir. Bu yasa, istihdam arttıkça her işçiye düşen

makine sayısının azalması şeklinde açıklanmaktadır. İş gücü talebi de üretim fonksiyonundan elde edilmektedir.

İşgücü piyasasında denge, ücretlerdeki dalgalanmalar ile sağlanmaktadır. Ücretler denge seviyesinin altına düştüğü zaman firmalar arası rekabet ücret düzeyini yukarı çekecektir. Ücretler denge seviyesinin üstüne çıktığında ise işgücü arzı, işgücü talebini aşacağı için bu kez de işçiler arasındaki rekabet ücret düzeyini aşağı çekecektir. Bu seviye denge ücret seviyesinde eşitlendiğinde tam istihdam seviyesi de yakalanmış olacaktır (Dornbusch & Fischer, 1998: 256- 259).

Klasik Ekol gibi işsizliği bir sorun olarak görmeyen Neo-Klasik Teorinin, 1929 ekonomik buhranının ardından geçmişte gerçekleşen ekonomik olayları açıklamadığı ortaya çıkmıştır. Fiyatlar ve ücretler düşürülerek sırasıyla ürün talebinin artması, satışların artması ve ekonominin canlanması sonucunda da işsizliğin azalacağı varsayımları geçersiz olmuştur (Lordoğlu, Özkaplan ve Törüner, 1999: 280).

Sonuç olarak Klasik ve Neo-Klasikler işsizlik olgusu üzerinde durmamış, işsizliğin sadece ücretlerin düşmesi durumunda meydana gelebileceğini, fakat bu durumda geçici ve iradi olacağını öne sürmüşlerdir.

2.5.2. Keynesyen Yaklaşım

1929 yılında Amerika'da baş gösteren depresyon İngiltere, Almanya gibi çoğu batı ülkesinde de ortaya çıkmış, işsizlik çok yüksek rakamlara ulaşmıştır (Kazgan, 2009: 218- 219).

Buhranın etkisiyle Klasik Ekolün savunduğu Say Yasası ve tam istihdam denge prensiplerinin bir nevi çöküşü, yeni çözüm politikalarının geliştirilmesine neden olmuştur. Ekonominin daima tam istihdamda değil, eksik istihdamda da dengeye gelebileceğini savunan Keynes'e göre işsizliğin temel nedeni mal ve hizmetlere karşı olan talebin yetersizliği ve istikrarsızlığıdır. Klasiklerin tersine işsizliğin kendi kendine yok olmayacağını savunan Keynes'e göre, bu olguyu azaltmak için aktif iktisat politikalarına başvurmak gereklidir.

Toplam talebi canlandırmak için toplam tüketim ve yatırım talebinin artması gerekmektedir. Gelir artmadıkça tüketim harcamaları artmayacağı için bu hedefin yatırım harcamalarının artırılması ile yakalanması gerekmektedir. Artan yatırım harcamaları ile gelirler dolayısıyla da tüketim harcamaları artmaktadır. Tam istihdam seviyesine ulaşmak için ekonomiye devlet müdahalesi gerektiğini düşünen Keynes, toplam talebi artırmak için ücretlerinin yükseltilmesinin de gerektiğini öne sürmüştür (Talas, 1997: 141- 143).

2.5.3. Monetarist Yaklaşım

Dünya ülkelerinde 70'li yıllarda yaşanan durgunluk, iktisadi düşüncelere yeni boyutlar kazandırmıştır. Neo-Klasik düşünceyi savunan Friedman ve Phels, işsizlik oranı ile enflasyon oranı arasındaki ilişkiyi gösteren Phillips Eğrisi modeline beklenen enflasyon ve beklenmeyen enflasyon kavramlarını eklemiştir. Ortaya çıkan yeni modele göre eğer bir ülkede enflasyon artışı beklenmiyorsa işsizlik azalır, bekleniyorsa istihdam miktarı değişmez. Bu sentezin dayanak noktası “Serbest piyasa mekanizması kısa dönemde düşük işsizliğe yol açsa bile uzun dönemde tam istihdam seviyesine ulaşır” prensibidir. Hükümetlerin genişletici politikalar uygulayarak işsizliği kısa dönemde azaltmaları mümkündür ancak uzun dönemde bu politika işlemez, uygulanacak politikalarla uzun dönemde işsizlik etkilenemez (Ünsal, 2009: 35- 36).

2.5.4. Yeni Klasik Yaklaşım

Yeni Klasik iktisatçıların işsizlik üzerine geliştirdikleri en önemli teoriler iş arama teorisi ve reel konjonktür teorisidir.

İş arama teorisine göre ne işverenler ne de işçiler piyasa hakkında tam bilgiye sahiptirler. İşçiler çalışmayı arzu ettikleri işlere hemen kavuşamazlar. Bunun için belirli bir süre geçmesi gerekmektedir. Bu durumda kişi sadece boş zaman ile çalışma zamanı arasında tercih yapmayacak, buna ek olarak iş arama çalışması da yapacaktır. Yeni Klasiklere göre, bu durum işsiz sayısının artmasında önemli bir faktördür.

Reel konjonktür teorisi ise işsizlik sorununa yaklaşımda teknolojik işsizliği esas almaktadır. Bu teorinin getirdiği yenilik ise, teknolojik değişmelerin sonucu olan değişmelere sebep olan unsurların hem arz hem de talep kaynaklı olabileceğidir. Çünkü arz ve talep birbiriyle iç içedir, biri ötekini doğurmaktadır. Ekonominin hızlı teknolojik gelişmelere anında reaksiyon vermesi çok kolay bir durum değildir (Ataman, 1998: 64- 66). Yeni Klasik Ekol, bu uyum sürecinde ortaya çıkan işsizliği geliştirdikleri reel konjonktür teorisi ile açıklamaya çalışmaktadır.

2.5.5. Yeni Keynesyen Yaklaşım

Yeni Keynesyen görüş işsizliği açıklarken Keynesyen teorinin temel varsayımlarından olan ücretlerin düşme yönünde katı olma prensibini aynen kabul etmektedir. Ancak bu prensibin açıklanması gerektiğini savunmaktadır. “Neden gayri iradi işsizler ücretlerin düşmesine karşı çıkarlar” sorusunun cevabını arayarak, bu prensibe açıklık getirmeye çalışmıştır. Bu soruya verilen cevaplar ücret katılığı modellerinde mevcuttur. İçerdekiler-dışardakiler yaklaşımları ve ücret etkinliği modelleri bunlardan en önemlileridir (Ataman, 1998: 67- 70). Bu yaklaşımlara kısaca değinmek gerekirse:

- **Ücret Etkinliği Yaklaşımı:** Bu model ücretlerin düşme yönündeki yapışkanlığını açıklayan en önemli modeldir. Bu modele göre gayri iradi işsizlik, piyasa dengesini sağlayan ücret düzeyinin üzerinde oluşan bir ücret haddinden kaynaklanmaktadır. Bu durumu yok etmenin tek yolu ücret düzeyini düşürmektir. Oysa ücretler aşağı düşme yönünde esnek değildir. Çünkü ücret ile emeğin üretkenliği arasında doğrusal bir ilişki vardır. Yani emeğin niteliği ücretin artan bir fonksiyonudur. Bu yüzden ücret düzeyinde herhangi bir düşüş olursa emeğin üretkenliği düşecek ve maliyeti artacaktır. Eğer ücretlerdeki düşme emeğin maliyetini artırıyorsa, bu durumda denge ücret düzeyinin üzerindeki fazlalık, firma için karlı noktadır (Bulutay, 1995: 37- 39).
- **İçerdekiler-Dışardakiler Hipotezi:** Bu yaklaşıma göre çalışan işçiyi (içerdeki) işten çıkartıp, dışarıda iş aramakta olan bir işçiyi (dışarıdaki) işe almak firma açısından oldukça maliyetli bir durumdur. Çünkü bir yandan

işten çıkarmanın maliyeti, diğer yandan da mevcut çalışanın iş deneyimi vardır. Bu da verimliliği ve dolayısıyla üretimi arttıran bir etkidir. Bu bakımdan firmalar, çalışmakta olanlarla yeniden bir ücret pazarlığına girmeyi tercih etmektedirler. Bu durum ücretlerin yükselmesine neden olmaktadır. Sonuçta, içerdeki güçlerin ücret belirlenmesinde çok önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir. Firma bazında hem fiyatın hem de üretkenliğin belirlenmesi açısından içerdekiler hareket noktasıdır. Ancak dışardakiler ve özellikle toplam işsizlik ile uzun dönem işsizlik oranı da firma düzeyinde ücret belirlemede önemli bir yer tutar (Ataman, 1998: 69- 70).

2.6. İŞSİZLİĞİN ÖLÇÜMÜ

İşsizliğin ölçümü, işsizliğin nedenlerini anlamak ve buna uygun çözüm politikaları üretmek açısından çok önemlidir. Gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında bu kavramın ölçülmesi temel farklılıklar göstermektedir.

Gelişmiş ülkelerde mevcut olan işsizlik sigortası sistemi nedeniyle, bu haktan yararlanma durumunda olan işsizler ilgili kuruluşlara kayıt yaptırmak zorundadırlar. Ölçüm, tutulan bu kayıtlar vasıtasıyla daha kesin ve net sonuçlar ortaya koymaktadır. İşsizlik sigortası mekanizmasının varlığı sebebiyle işsizlik, bireyler üzerinde ekonomik olarak fazla bir yük oluşturmamaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde ise anket yöntemiyle mevcut işgücünü belirleyerek veya geçmişteki işgücü talebini ileriye doğru uzatarak tahmin metoduyla işsizlik ölçümü yapılmaktadır (Ataman, 1993: 2–3). Gelişmiş ülkelere kıyasla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işsizlik ölçümü nispeten daha soyut sonuçlar ortaya çıkartmaktadır.

2.7. İŞSİZLİĞİN MALİYETİ

İşsizler birey olarak hem işsiz kaldıkları için gelir kaybından, hem de işsizliğin sebep olduğu nispeten kötü yaşam standardı sürmekten zarar görmektedirler. Ayrıca işsizlik nedeniyle toplam üretim düzeyi potansiyel üretim düzeyinin altında kalacağı için toplum da zarar görmektedir (Dornbusch & Fischer, 1998: 522). Bu noktadan hareketle bir ülkede baş gösteren yüksek oranlı işsizlik,

yine o toplum ve içerdiği bireyler için bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Bu sakıncalar, işsizliğin topluma yüklediği maliyet olarak da ifade edilmektedir (Çoban, 2009: 345). Bu maliyetler ekonomik maliyetler ve ekonomik olmayan yani sosyal maliyetler şeklinde sınıflandırılmaktadır.

2.7.1. İşsizliğin Ekonomik Maliyeti

İşsizliğin ekonomik maliyeti işsiz olan kişilerin çalışmaları durumunda gerçekleştirecekleri olası üretimin yapılamamasıdır. Yani bu maliyet, eksik istihdam halinde fiili milli gelir ile potansiyel milli gelir arasındaki farktan oluşmaktadır. İşsizliğin ekonomik maliyeti gayri safi milli hasıla (GSMH) açığı ile ölçülmektedir (Ünsal, 2009: 94).

Temel olarak işsizliğin ekonomik maliyeti (GSMH açığı) kaybedilmiş üretim ya da ulusal gelir olarak nitelendirilmektedir. İşsizliğin ekonomik maliyeti; doğal işsizlik oranını aşan her ilave %1'lik işsizliğin, fiili milli gelirin potansiyel milli gelirin yüzde kaç altına inmesine yol açtığına göre değişmektedir. Bu yaklaşım Okun Yasası olarak ifade edilmektedir (Onur, 2004: 58). Amerikalı iktisatçı Arthur Okun'un adıyla anılan ve literatüre geçen çalışması, işsizlik oranı ile ekonomik büyüme oranı arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Amerika için yaptığı çalışmasında Okun, işsizlik oranında meydana her %1'lik artışın, ekonomik büyümeyi yaklaşık olarak %2,5 civarında azalttığı sonucuna ulaşmıştır.

2.7.2. İşsizliğin Sosyal Maliyeti

İşsizlik yalnız ekonomik değil, toplumsal yönleri de olan bir sorundur. Çünkü işsizlik; birey, aile ve toplum üzerinde küçümsenemez olumsuz etkiler oluşturmaktadır (Erkul, Altan ve Gerek, 1984: 126). İşsizliğin sosyal maliyeti, işsiz kişilerin bir nevi sosyal paylaşımlarını kaybetmeleridir. Bu paylaşım içine kişinin itibarı, özgüveni, arkadaş çevresi gibi birçok kavramı sokabiliriz.

İşsizliğin uzun sürdüğü dönemlerde bu maliyet çok daha yüksektir. Kişinin hayat standardı düşer, boş gezme kompleksine kapılır. Yaşadığı moral bozukluğu neticesinde sosyal ilişkileri zayıflar, suç mehilli davranışlara yönelebilir. Kısacası, toplumsal huzuru ve refahı bozacak davranışlar sergileyebilir.

İşsizliğin bu sosyal sakıncalarını azaltmak amacıyla gelişmiş ülkelerde bu noktada devreye işsizlik sigortası girmektedir. Bu sigorta ile sadece ekonomik olarak değil, sosyal olarak da işsizlerin çalışmadıkları dönemleri minimum hasarla atlatalmaları hedeflenmektedir (Dinler, 2004: 449).

2.8. İŞSİZLİKLE MÜCADELE POLİTİKALARI

Toplumda işsiz olan kişiler milli gelire katkıda bulunmamalarına rağmen milli gelirin bölüşümünden pay almaktadırlar. Başka bir deyişle işsizler istihdam olunan nüfusun üzerine bir yük oluşturmaktadırlar. İşgücünün kendi arasında rekabete yol açarak, çalışma koşullarının ağırlaşmasına neden olmaktadır. Tüm bu olumsuzluklar sorunun sadece bireysel veya toplumsal boyutlarını değil, aynı zamanda işsizlikle mücadele politikalarının önemini de vurgulamaktadır.

İşsizlik sorunu karşısında belirlenen politikalar ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar arasında bir tarafta işsizlik sorununun çözümünü ekonomik gelişmeye bırakan liberal yaklaşımlar yer alırken, diğer tarafta ise sorunu toplumsal bir boyutta ele alan ve istihdam politikalarına öncelik tanıyan yaklaşımlar yer almaktadır. Ülkeler, dönemler ve iktidarı elinde bulunduran siyasi otoritelere göre toplumlar bu iki taraftan birinde yer almaktadırlar (Bozdağlıoğlu, 2008: 59- 61).

İşsizlikle mücadelede farklı politikalar izlemek olasıdır. Burada dikkate alınması gereken en önemli husus, bu politikaların birbirlerinin ikamesi değil, tamamlayıcısı olduğudur. Yani uygun olduğu takdirde birkaç politikanın birden aynı anda uygulanmasının mümkün olduğudur. İşsizlikle mücadele politikaları üç ana başlık altında toplanmaktadır.

2.8.1. Pasif İstihdam Politikaları

İşten çıkarmalara getirilen kısıtlamalar, asgari ücret, vergiler, sendika ve toplu pazarlıklar, işsizlik yardımı ve işsizlik sigortası, erken emeklilik gibi pasif istihdam politikalarının uygulanmasının temel amacı; işsizliğin artmasına neden olan ve piyasa şartlarını kötüleştiren politikaların iyileştirilmesini ve yeniden düzenlenmesini sağlamaktır. OECD'ye göre ise, işsizlere sadece gelir desteği sağlanmasına yönelik politikalar pasif istihdam politikaları olarak kabul edilmektedir (Biçerli,2004: 46).

Yaygın olarak işsizlik sigortası ve yardımı şeklinde gelişmiş ülkelerde uygulanan pasif istihdam politikaları, işsizlik sorununa kesin bir çözüm yolu üretmek yerine işsizliğin yol açtığı bireysel ve toplumsal boyuttaki olumsuz sonuçları yok etmeye hizmet etmektedir (Biçerli, 2009: 491–492).

2.8.2. Aktif İstihdam Politikaları

Aktif istihdam politikaları; kamu işe yerleştirme ve aracılık hizmetleri, mesleki eğitim, gençlere yönelik politikalar, istihdam sübvansiyonu, sakatlara yönelik politikalardan oluşmaktadır. Emek piyasasındaki işleyiş bozukluklarını iyileştiren, mesleki becerileri geliştiren ve emek piyasalarının etkinliğini arttıran politikalar aktif istihdam politikaları olarak değerlendirilmektedir. Aktif istihdam politikaları ile elde edilmeye çalışılan ana amaçlar (Biçerli, 2004: 46–47):

- Beşeri kaynakları geliştirmek,
- Ekonomik büyümeyi teşvik ederek işgücünün yapısal değişimlere uyum sağlamasını kolaylaştırmak,
- Dezavantajlı grupların istihdam edilebilirliğini ve fırsatlarını arttırarak sosyal eşitliğe katkıda bulunmak,
- Ekonomik konjonktürün duraklama dönemlerinde istihdamı istikrarlı kıлып, genişleme dönemlerinde ise emek piyasaları ile ilgili darboğazları gidermektir.

2.8.3. Diğer İktisat Politikası Önlemleri

Özellikle konjonktürel işsizlikle mücadelede başvurulan politikalardan biri de emek talebini para ve maliye politikaları uygulayarak etkilemektir. Daha çok Keynesyen iktisatçılarca benimsenen maliye politikasının temel amacı; ekonomik istikrar ve ekonomik büyümedir. İşsizliğin temel nedenini talep yetersizliği ve istikrarsızlığına bağlayan Keynesyen iktisatçılara göre para politikası ile toplam talep istenilen düzeyde artırılmayabilir (Biçerli, 2009:513). Vergiler ve kamu harcamaları en belirgin maliye politikası araçlarındandır.

Aynı maliye politikası gibi bir ekonomide para politikası uygulamasının genel amaçları; tam istihdamın, fiyat istikrarının, ekonomik büyümenin sağlanması ve ödemeler bilançosu dengesinin iyileştirilmesidir (Savaş, 2005: 38). T.C. Merkez Bankasının (TCMB) da belirttiği üzere ana amaç ise fiyat istikrarının sağlanmasıdır (<http://www.tcmb.gov.tr>). Çünkü bu amaca ulaşılması durumunda diğer amaçlara daha kolay ulaşılabileceği varsayılmaktadır. Yani ekonomide para politikası uygulamasından kasıt, Merkez Bankası'nın para arzı ve faiz oranlarını düzenlemesidir.

Genişletici maliye ve para politikaları ile işsizlik ilişkisine çok sayıda örnek vermek mümkündür. Örneğin Amerika'da 1964, 1970 ve 1974 yıllarındaki vergi indirimleri ve 1974 ile 1982 yıllarındaki parasal genişleme politikalarının temel amaçlarından biri işsizlik oranlarını düşürmektir. Türkiye'de ise 1951–1960 döneminde izlenen genişletici maliye ve para politikalarının istihdamı ortalama %2,5 oranında artırdığı gözlenirken, 1980, 1981 ve 1990 sonrasında izlenen istikrar politikalarının istihdamı %1,6 oranında artırdığı gözlemlenmiştir (Biçerli, 2009: 516).

3. ENFLASYON

Enflasyon, 20. yüzyıl boyunca gerek politikacıların gerekse ekonomiden sorumlu bürokratların üstesinden gelmeleri gereken en büyük sorunların başında gelmiştir. (Kaykusuz, 2004: 1). Enflasyon sorununun ayrıntılarına inmeden önce enflasyon kavramının ne anlama geldiğini incelemek gerekmektedir.

3.1. ENFLASYON ve ENFLASYONLA İLGİLİ KAVRAMLAR

Cinsiyet, yaş, millet ayırt etmeksizin her toplumdan insanlar hayatlarının büyük bir bölümünde parayla iç içedirler. Fakat onlardan sadece çok az bir kısmı paranın gerçek değerini bilmekte ya da doğru şekilde nasıl değerlendirmesi gerektiğinin farkına varmaktadır. Hemen hemen herkes parayı tüketim harcamalarında işlevi olan bir araç veya emek karşılığında elde edilen gelir olarak algıladığı için, enflasyon adı verilen, kulağa çok tanıdık gelen bir sorunun tam

manasıyla ne olduğundan, satın alma gücü üzerindeki etkisinden muhtemelen habersizdirler (U.S. News & World Report, 1969: 7).

İktisat literatüründe enflasyon kavramının çeşitli tanımları yapılmıştır. Genel kabul gören tanıma göre enflasyon, fiyatlar genel seviyesinde gerçekleşen sürekli artışlar olarak nitelendirilmektedir. Enflasyonun bu genel kabul gören tanımına karşın, çeşitli iktisadi grupların bu kavrama bakış açıları bazı farklılıklar içermektedir.

Bu tanım çerçevesinde ele alınan fiyat istikrarı kavramı, ekonomik performans açısından tüm ülkeler tarafından son derece arzulanan bir durumdur. Fiyat istikrarı; bireylerin tüketim, yatırım ve tasarruf kararlarını olumsuz yönde etkilemeyecek düşüklükteki enflasyon oranı şeklinde tanımlanır.

Diğer bir yaklaşımla enflasyon, parasal gelirin reel çıktıya göre daha yüksek bir orana ulaştığı bir durumu ifade etmektedir. Yani enflasyon, iktisadi grupların reel gelirlerini yükseltmek için çalıştıkları ya da gelir düzeylerini koruyabilmek için daha fazla parasal gelir talep etmeleri durumudur (Sönmez, 2007: 7).

Enflasyon kavramı açıklanırken üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da, fiyat artışı ile enflasyon olgusu arasındaki farkın kavranması ve fiyatlar genel seviyesi kavramıyla ne anlatılmak istenildiğidir. Bazı malların fiyatlarının sürekli artması ya da tüm malların fiyatlarının sadece bir defa artması enflasyon demek değildir. Fiyat artışının enflasyon olarak nitelendirilebilmesi için (Frisch, 1989: 1):

- Fiyat artışları farklı düzeylerde olsa bile mal ve hizmet fiyatlarının geneline yansımalıdır,
- Fiyat artışı bir kereye mahsus değil devamlı nitelikte olmalıdır,
- Fiyat artışı ekonomide etki yaratacak ölçüde olmalıdır. Yani fiyatlar genel seviyesindeki %1–2 gibi bir artış enflasyon olarak değerlendirilmemelidir.

Enflasyon kavramına değindikten sonra enflasyonla ilgili kavramlara da değinmek gerekirse (Ünsal, 2009: 102- 103):

- **Fiili (Gerçekleşen) Enflasyon:** Bilinen enflasyon kavramı ile aynı anlamdadır yani fiyatlar genel seviyesinde gerçekleşen sürekli artışları ifade etmektedir.
- **Beklenen Enflasyon:** Fiyatlar genel seviyesinde meydana geleceği beklenen artışı ifade etmektedir. Önceki dönemdeki fiyatlar genel seviyesini bilen kişilerin cari dönem fiyat seviyesinin ne olacağına ilişkin tahminlerini içermektedir.
- **Tam Olarak Öngörülen Enflasyon:** Gerçekleşen ve beklenen enflasyon oranlarının birbirine eşit çıkması durumunu ifade etmektedir.
- **Eksik Öngörülen Enflasyon:** Sürpriz enflasyon olarak da adlandırılan eksik öngörülen enflasyon, gerçekleşen ve beklenen enflasyon oranlarının birbirine eşit çıkmadığı durumu ifade etmektedir.

3.2. ENFLASYONUN ÖLÇÜLMESİ ve FİYAT ENDEKSLERİ

Enflasyon tanımında yer alan fiyatlar genel seviyesi kavramı ve dolayısıyla enflasyon oranı fiyat endeksi ile ölçülmektedir. Fiyat endeksi, belirli bir mal sepetinin cari yıl fiyatlarının aynı sepetin temel bir yıldaki fiyatlarına oranıdır (Ünsal, 2009: 97). Yani fiyat endeksi, fiyatların belli bir başlangıç tarihine göre hangi oranda değiştiğini gösterir.

Yaygın olarak kullanılan en önemli ölçüm yöntemi Laspeyres endeksidir. Bu endekse, iki farklı dönemin farklı fiyatları ile her ürünün temel dönem miktarlarının çarpılması sonucu ulaşılır.

$$\text{Laspeyres Fiyat Endeksi} = \frac{\text{Temel Yıl Mal ve Hiz. Sepetinin Cari Fiyatlarla Değeri}}{\text{Temel Yıl Mal ve Hiz. Sepetinin Temel Yıl Fiyatlarla Değeri}} \times 100$$

(Çepni, 2008: 63)

Baz dönem ağırlıklı bir endeks olan Laspeyres endeksinden sonra kullanılan başka bir ölçüm yöntemi ise Paasche endeksidir. Cari dönem ağırlıklı bu yöntemle göre fiyat endeksi ise; iki farklı dönemin farklı fiyatları ile hesaplama dönemine göre değişen miktarların çarpımı ile elde edilir.

$$\text{Paasche Fiyat Endeksi} = \frac{\text{Cari Yıl Mal ve Hiz. Sepetinin Cari Yıl Fiyatları ile Değeri}}{\text{Cari Yıl Mal ve Hiz. Sepetinin Baz Yıl Fiyatları ile Değeri}} \times 100$$

(Çepni, 2008: 65)

Buradan hareketle p: fiyat

P_L : Laspeyres Fiyat Endeksi

q: miktar

ve endeksler

P_P : Paasche Fiyat Endeksi

t: hesaplanan yıl

0: baz yılı

olarak simgelenirse endeksler (Doğan, 1987: 82- 83):

$$P_L = \frac{\sum(p_t \times q_0)}{\sum(p_0 \times q_0)} \times 100$$

$$P_P = \frac{\sum(p_t \times q_t)}{\sum(p_0 \times q_t)} \times 100$$

şeklinde ifade edilmektedir.

Bu iki ölçüm yöntemine ek olarak, Amerikalı iktisatçı Irving Fischer da uygulamada pek rastlanmayan bir fiyat endeksi oluşturmuştur. Laspeyres fiyat endeksinin fiyat artışlarını gerçekleştenden fazla, Paasche endeksinin ise gerçekleştenden az göstermesini hareket noktası olarak alan Fischer ideal fiyat endeksi, bu iki endeksin geometrik ortalamasının alınması ile elde edilmektedir (Doğan, 1987: 83).

$P_F \Rightarrow$ Fischer İdeal Fiyat Endeksi olarak simgelenirse:

$$P_F = \sqrt{P_L \times P_P}$$

Fiyatlar genel seviyesindeki değişimleri takip etmek için kullanılan başlıca yöntemler mal sepetinin içeriğine göre 3 türdür.

3.2.1. Tüketici Fiyatları Endeksi

Tüketici fiyat endeksi (TÜFE), hane halklarının tüketimine yönelik mal ve hizmet fiyatlarının zaman içindeki değişimini ölçmektedir. TÜFE' nin temel amacı; piyasada tüketime konu olan mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimi ölçerek enflasyon oranını hesaplamaktır. Bu mal ve hizmetlerin oluşturduğu gruba sepet adı verilmektedir. Sepete dahil edilen mal ve hizmetlere baz alınan yılda hane halklarının

bütçeleri içindeki payına göre ağırlık verilir ve baz yılı değişmedikçe bu değerler sabit kalır. Hane halkı bütçelerine ilişkin bilgiler, TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından tüketim harcamaları anketleri ile oluşturulmaktadır. Genellikle anketi oluşturan kitle şehirlerde yani kentsel bölgede ikamet eden tüketicilerden oluşturmaktadır. Sepete konu olan ana harcama gruplarının oluşturduğu mal ve hizmetlerin başlıcaları: gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içecekler ve tütün, giyim ve ayakkabı, konut, ev eşyası, haberleşme hizmetleri, sağlık, ulaşım, eğlence-kültür, eğitim ile lokanta ve otel harcamalarıdır (TÜFE-<http://www.tuik.gov.tr>).

3.2.2. Üretici Fiyatları Endeksi

Üretici Fiyatları Endeksi (ÜFE), belirli bir baz dönemde ülke ekonomisinde üretimi yapılan ve yurtiçine satışa konu olan ürünlerin üretici fiyatlarını zaman içinde karşılaştırarak fiyat değişikliklerini ölçen fiyat endeksidir. Hesaplama için oluşturulan sepet genellikle tarım ve ormancılık, balıkçılık, madencilik ve taşocakçılığı, imalat sanayi, elektrik, gaz ve su gibi sektörlerden oluşmaktadır. Sepet dâhilini kapsayan ürünlerin fiyatları yurtiçinde üretimi yapılan ürünlerin, KDV ve benzeri vergiler hariç, peşin satış fiyatlarıdır. Üretici fiyatları endeksinde tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde faaliyet gösteren üreticilerin yetiştirdiği ve piyasaya arz ettiği ürünlerin ilk el satış fiyatları izlenmektedir. Tarım sektörüne ilişkin bu fiyatlar, “üreticinin eline geçen fiyatlar” olarak adlandırılmaktadır. Sanayi sektörüne ilişkin ürünlerin fiyatları da doğrudan sanayi sektöründeki üretici firmalardan alınmaktadır. Her yıl aralık ayı itibarı ile yeni maddeler endekse dâhil edilmekte ve yeni ağırlıklar endeks hesabında kullanılmaktadır.

2005 yılına kadar Türkiye’de ÜFE yerine Toptan Eşya Fiyat Endeksi (TEFE) kullanılmıştır. 2004 yılından itibaren Avrupa Birliği’ne (AB) uyum süreci için çalışmalarını hızlandıran Türkiye, istatistikler için de uyum sürecini eş zamanlı olarak hızlandırmıştır. Bunun sonucu olarak da 2005 yılından itibaren gelişmiş ülkelerde de uygulandığı gibi maliyet enflasyonunun tam bir göstergesi olan ÜFE hesaplanmaya başlanmıştır (TEFE-<http://www.tuik.gov.tr>).

TEFE ile ÜFE arasında önemli bir fark olmamakla birlikte temel farklılık derlenen birimlerde gözlenmektedir. ÜFE’ de fiyatlar sadece üreticilerden derlenirken, TEFE’ de üreticilerle birlikte toptan satış noktalarından da(balık, sebze-meyve halleri) derlenmektedir (Çepni, 2008: 71).

3.2.3. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) Deflatörü

GSMH deflatörü, en geniş kapsamlı ölçüm yöntemidir. Bu yöntem, ekonomide üretilen tüm malları kapsamaktadır. Bir ülkede bir yılda üretilen nihai mallardan ve hizmetlerden oluşan bir sepetin cari dönem fiyatları üzerinden değeri nominal gayri safi yurt içi hasılaya (GSYİH), baz dönem fiyatları üzerinden değeri ise reel GSYİH’ ya eşittir. Bu yüzden deflatör bu iki değişkenin oranına eşittir (Ünsal, 2009: 98).

$$\text{Deflatör} = \frac{\text{Nominal GSYİH}}{\text{Reel GSYİH}} \times 100$$

Bu endekse aynı zamanda zımni deflatör de denilmektedir. Bu tanımlamanın sebebi; diğer ölçüm yöntemlerinin aksine GSMH deflatörünün bir fiyat oluşturmaktan çok, milli geliri reel gelir olarak ölçme çabasında olmasıdır (Şimşek, 1998: 44).

3.3. ENFLASYON NEDENLERİ

Bir ekonomide fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen sürekli artışlar çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Enflasyonla mücadelede başarılı olmanın ilk adımı, enflasyonun kaynağını doğru tespit etmekle başlamaktadır (Dinler, 2004: 429). Enflasyona yol açan faktörler dört başlık altında toplanabilir.

3.3.1. Parasal Faktörler

Adından da anlaşılacağı üzere para miktarı ile ilgili olan bu faktörler, genellikle kamu harcamalarının ya da bütçe açıklarının artması ile ortaya çıkmaktadır. Artan harcama veya açıklardan dolayı piyasada dolanan para

miktarındaki artış, mal miktarındaki artıştan daha fazla olmaktadır. Bu şartlar altında da üretilen mal ve hizmetlerin fiyatları yükselme eğilimine girmektedir.

Devlet harcamaları karşılığında, özellikle kısa dönemde üretim bazında herhangi bir artış söz konusu olmadığı için denge ancak değeri düşen para birimi ile mevcut mal miktarı arasında kurulabilecektir. Ayrıca bütçe açıklarının mutlaka toplam talebi artıracacağı sonucu da ortaya çıkmayabilir. Çünkü artan nominal gelirler harcanmayıp, yastık altına gidebilir.

Bu harcamaların artması ile ekonomide bir dengesizlik hali meydana gelmektedir. Oluşan bu dengesizlik ilk zamanlarda ekonominin bazı kesimlerinde görülebileceği gibi, ilerleyen zamanlarda ekonominin bütününe de etkisi altına alabilir. Bu bakış açısı çerçevesinde, ekonominin bir veya birkaç sektöründe talep fazlası kaynaklı mal ve hizmet fiyatlarının yükselmesi durumunda meydana gelen dengesizliğe kısmi dengesizlik, ortaya çıkan fiyat artışlarının zamanla tüm ekonomiyi sarması durumunda meydana gelen dengesizliğe ise genel dengesizlik adı verilmektedir (Özgüven, 1991: 386–388).

3.3.2. Reel Faktörler

Reel faktörler daha çok ekonominin arz kısmıyla ilgilidir. Yeterli miktarda üretimin yapılmaması sonucu mal ve hizmet fiyatları yükselmektedir. Yeterli miktarda üretim yapılamamasının temel nedeni ise arzın esnek olmayan yapısından kaynaklanmaktadır. Bu durumun sebeplerini (Özgüven, 1991: 388):

- Teknolojik gelişmelerin yetersizliği veya etki süresinin uzunluğu,
- Doğal afet, savaş hali gibi beklenmedik durumların etkisiyle verimli faktörlerin üretim gücünün düşmesi,
- Üreticilerin bazılarının stoklama yöntemine gitmeleri,
- Döviz kıtlığı gibi nedenlerle gerekli hammadde ithalinin kısıtlanması,
- Bazı firmaların fiyatları yükseltmek amacı ile üretimi kısmaları olarak sıralayabiliriz.

3.3.3. Dışsal Faktörler

Dış dünyada meydana gelen fiyat artışları ithalat yoluyla milli ekonomiye yansımaktadır. Dünya petrol fiyatlarının yükselmesiyle bunu ithal eden ülke yüksek fiyatı da ithal etmiş olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin ithal etmek zorunda oldukları yatırım malları ve sanayi hammaddelerinde meydana gelen dış fiyat artışları, ithalat yoluyla milli ekonomiye geçmekte ve fiyatlar genel düzeyi yükseltmektedir.

Yabancı para birimlerinin değer değişimleri de milli ekonomideki fiyatlar genel düzeyini olumsuz etkilemektedir (<http://iibf.sdu.edu.tr>).

3.3.4. Yapısal Faktörler

Her ekonominin yapısı birbirinden farklıdır. Az gelişmiş ekonomilerde geri teknoloji, kötü yönetim, bozuk organizasyon, sermaye yetersizliği, aşırı istihdam, dışa bağımlılık gibi nedenlerden dolayı öyle bir iktisadi yapı oluşur ki, bu yapı enflasyon üretir. Bu yapıya ek olarak, fakirlikten kurtulurken artan tüketim harcamaları, enflasyon üreten ekonomiye ilave bir yük oluşturur (<http://iibf.sdu.edu.tr>).

3.4. ENFLASYON TÜRLERİ

Enflasyon probleminin ciddiyeti hiç şüphesiz her ülke tarafından bilinen bir gerçektir. Ekonomi tarihinin birçok aşamasında birçok ülke çeşitli şiddetlerde ve çeşitli yapılarda fiyat artış oranları ile karşı karşıya kalmışlardır (Aydın, 1979: 3). Temel olarak enflasyon çeşitlerini iki ana başlık altında toplanmaktadır.

3.4.1. Şiddetine Göre Enflasyon Türleri

Gerçekleşme şiddetlerine göre enflasyon türleri ılımlı enflasyon, yüksek enflasyon ve hiperenflasyon olarak üç bölümde incelenmektedir.

3.4.1.1. İlimli Enflasyon

Fiyat artışlarının oldukça düşük bir seviyede olduğu enflasyon türüdür. Bu enflasyon türünde fiyatlar genel seviyesindeki yıllık artışlar tek hanelidir. Genellikle gelişmiş ülkeler için yaklaşık yıllık %4, gelişmekte olan ülkeler için yaklaşık yıllık %6 civarında seyreden artışlar ılımlı enflasyon olarak adlandırılmaktadır. Sürünen enflasyon, belirsiz enflasyon olarak da adlandırılan ılımlı enflasyon, ülke yapısına göre normal sayılabilecek bir enflasyon olduğu için halkın paraya karşı olan güveni sarsılmamaktadır (Dinler, 2004: 428).

3.4.1.2. Yüksek Enflasyon

Bu enflasyon türünde yıllık fiyat artışları iki basamaklı hatta üç basamaklı rakamlara ulaşmaktadır. Dört nala enflasyon olarak da bilinen yüksek enflasyon yaşandığı durumlarda para, likit olarak elde tutulmak istenilmez. Genellikle güvenceli faiz getirisi olan değerli kâğıtlara veya gayrimenkul yatırımında değerlendirilir. Özellikle Güney Amerika kıtası ülkeleri, yüksek enflasyon oranları ile çoğu kez karşı karşıya kalmışlardır (Dinler, 2004: 429).

3.4.1.3. Hiperenflasyon

Genellikle banknot hacminin kontrolsüz bir şekilde artırılması ile doğan bu enflasyon türünde, aylık ortalama fiyat artış oranları %50'ler civarındadır. Oranlar öylesine değişkendir ki, paranın değeri neredeyse günün her saati değişebilmektedir. Böyle bir durum gerçekleştiğinde para talebi sıfıra inmektedir. Halk ulusal para yerine altın, döviz talep etmektedir.

Böyle bir örnek I.Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da yaşanmıştır. O dönemde müttefiklerine yüklü miktarlarda savaş tazminatı ödemek zorunda kalan Alman hükümeti, bütçenin büyük oranda açık vermesi üzerine para basma yoluna gitmiştir. Fiyatların 1914 yılından 1924 yılına kadarki 10 yıllık süreçte 100 trilyon kat artmasına sebep olan bu dönemde 1922 Mayıs ayında 1 mark olan gazete fiyatı aynı yıl Ekim ayında 8 mark, 1923 Şubat ayında 100 mark, yine aynı yıl 1 Ekim'de

2000 mark, 15 Ekim'de 20000 mark, 29 Ekim'de 1000000 mark, 9 Kasım'da 15000000 mark ve 17 Kasım'da ise 70000000 mark olmuştur (Ünsal, 2009: 102).

Hiperenflasyonun belli başlı üç özelliğinden söz edilebilir (Özgüven, 1991: 390):

- Paradan kaçış,
- Sosyal yapının bozulması,
- İhracat imkânının neredeyse sıfıra inmesi.

3.4.2. Kaynağına Göre Enflasyon Türleri

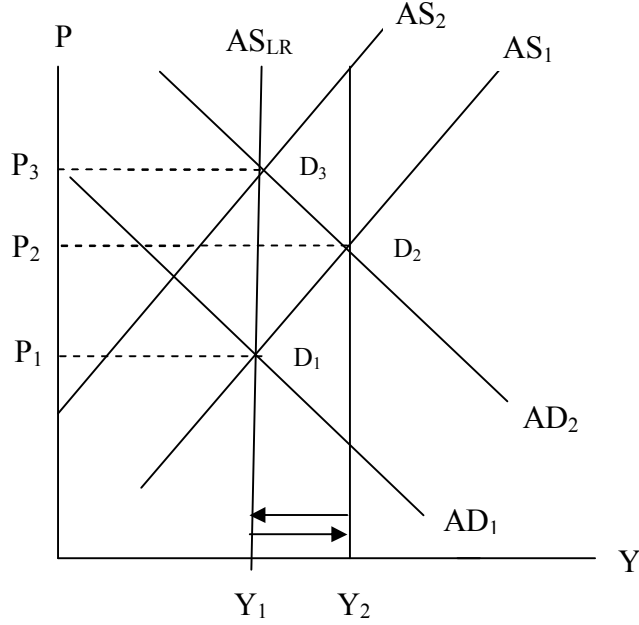
Enflasyon ortaya çıkış nedenlerine göre ise talep enflasyonu, maliyet enflasyonu ve karma enflasyon olarak üç başlık altında toplanmaktadır.

3.4.2.1. Talep Enflasyonu

Harcamalar ve ihracat toplamının üretim ve ithalat tutarını aşması, talep enflasyonunu meydana getirmektedir. Yani talep enflasyonu, cari fiyatlar düzeyinde üretilen mal ve hizmetlerin toplam talebi karşılayamaması durumunu ifade etmektedir. Bu durumda fiyatların artması üretimi tetiklemekte, üretim artışı ücret düzeyini yükseltmektedir. Yükselen ücretlerde satın alma gücünü artırarak talebin canlanmasına neden olmaktadır. Böylece bu süreç bir kısır döngü meydana getirmektedir.

Talep enflasyonuna neden olan başlıca etkenleri şu şekilde sıralayabiliriz (Dinler, 2004: 430- 431):

- Yatırım harcamaları,
- Devletin açık finansman politikası izlemesi,
- Kredi hacminin genişlemesi,
- Ödemeler dengesi fazlalığından kaynaklanan gelir artışları,
- Hem gerçek kişilerin hem de tüzel kişilerin atıl paralarını dolaşıma çıkartmaları.

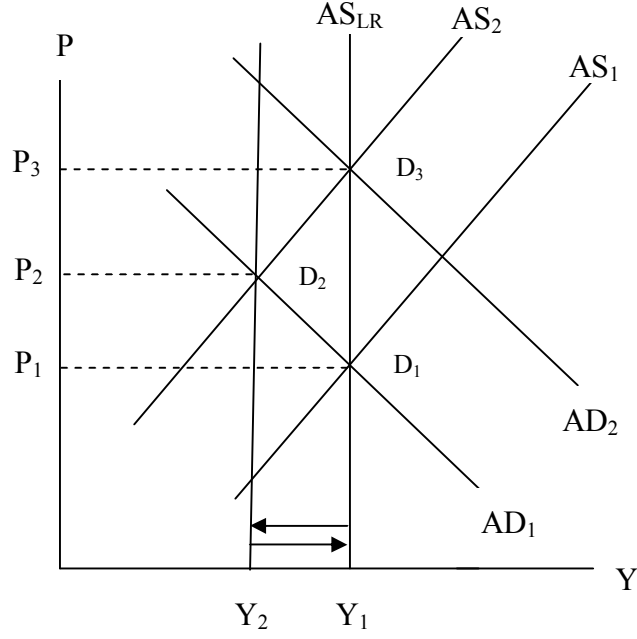
Şekil 1.1: Talep Enflasyonu

Şekil 1.1’de görüldüğü üzere ekonominin D_1 noktasında tam istihdam seviyesinde dengede olduğu durumda fiyatlar genel seviyesi P_1 ile, milli gelir düzeyi de Y_1 , toplam arz eğrisi AS_1 , toplam talep eğrisi de AD_1 ile gösterilmiştir. Yukarıda belirttiğimiz nedenlerden herhangi birinden ötürü ekonomide bir talep artışı meydana geldiğinde toplam talep eğrisi yukarıya doğru paralel şekilde kayacak ve AD_2 konumuna gelecektir. Ekonomi bu durumdayken yeni denge noktası D_2 olacak, fiyat seviyesi P_2 ’ye, milli gelir seviyesi ise Y_2 ’ye yükselecektir. Ancak bu nokta ekonomide geçici bir dengeyi göstermektedir. Ekonomi başlangıçta tam istihdam seviyesinde dengede olduğu için meydana gelecek gelir artışı reel bir artış değil, nominal bir artış olacaktır. Ekonomideki talep artışı üreticiler için yatırım kapasitesini arttırmayı cazip kılacaktır. Ancak artan fiyatlar sadece mal ve hizmet fiyatlarını değil, aynı zamanda üretim faktörlerinin fiyatlarını da yükselteceğinden üretim maliyetleri yükselecek, üretim maliyetlerinin yükselmesi ile toplam arz azalacak ve arz eğrisi AS_1 ’den AS_2 ’ye doğru paralel olarak kayacaktır. Bu durumda ekonomi, yeni denge noktası olan D_3 noktasında dengeye ulaşacaktır. Böylece D_3 denge noktasında ekonomi yeniden tam istihdam seviyesi olan Y_1 noktasına geri gelmiş ve fiyatlar genel seviyesi de daha yüksek bir fiyat düzeyi olan P_3 halini almış olacaktır (Lipsey, Courant, Purvis & Steiner, 1993: 574).

3.4.2.2. Maliyet Enflasyonu

Temel itibariyle maliyet enflasyonu genel bir talep artışı olmaksızın üretim maliyetlerinin yükselmesi sonucu fiyatların yükselmesi olarak tanımlanmaktadır. Yani, üretim faktörleri fiyatlarında kendiliğinden meydana gelen artışlardır. Bu artışların başlıca nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz (Özgüven, 1991: 390–391):

- **İşgücü talebinin artması:** İşgücü talebinin artması ile önce ücretler ardından da maliyetler yükselmektedir.
- **Taban fiyatları ve destekleme alımları:** Devlet bazı tarımsal ürünlerin fiyatlarını belirler ve bu fiyattan ürün satın alınmasını garanti altına alır. Devletin belirlediği yüksek taban fiyatları, tarımsal ürün fiyatlarını ve tarımsal ürünleri girdi olarak kullanan firmaların maliyetini artırır.
- **Kötü hava şartlarının tarım ürünleri maliyetini etkilemesi:** Ürün bol olunca fiyatlar düşer, kıt olunca fiyatlar artar. Değişen hava şartları dolayısıyla ürünün maliyetinin artması üreticiler tarafından fiyatlara yansıtılmaktadır.
- **Devalüasyon etkisi:** Devalüasyon karşısında paranın dış değeri düşerek ithal malların fiyatı yükselir. Bu fiyat artışı da iç piyasadaki fiyatları tetikler.
- **İşçi sendikalarının kuvvetlenmesi:** Kuvvetlenen sendikalar ile ücretler artar, artan ücretler talebi canlandırır, bu da fiyatları artırır.

Şekil 1.2: Maliyet Enflasyonu

Şekilde 1.2’de görüldüğü gibi ekonomi D_1 tam istihdam seviyesinde dengede iken fiyatlar genel seviyesi P_1 , milli gelir seviyesi de tam istihdam dengesini ifade eden Y_1 ile gösterilmiştir. Yukarıda saydığımız nedenlerden herhangi biri sebebiyle üretim maliyetlerinde meydana gelecek bir artış, toplam arz eğrisinin AS_1 ’ den AS_2 ’ ye doğru paralel olarak kaymasını yani toplam üretimin azalması durumunu ortaya çıkaracaktır. Bu durumda yeni denge D_2 noktasında oluşacak, fiyatlar genel seviyesi P_1 düzeyinden P_2 düzeyine çıkacak, milli gelir düzeyi ise Y_1 ’ den Y_2 düzeyine düşecektir. Böylece değişen bu iki etkiyle ekonomi eksik istihdamla enflasyon olgularını bir arada yaşamış olacaktır. Bu durum iktisatçılar tarafından stagflasyon olarak adlandırılmaktadır.

Ekonomide stagflasyon durumu baş gösterdiğinde ya toplam talep ya da toplam arz artırılarak bu duruma müdahale edilmelidir. Eğer Merkez Bankası para arzını artırarak talep canlandırıcı bir politika uygulamayı seçerse, toplam talep eğrisi AD_1 konumundan AD_2 konumuna gelecektir. Genişleyen yeni talep miktarı ile ekonomide denge noktası D_3 olacak, milli gelir seviyesi ise başladığı gibi tam istihdam düzeyi olan Y_1 düzeyine geri dönecektir. Fiyatlar genel seviyesi ise yükselmeye devam edecek ve P_3 seviyesine çıkacaktır (Lipsey ve diğer., 1993: 683).

3.4.2.3. Karma Enflasyon

Bazı iktisatçılar, ekonomide meydana gelen enflasyon oluşumlarının büyük bir kısmında hem talep hem de arzdan gelen etkilerin bir arada bulunduğunu iddia etmektedirler. Bu tür enflasyonu esas olarak toplam talebin ekonomideki kesimler arasındaki kayması oluşturmaktır. Toplam arz sabit iken, belli kesimlerce üretilen mallara karşı oluşan talebin arttığını, diğer kesimlere karşı ise azaldığını varsayalım. Talep kanunu gereği talebin arttığı kesimlerde fiyat ve ücretlerin yükselmesi, düştüğü kesimlerde fiyat ve ücretlerin düşmesi beklenir. Ancak bu durumun gerçek hayattaki yansımaları daha farklı olmaktadır. Talep artışı nedeniyle fiyatları yükselen mallar, talep artışı yaşanmayan kesimlerce ara malı olarak kullanılabilenlerinden, fiyat yükselişleri bir maliyet yükselişi oluşturacak ve bu durum girişimciler tarafından fiyatların saptanması sırasında fiyat artışı yönünde yeni bir baskı yaratacaktır (Ulusoy, 2003: 176). Yani karma enflasyonda talep enflasyonu ile maliyet enflasyonu aynı anda yaşanarak, fiyatları yükseltmektedir.

3.5. ENFLASYON TEORİLERİ

En çok ele alınan makroekonomik sorunların başında gelen enflasyon kavramı, tarihler boyu çok çeşitli ülkelerin sorunu olmuş, hala da sorun olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla bu soruna çözüm arayışı içinde olan birçok bakış açısı ortaya çıkmıştır. Bu alanda en önemli teoriler Klasik, Keynesyen, Monetarist ve Yapısalcı ekollerin teorileri ile Kalecki yaklaşımıdır (Suiçmez, 1997: 8).

3.5.1. Klasik Yaklaşım

Klasik iktisatçıların enflasyon olgusu hakkındaki görüşleri, Amerikalı iktisatçı Irving Fischer'in geliştirdiği Fischer yaklaşımı ve Alfred Marshall ile Arthur Pigou tarafından geliştirilen Cambridge yaklaşımı çerçevesinde iki kısımda incelenmektedir (Ünsal, 2009: 476).

3.5.1.1. Fischer Denklemi

Fiyatlar ile para miktarı arasındaki ilişkiyi mübadele denklemi ile açıklayan Fischer, kendi adı ile literatürde geçen bu denklemi şu şekilde formülize etmiştir:

$$MV=PT$$

Bu denklemde denklemin sol tarafında yer alan M, ekonomide belirli bir dönemde piyasada dolaşımda bulunan para miktarını, V paranın dolaşım hızını yani belli bir süre içerisinde piyasada dolaşımda bulunan paranın aynı dönemde mal ve hizmet satın almak için ortalama olarak kaç kere kullanıldığını göstermektedir. Eşitliğin sağ tarafındaki P terimi cari fiyat seviyesini, T terimi ise işlem hacmini yani paranın aracılık ettiği işlem miktarını göstermektedir.

Fischer'e göre V, halkın alışkanlıklarına ve tüketim eğilimine bağlıdır. Kısa dönemde bu faktörlerin değişmesinin zor olmasından dolayı, V sabit kabul edilmektedir.

İşlem hacmi yani T' nin artırılması ancak teknolojik gelişmelerle ya da ekonominin genişletilmesiyle mümkün olduğundan kısa dönemde değiştirilmesi olası değildir. Bu yüzden kısa dönemde işlem hacmi de sabit kabul edilmektedir.

Bu durumda kısa dönemde denklemin sol tarafındaki para miktarı değiştiğinde sağ taraftaki fiyat düzeyi de aynı oranda ve aynı yönde değişecektir (Dinler, 2004: 413- 414).

Sonuç olarak mübadele denklemi olarak bilinen Fischer teorisinin temel aldığı çıkış noktası: ekonomide belli bir dönemde harcanan para miktarının, satılan malların değerleri toplamına eşit olduğu yaklaşımıdır (Mansfield, 1989: 259).

3.5.1.2. Cambridge Denklemi

Bu denklem bireylerin para tutma eğilimleri ile ilgili olduğu için literatürde adı para tutumu yaklaşımı olarak da geçmektedir. Cambridge denklemi şu şekilde ifade edilmektedir:

$$(M/P)=kT$$

Bu denklemde M yine ekonomideki para miktarını, P fiyatlar genel seviyesini, T de işlem hacmini simgelemektedir. Denklemi açtığımız zaman elde edeceğimiz PT çarpımı bize nominal milli geliri, k katsayısı ise bu gelirden nakit olarak elde tutulan miktarı göstermektedir. Buradan hareketle kPT , nominal para talebini ifade eder ve para piyasası dengede iken bu çarpım para arzına eşittir (Akgönül, 1992: 55- 57).

Fischer denklemi ile Cambridge denkleminin kıyaslandığı zaman aynı sonucu vermesi, k ile V arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Bir ekonomideki para miktarının GSYİH satın alınmasında 5 defa kullanılması ($V=5$), o ekonomideki kişilerin GSYİH' ya eşit olan gelirlerinin $1/5$ 'ini para olarak elde tutmak istedikleri manasına gelmektedir (Ünsal, 2009: 479). Sonuç olarak paranın dolaşım hızı kişilerin ellerinde para tutma eğilimleri ile ilgili olduğu için bu eşitlikten bahsedilebilir: $1/k=V$.

3.5.2. Keynesyen Yaklaşım

Ekonominin kendiliğinden ve sürekli tam istihdamda dengeye gelmesinin istisnai bir durum olabileceğini belirten Keynes'e göre enflasyona toplam üretimi aşan toplam tüketim sebep olmaktadır. Yani Keynesyen sisteme göre enflasyon sorunu toplam talep ile toplam arz arasındaki dengesizlikten kaynaklanmaktadır (Suiçmez, 1997: 9).

Keynes'in Genel Teorisindeki değerlendirmelerine göre ekonomi tam istihdam seviyesinde iken Klasiklerin oluşturdukları mübadele denklemi doğru sonuçlar ortaya çıkartmaktadır. Yalnız ekonomi eksik istihdamda iken para miktarındaki değişimler fiyatlar genel seviyesini etkilemez. Para arzında meydana gelecek değişiklikler ekonomi eksik istihdamdayken önce istihdam seviyesini yani milli geliri etkiler. Ne zamanki ekonomi tam istihdam seviyesine ulaşır, o zaman etki fiyatlar düzeyine kayar.

Keynesyen model ilk ortaya çıktığı zamanlarda uygulamalarda başarılı sonuçlar elde etmesine karşın, 1970'li yıllarla birlikte dünya ekonomilerinde baş gösteren stagflasyon olgusu ile düşüş trendine girmiş ve Keynesyen teori stagflasyon durumuna çözüm üretmede yetersiz kalmıştır. Hatta o dönemdeki ekonomik

konjonktürün sorumlusu olarak nitelendirilmiştir. Bu noktada stagflasyona çözüm olarak parasalcı görüş diye adlandırılan Monetarist yaklaşım devreye girmiştir (Suiçmez, 1997: 9).

3.5.3. Monetarist Yaklaşım

1970’li yıllarda yaşanan krizler sonucunda Friedman başta olmak üzere Phelps, Schwartz gibi iktisatçıların oluşturduğu Monetarist görüş, makro iktisadın temellerine ilişkin eleştirisel bir analiz ortaya koymuştur. 1970’lerin ilk yıllarında Friedman’ın yayımladığı “A Theoretical Framework of Monetary Analysis” ve “A Monetary Theory of Nominal Income” adlı iki makalesi ile başlayan tartışma, birçok iktisatçının katılımı ile devam etmiştir. Bu Monetarist çalışmalarındaki temel amaç enflasyonun açıklanmasıdır. Bu çalışmaların ortak özelliği ise; iktisatçılar farklı teorik yaklaşımlar uyguladıkları bile tüm çalışmalarda üç hipotezin sürekli olarak tekrarlanmış olmasıdır. Bu hipotezler şu şekilde sıralanabilir (Frisch, 1989: 67):

- Enflasyon esas itibari ile parasal bir olgudur,
- Keynesyen Teorinin enflasyon sorununu özellikle de enflasyonun hızlanmasını açıklaması imkânsızdır,
- Enflasyon oranını para arzının büyüme oranı, enflasyon hızlanmasını ise para arzının büyüme hızı açıklamaktadır.

Monetarist Ekol, enflasyonun parasal genişlemeden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Friedman’a göre enflasyon parasal kaynaklı bir sorundur ve enflasyonun nedeni para arzındaki artışlardır. Karar organlarının para politikası araçları ile ekonomiye müdahale etmesi parasal büyüklükler üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum da enflasyonist sonuçlar ortaya çıkartmaktadır (Dileyici, 2001: 43). Monetarist Ekole göre, enflasyonla mücadele en etkili çözüm para arzının kısılması veya kontrol altına alınmasıdır.

3.5.4. Yapısalcı Yaklaşım

Monetarist yaklaşımın çözüm getiremediği az gelişmiş ülkelerdeki enflasyon problemi, enflasyonun nedeninin sadece parasal unsurlara bağlı olamayacağı ve bu

yüzden monetarist enflasyon teorisinin sağlam olmadığı konusunda eleştirileri gündeme getirmiştir. Bu noktada ortaya çıkan Yapısalcı yaklaşımı savunan iktisatçılara göre enflasyonun temel nedeni yapısaldir. Temel olarak ekonomik yapıda var olan dengesizlikler enflasyonu tetiklemektedir. Ekonomideki talep yapısı değiştiği için ekonominin bazı kesimlerinde durgunluk ve işsizlik artarken fiyatlar düşürülemediği, bazılarında ise talep artışları nedeniyle fiyatlar yükseltileceği için fiyatlar genel düzeyi yükselmiş olacaktır (Üstünel, 1983: 270).

3.5.5. Kalecki Yaklaşımı

Kalecki yaklaşımına göre herhangi bir nedenle maliyetleri artan firmalar bu artışı fiyatlarına yansıtırlar. Nispeten daha yüksek bir fiyattan mal ve hizmet satmak isteyen firmalar, girdi taleplerini artırırılar. Bu da fiyatların yükselmesine neden olur. Bu süreç kar oranları eski düzeye gelinceye kadar devam eder.

Kar enflasyonu olarak nitelenen bu süreçte maliyet ne olursa olsun firmalar maliyet+kar amacıyla çalışmakta ve etiket üstünde bir fiyatlama yaparak sabit kar oranlarını korumaktadırlar. Bu sürece mark-up fiyatlama adı verilmektedir (Suiçmez, 1997: 12).

3.6. ENFLASYONUN MALİYETİ

Doğrudan paranın değerinin azalmasına sebep olan enflasyon olgusu, iktisat literatürünün en önemli sorunlarının başını çekmektedir. Bireyler, satın alma gücünü azaltan enflasyon olgusuna karşılık tasarruflarını en iyi şekilde kullanmayı amaçlamaktadırlar.

Enflasyonist ortamın hâkim olduğu bir ekonomide tasarruf sahiplerinin faiz geliri elde edebilmek için birikimlerini bankaya yatırma kararı almaları, alacakları faiz oranı ile fiili enflasyon oranı arasındaki ilişkiye bağlıdır. Bu karar için nominal faiz oranının enflasyon oranından yüksek olması gerekmektedir. Enflasyon oranındaki artışa bağlı olarak faiz oranları da artacağı için yatırımın getirisi azalacaktır. Bu sürecin sonunda tasarruf sahipleri birikimlerini spekülâtif alanlara kaydıracakları için yatırımlar sürekli azalacak ve kaynakların etkin kullanımı güçleşecektir (Çoban, 2009: 395- 396).

Enflasyon dönemlerinde döviz kurlarında gerekli düzenlemeler yapılmadığı takdirde yerel fiyatların artması ithal malların fiyatının ucuzlamasına, dolayısıyla da ithalatın artmasına ve ihracatın azalmasına neden olacaktır. Bu durum doğrudan ödemeler dengesine etki ederek, dengenin bozulmasını sağlayacaktır. Bu duruma müdahale amacıyla devlet ithalat kotaları uygulamayı ya da yerli paranın yabancı para karşısında değerini düşürerek devalüasyona gitmeyi seçebilir. Fakat kota uygulanması durumunda özellikle hammaddesi yurtdışından gelen üretim mallarının arzında azalma yaşanırken, enflasyon daha da şiddetlenecektir. Aynı şekilde devalüasyon aracının seçilmesi durumunda ise bu kez ithal mal ve ithal girdilerin fiyatlarının artmasıyla karşılaşılırken, bu da enflasyonun körüklenmesine neden olacaktır (Dinler, 2004: 437- 438).

Enflasyonist ortamda reel ücretler düşer, nominal ücretler artar. Ücretlerin yükselmesi maliyetleri ve fiyatları kamçılar. Bunun sebebi; genellikle ücretlerin artırılması maliyetlere yansıtıldığı için, fiyatlar genel seviyesinin de yükselme eğilimine girmesidir.

Ücret düzeyinde olduğu gibi enflasyonist bir ortamda milli gelir düzeyinde de aynı etki görülür. Reel milli gelir hacmi daralırken, nominal milli gelir hacmi genişler ve böylece rakam olarak milli gelir hacmi kabarık gözükür (Özgüven, 1991: 395).

Enflasyonun üç ana maliyeti vardır. Birincisi likit kalmaktan kaynaklanan fırsat maliyetinin yaratacağı ayakkabı-deri maliyeti, ikincisi enflasyonist ortamda fiyat etiketlerinin sürekli güncellenmesi durumunda ortaya çıkan menü maliyeti, üçüncüsü de enflasyonla paralel vergi bariyerlerinin tam olarak ayarlanamamasından kaynaklanan nominal vergi artışlarıdır (Suiçmez, 2007: 11).

3.6.1. Ayakkabı-Deri Maliyeti

Kişiler sahip oldukları varlıkların bir kısmını nakit olarak elde tutarken, dönemine göre geçici olarak atıl varsaydıkları diğer kısmını ise faize yatırırlar. Bu tutumda olan bir kişi, eldeki likit miktarını tükettikten sonra nakde ihtiyaç duyduğunda, faizdeki parasını kullanmak amacıyla bankaya kadar gidip gelmek zorunda kalır. Bu durumun yol açtığı işgücü kaybına ayakkabı-deri maliyeti

denilmektedir (Parasız, 1997: 202–203). Bu maliyete aynı zamanda ayakkabı maliyeti, ayakkabı eskitme maliyeti, kösele maliyeti gibi farklı isimler de verilmektedir.

3.6.2. Menü Maliyeti

Enflasyonist baskıların hâkim olduğu bir ekonomik konjunktürde, gerek vitrindeki malların fiyatlarını gerekse katalog fiyatlarını sürekli güncellemek zorunda olan firmaların yeni katalogların basımında veya vitrin fiyatlarının değiştirilmesinde kullandıkları emek ve girdiler menü maliyeti olarak isimlendirilmektedir. Bu harcanan emek, olası başka malların üretiminin kaybolması anlamına geleceğinden ekonomik olarak büyük bir kayıptır (Mankiw, 2010: 109). Literatürde menü maliyetlerine liste maliyetleri, etiket maliyetleri, katalog maliyetleri gibi farklı başlıklar altında rastlamak da mümkündür.

3.6.3. Nominal Vergi Artışları

Vergi gelirlerinin nominal gelir üzerinden elde edildiği bir ekonomide nominal gelirler arttıkça vergi oranları da artıyorsa, ortaya çıkan enflasyon oranı bireylerin üstlendikleri reel vergi yükünün artmasına sebep olur (Ünsal, 2009: 107). Vergi bozulması olarak da adlandırılan bu durumu ortadan kaldırmak için uygulanabilecek en etkin yol vergi gelirini reel gelir üzerinden toplamaktır.

3.7. ENFLASYONLA MÜCADELE

Enflasyonla mücadele etmeye karar veren bir ekonominin önünde iki seçeneği bulunmaktadır. Bunlardan ilki para politikası, ikincisi ise maliye politikasıdır.

Para politikası en geniş anlamı ile, ekonominin likit miktarının artırılıp, azaltılması suretiyle ekonomide oluşan konjunktüre göre değiştirilmesidir. Enflasyonla mücadelede kullanılabilecek başlıca para politikası araçları şu şekilde sıralanabilir (Ulusoy, 2003: 177–178):

- Açık Piyasa İşlemleri,
- Reeskont Oranı,

- Zorunlu Karşılık Oranı (Mevduat Munzam Oran),
- Kredi Sınırlandırılması.

Maliye politikası ise; devletin vergi toplamak, gider oluşturmak ve borçlanmak suretiyle ekonomiye müdahalede bulunması olarak ifade edilmektedir. Maliye politikası uygulama alanı olarak seçimlik bir politikadır. Ekonominin bütününe uygulanabileceği gibi, bazı bölgelere, bazı sektörlere veya bazı ekonomik faaliyetlere de uygulanabilmektedir. Maliye politikasının para politikasına karşın bir diğer üstünlüğü de daha etkin olmasından kaynaklanmaktadır. Giderler, vergiler gibi uygulama araçları vasıtasıyla harcamalar fiilen etkilenebilmektedir. Para politikası uygulamasında ise aynı sonuçlar bireylerin davranışlarına bırakılmıştır. Enflasyonla mücadelede başlıca maliye politikası araçları ise şu şekilde sıralanabilir (Ulusoy, 2003: 178–179).

- Vergi Politikası,
- Gider Politikası,
- Borç Yönetimi.

Merkez Bankası'nın, ana amacı olan fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesine yönelik olarak para politikasının makul bir dönem için belirlenen bir enflasyon hedefine dayandırılması enflasyon hedeflemesi rejimi olarak adlandırılmaktadır (Duygu, 2002: 13). Enflasyon hedeflemesi iki türde olabilmektedir. Bunlardan ilki sıkı enflasyon hedeflemesidir. Para politikasının temel amacı enflasyonun hızla düşmesi (%1–2) ve üretim istikrarının sağlanmasıdır. İkincisi olan esnek enflasyon hedeflemesinde ise enflasyonun kademeli olarak düşürülmesi ve üretim istikrarının sağlanması temel amaçtır. Enflasyon hedeflemesi beş temel unsurdan oluşmaktadır (Barışık, 2002: 76):

- Devletin enflasyon hedefi için orta vadeli sayısal bir hedef belirlemesi,
- Para politikası temel hedefinin fiyat istikrarı olarak seçilmesi,
- Yalnızca toplam parayı ve döviz kurunu değil, pek çok değişkeni içeren politika araçlarını kullanabilmek için yeterli bilgiye sahip olunması,

- Para otoritesi kararları, kuralları ve alanları hakkında kamuoyu ve piyasayla iletişim kurularak şeffaflığın sağlanması,
- Enflasyon konusunda Merkez Bankası'nın sorumluluğunun artırılması.

Enflasyon hedeflemesi rejimi kamuoyu tarafından rahat anlaşılabilir ve takip edilebilir bir yapıdadır. Bu da, rejimin şeffaflık içeren bir özellik göstermesinden ileri gelmektedir. Belli bir hedefin konuluyor olması Merkez Bankası'nın tutarsızlık göstermesine engel olmaktadır (Altınışık, Çakmak ve Usta, 2006: 90). Uygulanması planlanan enflasyon hedeflemesi rejiminin başarılı olabilmesi için bazı önkoşulları da sağlaması gerekmektedir. Bu koşullar (Keyder, 2005: 10):

- Merkez Bankası'nın operasyonel (para politikası araçlarını uygulamadaki) bağımsızlığı,
- Kamu maliyesi baskısının azaltılmış olması (kamuunun ülke tasarruflarına ihtiyacının azalmış olması),
- Enflasyon ile döviz kuru arasındaki ilişkinin zayıf olması,
- Mali sistemin sağlam bir yapıya sahip olması,
- Düşük enflasyon olarak sıralanabilir.

Enflasyon hedeflemesi rejiminde belirlenen hedefe ulaşılmasını engelleyebilecek bazı etkenlerin göz önüne alınması gerekmektedir. Bu etkenler (Tuğlu, 2002: 159):

- Dünya petrol ve hammadde fiyatlarındaki dalgalanmalar,
- Beklenmedik doğal afetler,
- Siyasi otoritenin kesin kararlılık göstermemesi,
- Tarım üretimindeki fiyatları etkileyebilecek dalgalanmalar,
- Dolaylı vergilerdeki kademeli artışlar olarak sıralanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İŞSİZLİK-ENFLASYON İLİŞKİSİ ve PHILLIPS EĞRİSİ

YAKLAŞIMLARI

1. İŞSİZLİK-ENFLASYON İLİŞKİSİNE TARİHSEL AÇIDAN BAKIŞ

Fiyatlar genel seviyesindeki artış anlamına gelen enflasyon ile işsizlik, birçok ülkenin ekonomik sorunlarının başında gelmektedir. Sadece günümüzün problemi olmayan bu iki sorun, çok uzun zamandır ülke ekonomilerinin problemi halindedir ve kökeni 18. yüzyıla kadar uzanmaktadır. İktisat literatüründe 1700’lü yıllardan itibaren adı geçen bu sorunlara birçok iktisatçı değinmiştir.

18. yüzyılın ilk çeyreğinde İskoçyalı iktisatçı John Law, günümüzde temel alınan aksine azalan işsizlikle azalan enflasyonun bir arada bulunabileceğini belirtmiştir (Humphrey, 1985a: 18).

Bir diğer İskoç iktisatçı David Hume, 1752 yılında günümüz işsizlik-enflasyon ilişkisine benzer ilişkileri o dönemde ortaya atmıştır. Hume, beklenmeyen parasal kaynaklı fiyat değişmelerinin istihdam üzerindeki etkilerini açıklarken rasyonel olmayan bekleyişleri temel almıştır. Buradan hareketle, fiyatlar genel seviyesinde artış yaşanırken ekonomideki işsizlik oranının düşük oranlara çekilebileceğini, düşüş yaşanırken ise işsizlik oranının yükseleceğini belirtmiştir (Humphrey, 1985a: 18–19).

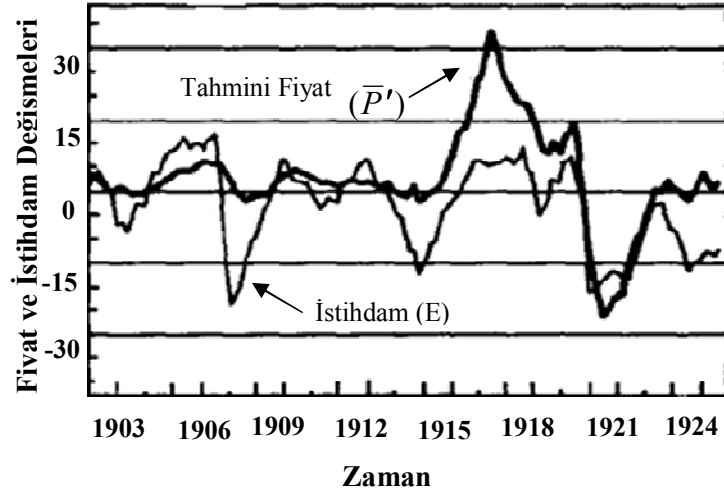
Henry Thornton, 1802 yılında para miktarı ve fiyatlar seviyesindeki artışların sürekli olduğu dönemlerde reel faaliyetleri harekete geçirerek işsizlik-enflasyon değiş-tokuşu ortaya çıkaracağını savunmuştur. Thornton’a göre değiş-tokuşun arkasında yatan gerçek neden parasal ücretlerin sürekli fiyatların gerisinde kalmasıdır (Humphrey, 1982: 16).

1820’li yıllarda bu katkılar, iki İngiliz iktisatçı Thomas Attwood ve John Stuart Mill’in görüşleri ile devam etmiştir. Bu görüşler, literatürde Attwood-Mill tartışması olarak yer almıştır. Bu iktisatçılardan T. Attwood, yüksek işsizlik oranının

nedenini düşük fiyat oranlarına, yüksek fiyat oranlarının nedenini ise düşük işsizlik oranına bağlamaktadır. Ona göre fiyatlar ile işsizlik oranı arasında uzun dönemli ve sürekli bir ilişkinin varlığından söz edilmektedir.

J. S. Mill ise Attwood' un tersine, işsizlik enflasyon oranı ilişkisinin geçici olduğunu belirtmektedir. Bu ilişki beklenmedik fiyat değişimlerinden kaynaklanmaktadır. Üreticiler fiyat yükselmelerini reel bazda değil, nominal bazda algıladıkları zaman ekonomik konjonktür olağan seyrine yeniden dönecektir. Yalnız bu süreçte enflasyonun olumsuz etkileri yaşanmaya devam edecektir (Humphrey, 1977: 15–21).

Yirminci yüzyılın ilk çalışması Irving Fisher tarafından 1926 yılında hazırlanan “A Statistical Relationship Between Unemployment and Price Changes” isimli makale olmuştur. Bu makalenin literatürdeki önemi ise işsizlik-fiyat değişimleri ilişkisi konusunda yapılan ilk istatistiksel çalışma olmasıdır. Fisher, 1915–1925 dönemine ilişkin aylık verileri kullanarak ABD için yapmış olduğu incelemede, fiyat değişmelerinden istihdama doğru güçlü bir nedensellik ilişkisi bulunduğunu tespit etmiştir. Bu nedensellik ilişkisinin sebebi ise, maliyetlerin fiyatlardaki değişmelere gecikmeli olarak uyum sağlamasıdır. Çünkü maliyetler fiyat değişmelerinin gerisinde kalırsa, karlar yükselecek, reel ekonomik aktivite genişleyecek ve işsizlik azalacaktır (Büyükakın, 2008: 135). Şekil 2.1’de, Fisher’ın bu çalışmasının temelini oluşturan gecikmeli fiyat değişimleri ile istihdam arasındaki eşanlı hareketleri görmek mümkündür. Fisher, dikey ekseninde yüzde olarak fiyat ve istihdam değişmelerine, yatay ekseninde ise yıllara yer vererek söz konusu zaman dilimleri arasındaki fiyat ve istihdam değişimlerini incelemiştir.

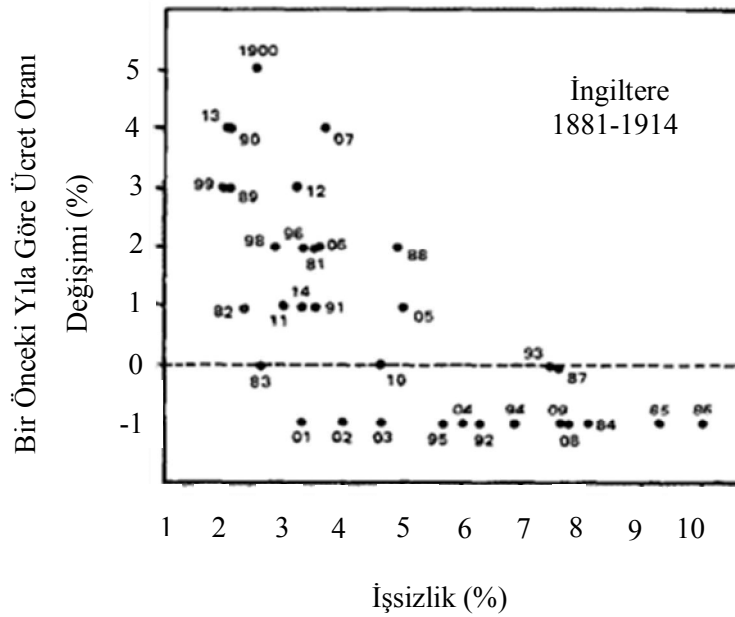
Şekil 2.1: Irving Fisher Grafiği

Günümüzde işsizlik enflasyon ilişkisini yansıtan temel çalışma olarak kabul gören Phillips'in yaptığı ve kendi adıyla anılan Phillips Eğrisi'ne ilerleyen kısımlarda değineceğiz. Literatürde ilk kez Phillips' in yaptığı bu çalışmaya öncülük eden çalışma, Hollandalı iktisatçı Jan Tinbergen'e aittir. Tinbergen'in, 1936 yılında yazmış olduğu "An Economic Policy for 1936" adlı makalesinde, Fisher'in çalışmasında yer almayan formel ekonometrik denklemleri de kullanarak konuyu ekonometrik alanda ele alan ilk iktisatçı olduğunu söyleyebiliriz. Tinbergen, farklı ekonomiler için yaptığı ekonometrik çalışmalarında ücret oranı denklemlerini tahmin ederek Phillips Eğrisi'nin temellerini atmanın yanı sıra, ücret hareketlerinin belirlenmesinde rol oynayan faktörler konusunda da diğer iktisatçılara yol göstermiştir (Bacon, 1973: 314). Ayrıca Tinbergen, 1951 yılında yayınlanan "Business Cycles in the United Kingdom 1870–1914" isimli çalışmasında da konuya tekrar değinmektedir (Büyükakın, 2008: 135).

1955 yılında Lawrence Klein ve Arthur Goldberger yayımladıkları "An Econometric Model of the United States, 1929–1952" adlı çalışmalarında ekonometrik olarak işsizlik-enflasyon ilişkisini tahmin etmişlerdir. Bu çalışmaya göre parasal ücret oranları işgücü piyasasındaki arz ya da talep fazlasına bir reaksiyon olarak belirlenmekte olup, yüksek işsizlik oranı arz fazlasını, düşük işsizlik oranı ise talep fazlasını göstermektedir. Bu çalışma neredeyse Phillips Eğrisi'nin teorik kısmını oluşturan Lipsey'in çalışmasıyla aynıdır. Birbirinden farkı Klein ve

Goldberger'in yüzdelik değişim oranından çok, ücret enflasyonu değişkenini temel olarak, işsizliği de doğrusal olarak kabul etmesidir (Humphrey, 1985a: 22).

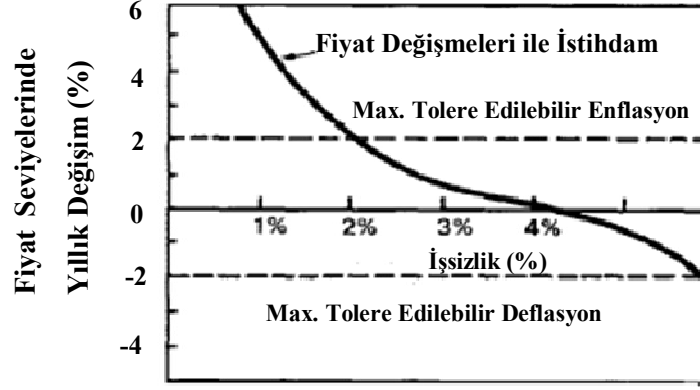
Bu döneme kadar yapılan çalışmalarda işsizlikle fiyatlar arasındaki teorik, istatistiksel, ekonometrik ilişkiler ortaya konmuştur. A. J. Brown 1955 yılında yayımladığı "The Great Inflation 1939–1951" isimli çalışmasında işsizlik ve fiyat artış oranları arasındaki ilişkiyi istatistiksel bir serpme diyagramında göstermiştir. Brown bu çalışmasında, 1880–1914 ve 1920–1951 dönemi İngiltere ve 1921–1948 dönemi ABD verilerini kullanarak işsizlik ile ücret enflasyonu arasındaki ters yönlü ve doğrusal olmayan ilişkiyi gösteren serpme diyagramı çizmiştir (Büyükkayın, 2008: 135). Şekil 2.2, Brown'un 1881–1914 dönemine ilişkin İngiltere için yaptığı çalışmada elde ettiği serpme diyagramı göstermektedir. Bu diyagramda dikey ekseninde bir önceki yıla göre ücret oranlarındaki yüzde değişime, yatay ekseninde ise işsizlik yüzdesine yer verilmiştir.

Şekil 2.2: A.J.Brown'un Serpme Diyagramı

1957 yılında ise Paul Sultan, "Labor Economics" adlı kitabında fiyatlar seviyesindeki yıllık yüzde değişim ile işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi gösteren, sol yukarıdan sağ aşağıya eğimli olarak çizilen ve kendi adıyla anılan Sultan Eğrisi'ni çizip, açıklamıştır (Sultan, 1957: 555). Şekil 2.3'te görülen grafikte Sultan, dikey ekseninde fiyat düzeyindeki yıllık yüzde değişimlere, yatay ekseninde ise işsizlik oranına

yer vermiştir. Bu grafikte işsizlik oranlarını düşürdükçe enflasyon tehlikesiyle karşı karşıya kalınacağına dikkat çeken Sultan, fiyat endekslerinin yıllık olarak %2 oranından fazla artmaması ya da azalmaması durumunda tahmini bir istikrar bölgesi oluşturulabileceğini savunmuştur (Sultan,1957:555).

Şekil 2.3: Paul Sultan'ın Grafiği

İşsizlik-enflasyon değiş-tokuşu ile karşı karşıya kalan ülkeler, bunlardan kurtulmak için değişik politikalar uygulamaktadırlar. Fakat bu sorunlardan aynı anda kurtulmak, ikisi arasında bulunan negatif ilişki sebebiyle neredeyse imkânsızdır (Uysal ve Erdoğan, 2003: 35–36). Çünkü düşük oranlı enflasyon yüksek işsizlik oranına, düşük oranlı işsizlik ise yüksek enflasyon oranına neden olmaktadır.

Çelişki halinde olan bu iki ekonomik sorunun önemini 1970 yılında ekonomi dalında Nobel Ödülü kazanan Amerikalı ünlü iktisatçı Paul Anthony Samuelson'un şu ifadesinden de çıkarmak mümkündür: “Bence çözümlenmemiş tek temel ekonomik sorun, tam istihdamla fiyat istikrarı arasındaki sert pazarlıkta yatmaktadır. Hayati önem taşıyan bu soruna bir çözüm ögesi getirebilecek iktisatçı, Nobel Ödülünden daha fazlasına hak kazanacaktır” (Unay, 2001: 371).

2. PHILLIPS EĞRİSİ

1950'li yıllara kadar birçok iktisatçı izlenecek iktisat politikalarında tam istihdam ve fiyat istikrarı amaçlarını bağımsız amaçlar olarak kabul etmişlerdir. Ancak 1950'lerden sonra, ekonomi genişlerken tam istihdam milli gelir düzeyine

ulaşılmadan önce fiyatlar genel seviyesinin yükselmeye başladığını saptamışlardır (Parasız, 1997: 229).

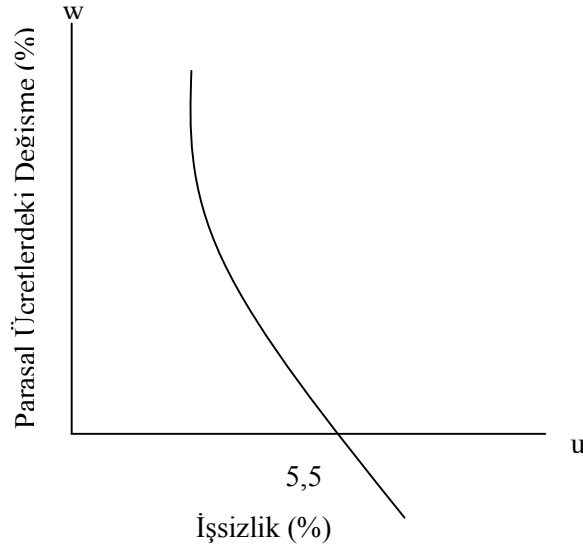
Bir önceki konuda da değindiğimiz tüm bu aşama ve gelişmeleri takiben, 1958 yılında Londra Ekonomi Okulunda, Profesör Alban William Phillips, yaklaşık bir asırlık (1861–1957) döneme ilişkin veri seti oluşturarak, İngiliz ekonomisinde parasal ücretlerdeki değişme oranı (ücret enflasyonu) ile işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapmıştır (Lacker & Weinberg, 2007: 204).

Temel olarak Phillips Eğrisi analizi tarihinde üç önemli aşama göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki, Phillips ve Lipsey tarafından formüle edilen işsizlik ve enflasyon oranları arasındaki kararlı ve ters yönlü ilişkinin varlığına dayalı varsayım, ikincisi kısa dönem ve uzun dönem Phillips eğrilerini birbirinden ayrı olarak değerlendiren, Friedman ve Phelps tarafından geliştirilen “doğal işsizlik oranı hipotezi”, üçüncüsü ise Rasyonel Beklentiler Okulunun Phillips Eğrisi eleştirileri üzerinde yoğunlaşan tartışmalardır (Frisch, 1989: 17).

2.1. PHILLIPS EĞRİSİ’NİN TEORİK ÇERÇEVESİ

Alban William Phillips tarafından yapılan ilk çalışma “Stabilization Policy in a Closed Economy” başlığıyla *Economic Journal*’da yayımlanmıştır. Phillips, bu makalesinde ürün fiyatlarındaki değişim oranı ile üretim düzeyi arasındaki ilişkiye yer vermektedir. Söz konusu değişkenler arasındaki ilişki, faktör piyasalarında ortaya çıkan ve önce faktör fiyatlarını, daha sonra da ürün fiyatlarını etkileyen, türev talep baskısı bağlamında açıklanmaktadır. Bu yayından sonra benzer yayınlar oluşturmaya devam eden Phillips, 1956 yılında “Some Notes on the Estimation of Time-forms of Reaction in Interdependent Dynamic Systems” adlı makalesini, 1957 yılında ise “Stabilization Policy and Time-forms Lagged Responses” adlı makalesini yayımlamıştır. Ancak pek ilgi yaratamayan bu makalelerinin aksine, 1958 yılında yayımladığı “The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom: 1861–1957” adlı makalesi ile oldukça ses getirmiştir (Büyükakın, 2008: 136). Yeni Zelandalı iktisatçı bu çalışmasında işsizlik oranları ile parasal ücret oranları arasında bir değiş-tokuş ilişkisi olduğunu savunmuştur (Eroğlu, 2004: 65).

Phillips, yıllık veriler kullanarak oluşturduğu bu çalışmasında bağımsız değişken olarak işsizlik oranını, bağımlı değişken olarak ise parasal ücretlerdeki değişme oranını almıştır. 1861–1957 dönemini bir bütün olarak incelemek yerine, bu ilişkiyi 1861–1913, 1913–1948 ve 1948–1957 olmak üzere üç ayrı döneme ayırarak incelemiştir. 1861–1913 yıllarını kapsayan ilk dönemde işsizlik oranları ile parasal ücretlerin değişme oranları arasında güçlü, ters yönlü ve doğrusal olmayan bir ilişki ortaya çıkmıştır (Altan, 1996: 23). 1913–1948 yılları arasında ilişki, ilk dönemki kadar güçlü değildir. Fakat burada göz önüne alınması gereken önemli bir nokta da, bu dönemi kapsayan yılların iki dünya savaşı ve durgunluk dönemleri ile aynı zamanda olmasıdır. Son dönem olan 1948–1957 yılları arasında ise bu kuvvetli ilişkiyi görmek yine mümkündür (Altan, 1996: 24).

Şekil 2.4: Parasal Ücret Oranları-İşsizlik Değiş-tokuşu

Şekil 2.4 de yatay ekseninde “u” harfi ile simgelenen değişken işsizlik oranını, dikey ekseninde “w” harfiyle simgelenen değişken ise parasal ücretlerdeki değişme oranını ifade etmektedir. Bu ilişkiye göre işsizlik oranı yükseldikçe parasal ücretlerdeki yükselme azalmakta, ya da tersine işsizlik oranı azaldıkça parasal ücretlerdeki yükselme artmaktadır. Bu ters yönlü ilişki sahibinin adıyla anılıp, iktisat literatürüne Phillips Eğrisi (PC- Phillips Curve) olarak geçmiştir. Phillips 1958 yılındaki bu çalışmasında İngiltere ekonomisi için işsizlik oranı %5.5 olduğunda ücret enflasyon oranının sıfır olduğu sonucuna ulaşmıştır (Ünsal, 2009: 323).

Dolayısıyla yatay eksenin üzerinde bulunan 5.5 oranı, enflasyonun olmadığı işsizlik oranını göstermektedir. Literatürde bu işsizlik oranına enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı (NAIRU) denilmektedir (Uysal ve Erdoğan, 2003: 37).

A. W. Phillips, 1958 yılında İngiltere üzerine yaptığı çalışması sonucunda şu dört temel sonuca ulaşmıştır (Parasız, 1993: 283–284):

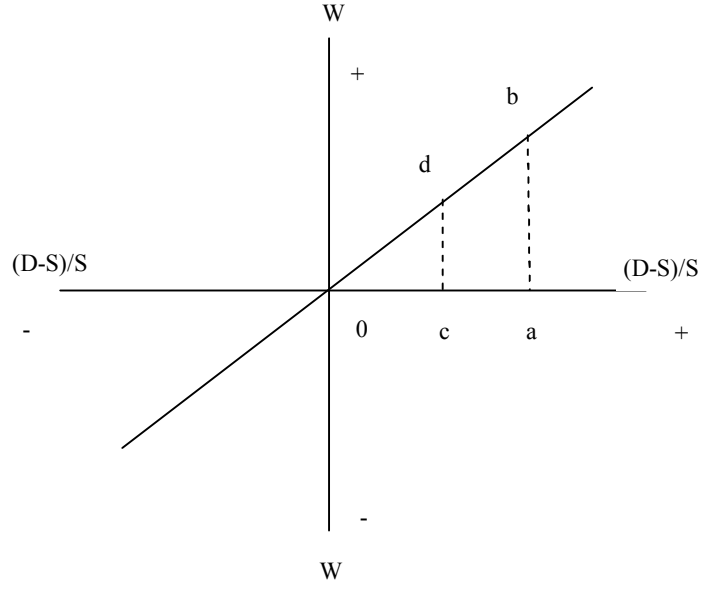
- Parasal ücretlerdeki değişimle işsizlik oranı arasında istikrarlı ve ters yönlü bir ilişki mevcuttur,
- İlişki doğrusal değildir. İşsizlik oranında meydana gelen aynı büyüklükteki azalmalar için parasal ücretlerdeki artış giderek daha fazla olmaktadır,
- Bu iki değişkeni birbirine bağlayan eğrinin yatay eksenin altında kalan kısmı düzleşmektedir. İşsizliğin çok yüksek olduğu durumlarda bile parasal ücretlerdeki düşüşün önemi çok fazla olmamaktadır,
- Ekonomi konjonktür devresi boyunca eğri üzerinde saatin ters yönünde yer değiştirir. Genişleme döneminde ekonomi eğrinin üst kısmında yer alır, işsizlik azalırken parasal ücret oranları artar.

2.2. PHILLIPS'İN ÇALIŞMASINDAN SONRA MODELE YAPILAN KATKILAR

1958 yılında Phillips'in İngiltere ekonomisi üzerine yaptığı çalışmadan sonra bazı iktisatçılar bu eğriye çeşitli katkılarda bulunmuş ve modele bazı varsayımlar eklemiştir. Bunlardan en önemlileri Lipsey ve Samuelson-Solow'un yaklaşımlarıdır.

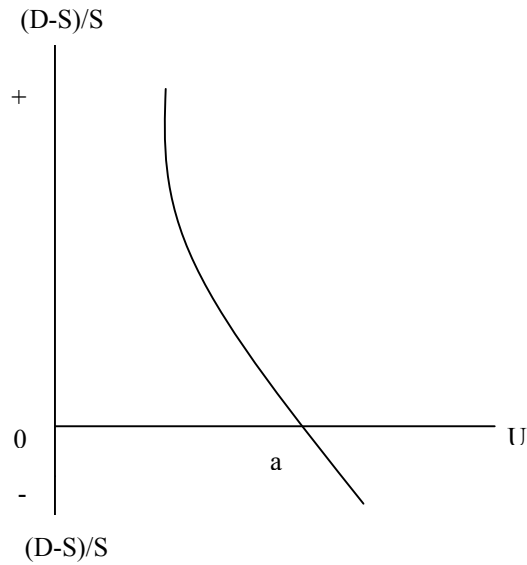
2.2.1. Lipsey'in Phillips Eğrisi Yaklaşımı

Phillips'in yaptığı çalışmanın ampirik altyapısının sağlamlığına karşın, teorik olarak bir dayanağının olmaması Phillips'e yöneltilen en ciddi eleştiri olmuştur. Bununla birlikte çalışmasının teorik zemine dayanmaması, ispatlamaya çalıştığı ilişki için de ciddi soru işaretlerini beraberinde getirmiştir (Büyükakın, 2008: 137). Bu noktada PC görüşüne ilişkin mikro temellere dayanan teorik anlamdaki en etkili açıklama Richard George Lipsey'den gelmiştir. Lipsey, PC'yi tek bir işgücü piyasasındaki arz-talep ilişkisinden türetmiştir (Frisch, 1989: 22).

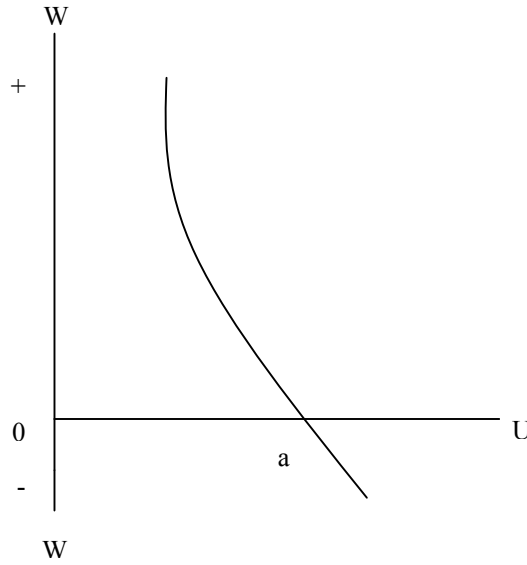
Şekil 2.5: Emek Talebi Fazlası-Parasal Ücretlerdeki Değişme İlişkisi

Şekil 2.5, parasal ücretlerdeki değişme oranı ile işsizlik arasındaki doğrusal ilişkiyi yansıtmaktadır. Burada “W” parasal ücretlerde meydana gelen değişmeleri, “S” emek arzını, “D” emek talebini, “(D-S)/S” terimi ise emek talebi fazlasını simgelemektedir. İşsizliğin yani emek talebi fazlasının olmadığı durumda parasal ücretlerde herhangi bir değişme olmamaktadır yani “0” noktasındadır. Emek talebinde “0a” birim kadar fazlalığın oluşması halinde parasal ücretlerde de “ab” birim artış oluşacaktır (Büyükakın, 2008: 138–139).

Şekil 2.6: Emek Talebi Fazlası-İşsizlik Oranı İlişkisi

Şekil 2.6 ise, emek talebi fazlası ile işsizlik oranı arasındaki ters yönlü ilişkiyi göstermektedir. Bu ilişkiden de anlaşılacağı üzere emek talep fazlasındaki bir artış işsizlik oranını azaltmakta, ya da tam tersine emek talep fazlasındaki bir azalış işsizlik oranını artırmaktadır. Lipsey'e göre emek talebinde bir fazlalık olmaması için, ekonomideki mevcut işsiz sayısı ile açık iş sayısının birbirine eşit olması varsayımı altında "a" birim kadar friksiyonel işsiz olabilir (Büyükakın, 2008: 139).

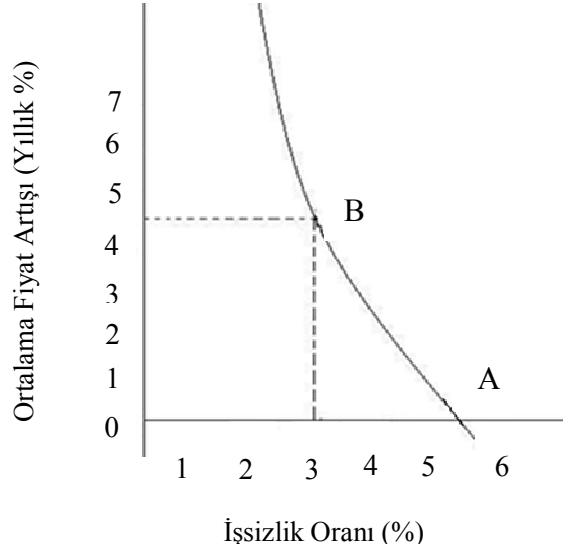
Şekil 2.7: Lipsey'in Phillips Eğrisi Yaklaşımı

Lipsey, Phillips'in modeline ek olarak işsizlik ve işgücü talep fazlası arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Emek talebi fazlasındaki bir artışın işsizlik oranını azalttığını, emek talep fazlasındaki bir azalışın ise işsizlik oranını artırdığını belirten Lipsey, şekil 2.5 ve şekil 2.6 da ortaya konulan ilişkiler birlikte ele alındığında parasal ücretlerin değişme oranı ile işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi meydana getiren şekil 2.7'yi oluşturmuştur (Altan, 1996: 3 b3).

2.2.2. Samuelson ve Solow'un Phillips Eğrisi Yaklaşımı

Nobel ödüllü iktisatçılar Paul Samuelson ve Robert Solow, 1900'lü yıllardan itibaren Amerika'nın işsizlik ve ücret enflasyonu verilerini derleyerek bu değişkenlerle ilgili bir çalışma yapmışlardır. Phillips'in İngiltere için yaptığı çalışmanın temel dönemini oluşturan 1861–1913 dönemine kıyasla, bu iki değişken arasındaki ilişki Amerika için istikrarsız bir dağılım göstermiştir. Bunun üzerine

Samuelson ve Solow, Phillips'in modeline yeni bir bakış açısı getirerek, modelin kapsadığı veri setinden dünya savaşları ve 1929 Büyük Bunalım dönemlerini çıkartmışlar ve modeli yeniden kurgulamışlardır. Ayrıca buna ek olarak kendi bulgularını da modellerine ilave ederek ilişkiyi işsizlik-fiyat enflasyonu ilişkisine çevirmişlerdir (Lacker & Weinberg, 2007: 206).

Şekil 2.8: Samuelson-Solow'un Phillips Eğrisi Yaklaşımı

Şekil 2.8, Samuelson ve Solow tarafından dönüştürülmüş PC'yi göstermektedir. Samuelson ve Solow, bu eğriyi değişik işsizlik ve enflasyon kombinasyonlarını ortaya koymak için yorumlamışlardır. Buradan hareketle, karar mekanizmaları için iktisat politikası uygulamalarında dikkate alınması gereken bir model meydana getirmişlerdir. Bu eğri ile birlikte PC denildiğinde iktisatçıların gözünde canlanan şekil, Phillips'in çalışmasından iki yıl sonra çizilmiştir. Phillips'in İngiltere için yaptığı çalışmada belirttiği üzere sıfır enflasyon ya da fiyat istikrarı hedefi ancak %5,5 işsizlik oranında mümkün olabilecektir. "A" noktası bu oranı simgelemektedir. Politik amaç olarak, Samuelson ve Solow'un yaklaşık %3 olduğunu varsaydıkları tam istihdam seviyesine ulaşılmak isteniyorsa, eğriden hareketle enflasyon oranı yaklaşık olarak %4,5 civarında olacaktır (Büyükakın, 2008: 139). Bu durum ise şekilde "B" noktası ile simgelenmektedir.

Samuelson ve Solow, oluşturdukları bu modeli hiçbir zaman değişmeyen ve sabit bir ilişkiyi tanımlamak için değil, aksine, ilerleyen dönemlerde ekonomilerin

karşı karşıya kalabilecekleri durumları ortaya koyabilmek için geliştirdiklerini savunmuşlardır. İkili, işsizlik-enflasyon ilişkisinin değişken olabileceği görüşüne sahip olmakla birlikte, bu ilişkinin nasıl ve neden değişebileceği konusundaki büyük bilinmezliğe bir yorum getirememişlerdir (Lacker & Weinberg, 2007: 207).

2.3. PHILLIPS EĞRİSİNİN KABUL GÖRMESİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Phillips'in modelinin kuramsal altyapısının Lipsey, Samuelson ve Solow tarafından geliştirilmesi ile PC, gerek iktisatçılar gerekse politika uygulayıcılar arasında oldukça kabul gören bir konuma gelmiştir. Literatürde adına sıkça rastlanan bu eğrinin tercih edilmesine ve kabul görmesine katkıda bulunan belli başlı üç temel faktörden bahsedilebilir. Bunlardan ilki, Phillips'in İngiltere üzerine yaptığı çalışmasında, işsizlik-enflasyon ilişkisinde kolay görülen ve uzun dönemi kapsayan kararlı bir ilişkinin bulunmasıdır. Ekonomide yaygın olmayan, uzun dönemde böyle kararlı bir ilişki oldukça ilgi çekmiştir.

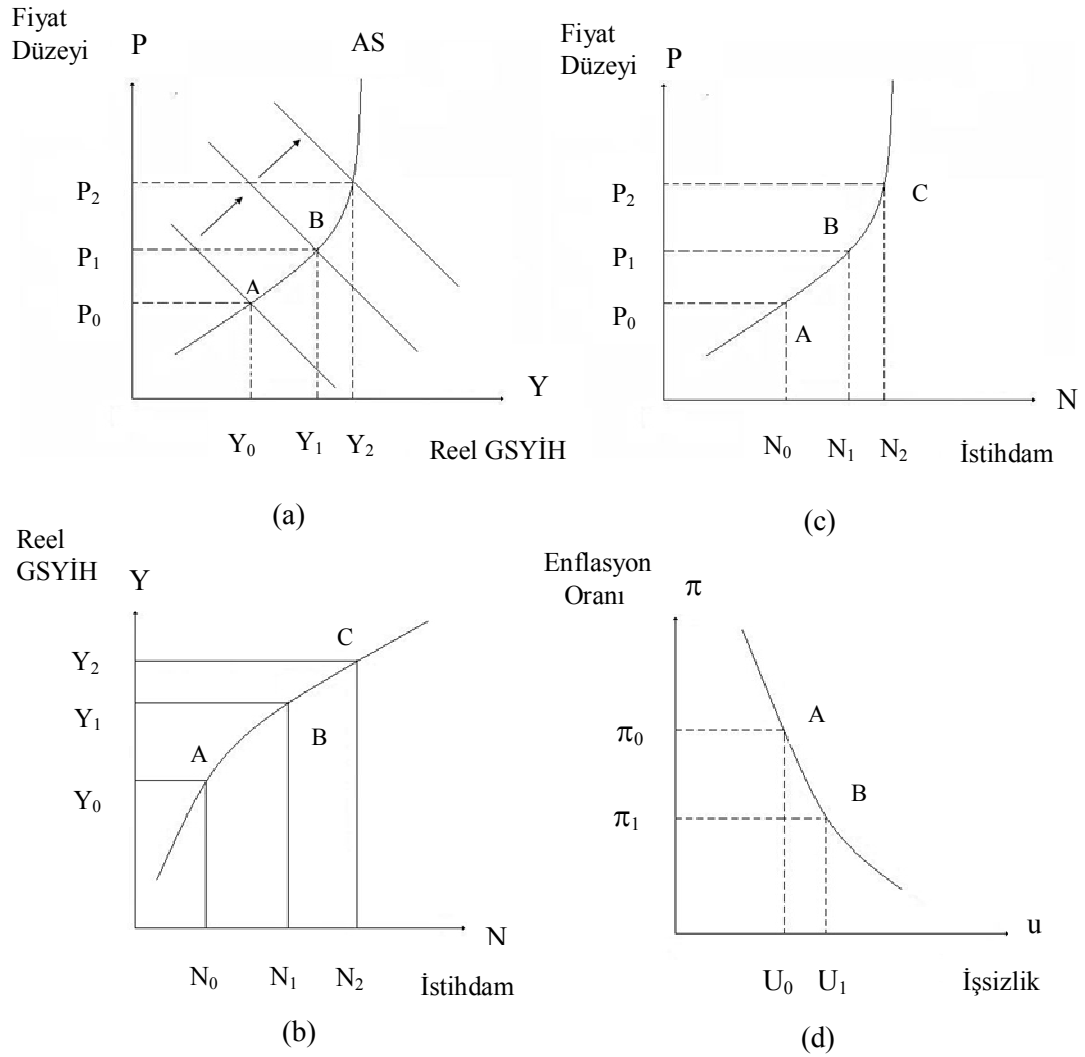
İkinci faktör, PC'nin farklı enflasyon teorilerinin birbirleri ile uyumlu hale gelmesini sağlayabilecek donanımda olmasıdır. Eğri, ücret ve fiyat seviyelerindeki artışların aşırı talepten kaynaklandığını ifade etmektedir. Talep fazlası, talep miktarında, arz miktarında veya ikisinde birden meydana gelen değişmelerle ortaya çıkabilir. PC, talep çekişli enflasyon teorisi ile maliyet itişli enflasyon teorisi görüşlerinin uyumlu hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Farklı ekollerden gelen iktisatçılar enflasyonun sebep ve çözüm yolları konusunda anlaşmazlık yaşasalar dahi, PC'nin enflasyonist sürecin doğasını anlamaya olanak sağladığı konusunda hemfikirlidir.

PC'nin karar mekanizmaları için cazip gelmesinin üçüncü nedeni ise ikiz amaç olarak adlandırılan ve Phillips'in analizinden önce birbirleriyle uyumlu oldukları varsayılan tam istihdam ile fiyat istikrarı hedeflerinin başarısızlığının mantıklı açıklamasının ortaya konmuş olmasıdır. İktisadi otoriteler, bu iki hedefe eşanlı olarak ulaşma konusunda başarısızlığa uğramaları hakkında eleştiri aldıklarında, PC'nin böyle bir sonuca ulaşmanın imkânsız olduğuna işaret ettiğini ve yapabilecekleri en iyi şeyin düşük işsizlik veya fiyat istikrarından birinin sağlanmasında karar kılmak olduğunu belirtmişlerdir. Alternatif değiş-tokuş

kombinasyonları göz önüne alındığında, karar mekanizması durumdaki politikacılar başarılı olmak için dönemin ekonomik konjonktürüne göre amaçlar ile uygulanacak araçlar arasındaki en iyi bileşimi seçmek durumundadırlar. Bu yüzden de eğri bazı politikacılara cazip gelse de, seçimlerinin temelinde fayda-maliyet analizi yatan ekonomik danışmanlar bu gruba dâhil değildir (Humphrey, 1985b: 4–5).

2.4. PHILLIPS EĞRİSİNİN TÜRETİLMESİ

PC, genel kabul gören haliyle işsizlik-enflasyon ilişkisini yansıtmaktadır. Bu eğri, toplam arz (AS- Aggregate Supply) ve toplam talep (AD- Aggregate Demand) eğrileri ile istihdam-fiyat düzeyi ilişkisi esas alınarak türetilmiştir.

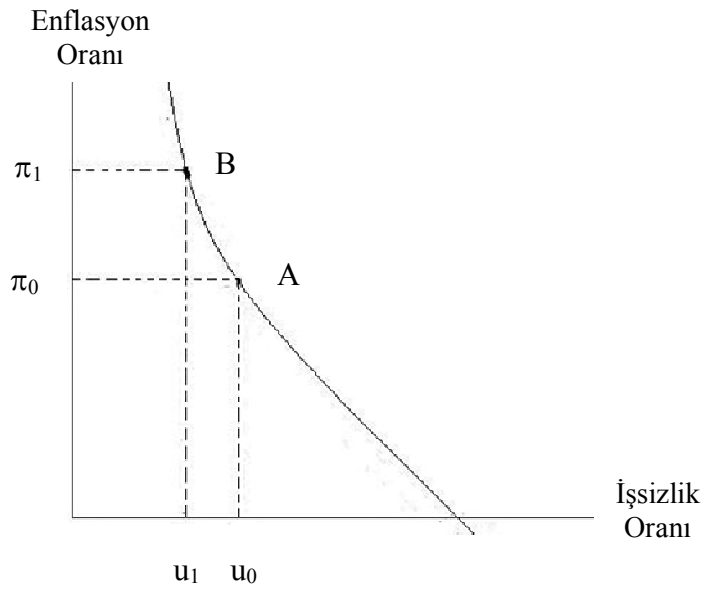

Şekil 2.9: AS ve AD Eğrilerinden Phillips Eğrisinin Türetilmesi

Şekil 2.9'un "a" kısmında AD eğrisinin sağa kaymasıyla meydana gelen gelir artışı, "b" kısmında görüleceği üzere istihdam düzeyini artırmaktadır. "c" kısmında ise istihdam artışı fiyat düzeyinin artmasına yol açmaktadır. Fiyat düzeyi ile istihdam düzeyi arasında oluşan pozitif ilişki, "d" kısmındaki işsizlik oranı-enflasyon ilişkisine ters yönlü olarak yansımaktadır (Eren, 2001: 181–182).

2.5. PHILLIPS EĞRİSİ ÜZERİNDE HAREKETE ve EĞRİNİN KAYMASINA NEDEN OLAN FAKTÖRLER

PC'nin oluşum süreci çeşitli yıllarda çeşitli iktisatçıların katkılarıyla tamamlandıktan sonra, eğri son haliyle iktisat politikası uygulamalarının karar sürecinde göz önüne alınan araçlardan birisi olmuştur.

Şekil 2.10: Orjinal Phillips Eğrisi

Şekil 2.10, Orjinal PC olarak adlandırılmaktadır. A noktasında enflasyon oranı π_0 iken ekonomideki eksik istihdam oranı u_0 'dır. Eğer karar organı ekonomideki işsiz sayısını azaltmak isterse bu durum, işsizlik-enflasyon arasında var olan değiş-tokuş sonucu daha yüksek bir enflasyon oranına katlanma gereğini kabullendiği anlamına gelmektedir. İşsizlik oranını u_1 'e düşerken bu kez enflasyon oranı π_1 'e yükselecektir ve eğri üzerinde B noktasına gelinecektir (Unemployment, Nairu and the Phillips Curve, 2006: 18).

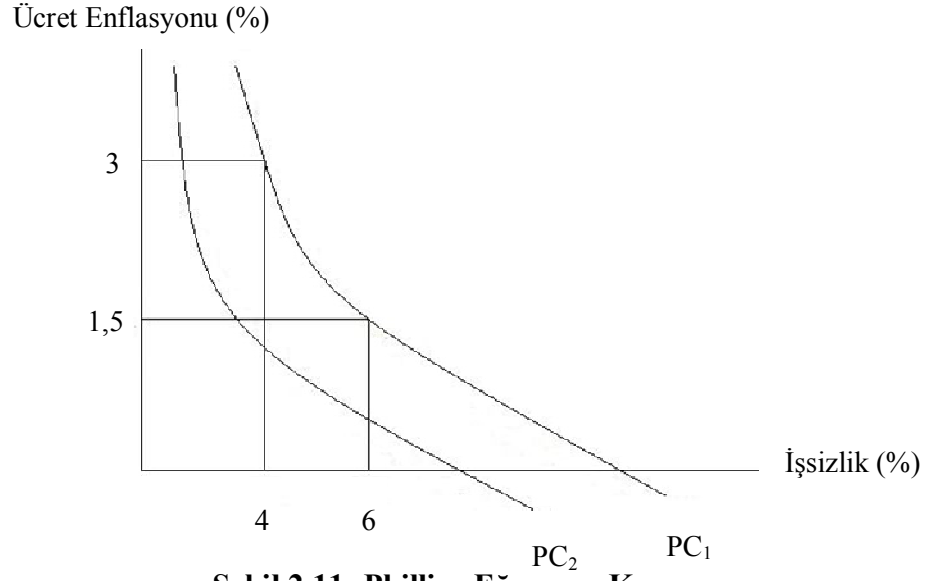
Şekil 2.10'da A noktası, friksiyonel ve yapısal durumlardan kaynaklanan talep dışı enflasyon ve işsizlik olgularının aynı anda meydana geldiğini noktayı göstermektedir. Ekonomi "A" noktasında dengedeysen, toplam talep toplam arzdan daha hızlı artıyorsa "A" noktasından, "B" noktasına doğru hareket meydana gelecektir. Bunun sonucunda da talep enflasyonu artarken, işsizlik azalacaktır (Parasız, 1998: 282–283).

PC denklemini en basit haliyle $P = a + b(1/U)$ şeklinde ifade edebiliriz. Bu denklemden "P" enflasyon oranını, "U" işsizlik oranını, "a" ve "b" ise sabit katsayıları göstermektedir. İşsizlik oranında meydana gelen bir düşüş "1/U" teriminin değerinin artmasına, bu da enflasyon oranının artmasına sebep olacaktır. Sonuç olarak eğri üzerinde yukarıya doğru bir hareket meydana gelecektir.

PC'nin konumunu ise "a" katsayısı belirler. Bu katsayının büyüklüğünü etkileyen etkenler ise şöyle sıralanabilir (Parasız, 1998: 283):

- **Uzun dönemde maliyeti artıran faktörler:** Sendikaların reel ücret artışlarını emek verimliliğinin üzerine çıkartan toplu pazarlıklar uzun dönemde maliyeti artıracaktır.
- **Kısa dönemde maliyeti artıran faktörler:** Dünya mal fiyatlarındaki ani yükselmeye bağlı arz şokları kısa dönemde maliyeti artıracaktır.
- **Enflasyon beklentileri:** Firmalar ve işçiler enflasyonun ne kadar yüksek olacağını tahmin ediyorsa ücret ve fiyat artışları da o oranda yüksek olacaktır.
- **Talebin sektörler arası kayma hızı:** Talebin ekonomik sektörler arasındaki kayma hızı ne denli yüksekse o sektörlerde emek talebi o kadar fazla, diğer sektörlerde o kadar az olacaktır.

Bu etkenlerden herhangi birinde meydana gelecek artış sonucu "a" katsayısı artacak ve PC yukarıya doğru kayacak, ya da tam tersi şekilde etkenlerden birinde meydana gelecek azalma sonucu "a" katsayısı azalacak ve eğri içeriye doğru kayacaktır.

Şekil 2.11: Phillips Eğrisinin Kayması

Şekil 2.11, yukarıdan belirtilen nedenlerden dolayı PC denkleminde yer alan “a” katsayısının azalması ve PC’nin içeriye doğru kayması durumunu ifade etmektedir. Eğrinin PC₁ konumundan PC₂ konumuna gelmesi, işsizlik-enflasyon ilişkisini ilk duruma oranla daha iyi bir hale getirmektedir (Unemployment, Nairu and the Phillips Curve, 2006: 20).

Şekil 2.11’in tersine, yükselen işsizlik tazminatları ve sosyal yardımların artması, düşük kalitede işçilerin artması sonucu işgücü bileşiminin değişmesi gibi nedenlerle PC’nin dışa doğru kayması ise işsizlik-enflasyon değiş-tokuşunu daha kötü bir orana sürüklemektedir (Miller, 1982: 343).

3. MONETARİST EKOLÜN PHILLIPS EĞRİSİ YAKLAŞIMI

1960’ların sonlarına doğru PC, işsizlik-enflasyon ilişkisinin sadece kısa dönemde gerçeği yansıttığı konusunda birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Bu eleştirilerin en yoğununu ise Friedman önderliğindeki Monetarist Ekolden gelmiştir. Monetarist Teori, enflasyonu her yerde ve her zaman parasal olgu olarak görmüştür (Şıklar, Kaya ve Gerek, 1999: 16). Bu eleştirilerden sonra eğriye teorik anlamdaki ilk katkılar yine Monetaristlerden gelmiştir. Özellikle Phelps ve Friedman tarafından işsizlik-enflasyon teorisine yapılan en önemli katkı PC’ye bekleyişlerin dâhil edilmesidir.

3.1. BEKLEYİŞLERLE DÜZENLENMİŞ PHILLIPS EĞRİSİ

PC'nin 1960'ların ilk yıllarında Amerika için işsizlik-enflasyon ilişkisini yeterli bir biçimde yansıttığı düşünülse de, 1960'ların sonlarına doğru Chicago Üniversitesinden Milton Friedman ve Columbia Üniversitesinden Edmund Phelps başta olmak üzere bazı iktisatçılar tarafından eğrinin mantığı sorgulanmaya başlamıştır. Friedman ve Phelps, işsizlik ve enflasyon arasında daima sabit bir negatif ilişki olamayacağını öne sürmüştür. Onlara göre negatif ilişki beklenmedik enflasyon oranı ile konjonktürel işsizlik arasında var olabilir. Bu ayrım ilk bakışta teknik bir ayrım olarak görünse de, Friedman ve Phelps için işsizlik-enflasyon ilişkisinin çok önemli bir parçasıdır (Abel & Bernanke, 2005: 437). İkilinin beklenmedik enflasyon kavramı ile vurgulamak istedikleri gerçekleşen ve beklenen enflasyon oranı arasındaki fark, konjonktürel işsizlik kavramı ile vurgulamak istedikleri ise fiili işsizlik oranı ile doğal işsizlik oranı arasındaki farktır.

Monetarist Ekolün en bilinen ismi Milton Friedman, ilk önce sermaye birikimi ve teknolojik gelişme gibi reel faktörlerce belirlenen doğal işsizlik oranı üzerinde durmuştur. İkinci olarak ise, PC'nin işçilerin para aldanmasına kapıldığı ve fiyatların yükselmeye devam edebileceği hakkında hiçbir beklentisi olmayan, kısa dönemli ve geçici bir ilişkiyi yansıttığını ele almıştır (Peterson, 1988: 469).

Monetarist Ekolün PC yaklaşımında dikkat çeken üç temel noktadan bahsedilebilir (Eren, 2001: 183):

- Uzun dönemde para aldanması yok sayılmaktadır,
- Parasal ücret yerine reel ücrete önem verilmektedir,
- Enflasyon beklentilerine dikkat çekilmektedir.

Monetarist Ekolün bekleyişler eklentili PC modeli, en basit haliyle $P=f(1/U)+P^e$ şeklinde ifade edilebilir. Burada “ P^e ”, beklenen enflasyon oranıdır. Örneğin, işçiler bir sonraki dönem için %5'lik bir enflasyon bekliyorsa ve eğer aşırı talep, %3 oranında talep enflasyonuna sebep oluyorsa yani $f(1/U)=\%3$ ise, cari enflasyon oranı %8 olacak demektir. Milton Friedman'ın 1977'de Nobel ödülü kazandığı makalesinde, toplam talepte meydana gelen öngörülmeven değişikliklerin kısa ve uzun dönemli etkileri arasındaki farka dayanarak PC'ye getirdiği alternatif yorum,

uyarlayıcı bekleyişler hipotezine dayanmaktadır (Çevik,2005). Uyarlayıcı bekleyişler hipotezine göre, işçiler gelecek dönem enflasyon oranını önceki dönem enflasyon oranını göz önüne alarak hesaplarlar. Monetarist görüşte uyarlayıcı bekleyişler hipotezi geçerli olduğundan, “P^e” geçmişteki enflasyon oranına bağlıdır. Örneğin önceki dönem enflasyon oranı eksik öngörülmüşse, işçiler gelecek dönem beklentilerini artış yönünde gözden geçirerek, bu duruma göre yeniden uyarlayacaklardır (Parasız, 1998: 284). Kısaca uyarlayıcı bekleyişler hipotezinde işçiler temel olarak, gelecek dönem enflasyon oranını bir önceki dönem gerçekleşen enflasyon oranına eşit olarak kabul ederler ($P_t^e = P_{t-1}^e$).

3.2. DOĞAL ORAN HİPOTEZİ

Monetarist Ekolün öncüsü olarak bilinen Milton Friedman ve Edmund Phelps, 1968 yılında işsizliğin doğal oranı hipotezini geliştirmişlerdir. Friedman doğal işsizlik oranını, işgücü piyasasının dengede olduğu işsizlik oranı olarak tanımlamıştır. Friedman’a göre Walrascı genel denge sistemlerinden elde edilen bu oran, mal ve işgücü piyasasının yapısal özelliklerini, piyasa aksaklıklarını, talep ve arzda meydana gelen stokastik değişkenliği, iş boşluğu ve işgücü için bilgi toplama maliyetini dikkate alacak şekilde belirlenmiştir (Blanchard & Katz, 1996: 1).

Doğal oranının özenle üzerinde durulması gereken iki önemli özelliği vardır. Bunlardan ilki, doğal işsizlik oranı hiçbir zaman sifira eşit değildir. İstihdam seviyesi yüksek, gelişmiş ekonomilerde dahi friksiyonel veya yapısal işsizlik mutlaka mevcuttur. Bu yüzden işsizliğin sıfır olduğu bir ekonomi yoktur denilebilir. İkincisi ise, doğal işsizlik oranı ile enflasyon sürecinin ilişkisidir. Karar organları yüksek, çift haneli işsizlik oranları yerine tek haneli, makul işsizlik oranlarını tercih etmektedirler. Bu amaç ise enflasyon sonucunu doğurmaktadır. Düşük işsizlik oranı hedefi, enflasyonun bir spiral halinde hızlanması ile sonuçlanabilmektedir. Bu bakımdan doğal işsizlik oranı; bir ekonomide enflasyonun kabul edilemez bir orana yükselmesi riskini içermeyen en düşük işsizlik oranıdır (Parasız ve Bildirici, 2002: 295).

3.2.1. Doğal İşsizlik Oranının Düşürülmesi

Her ne kadar uzun dönemde ekonominin doğal işsizlik oranında olacağı varsayılsa da, burada doğal kelimesi istenilen veya optimal anlamında kullanılmamıştır. Optimal işsizlik oranı, net ekonomik refahın maksimum olduğu durumdaki işsizlik oranıdır. İktisatçılara göre optimal işsizlik oranı, doğal işsizlik oranından daha düşük olmalıdır (Parasız, 1997: 227). Birçok iktisatçı, ekonomik ve sosyal yönden iktisadi politikaların doğal işsizlik oranını düşürebilmek için kullanılabileceğini ileri sürmektedir. Hiçbir metodun kesin olarak doğal oranı düşüreceği net değilse de, bazı stratejiler ön plana çıkmaktadır (Abel & Bernanke, 2005: 454–455). “Eğer doğal oran optimal oran değilse, neden ekonomiler daha düşük işsizlik oranına yönelememektedir?” sorusunun cevabı enflasyon oranında meydana gelen yükselmelerdir. İktisatçıların geliştirdikleri stratejiler, bu sorunun çözümüne yardımcı olma kaynaklıdır. Bu stratejileri beş grupta toplamak mümkündür (Parasız, 1997: 227).

- İşgücü piyasası ile ilgili bilgiyi geliştirmek,
- Eğitim programları düzenlemek,
- İşçileri daha fazla çalışmaya teşvik eden kamusal programlara destek vermek,
- Daha kolay iş bulunmasını sağlayan düzenlemeler yapmak,
- Devleti, iş arayan kesime işveren son başvuru kaynağı haline getirmek.

3.2.2. Doğal İşsizlik Oranının Yükselmesi

Birçok ülke için sıkıntılı diye nitelenen durumların bir tanesi doğal işsizlik oranının yükselmesidir. Teoride %3, %4 gibi oranlar doğal işsizlik oranı olarak tanımlanırken, son yıllarda bu oran %6 ve üzerinde seyretmektedir. Doğal oranın yükselmesine sebep olan başlıca üç faktörden söz etmek mümkündür (Parasız, Bildirici, 2002: 296).

- **Yapısal İşsizlik Oranındaki Artışlar;** 1970 ve 1980’li yıllarda petrol şokları, enerji veya dış ticarete dayalı sektör ve bölgelerde iş yükünün

olumsuz bir seyir izlemesiyle işsizliği artırmıştır. Bu sebepten işsiz kalanların ise yeni bir iş bulmaları uzun zaman almıştır.

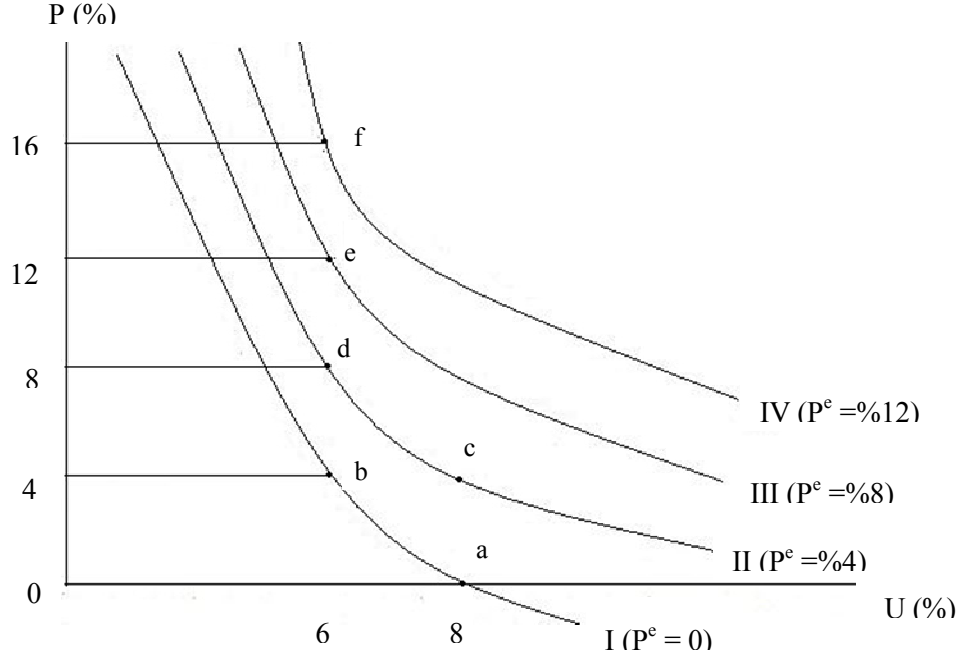
- **Demografik Değişmeler;** İşgücü içerisindeki genç nüfusun, göç edenlerin ve kadın nüfusun payı gittikçe artmaktadır. Bu gelişmelerde, doğal oranın değişmesinde demografik yapıdaki değişmelerin payını ortaya koymaktadır.
- **Kamu Politikalarının Etkileri;** Birtakım iktisatçılara göre, karar organlarının işsiz kesimi desteklemek için uygulamayı planladığı politikalar, doğal işsizlik oranını artırmaktadır. Örneğin işsizlere destek için uygulanan işsizlik sigortası, işsizlerin sigortaya güvenerek iş tercihlerinde belirledikleri ücret ve sosyal haklar gibi kriterleri yükseltmelerine ve dolayısıyla iş arama sürecini uzatmalarına neden olmaktadır.
- **Diğer Nedenler;** Enflasyonun asimetrik olması, ekonomide monopol durumların varlığı, rasyonel bilgisizlik olgusu, kaos durumları doğal oranın yükselmesine sebep olmaktadır (Parasız, 1998: 280).

3.3. HIZLANDIRAN PRENSİBİ

Friedman'a göre Phillips'in analizi sadece işçilerin sürekli para aldanmasına kapılmaları durumunda geçerlidir. Buradan hareketle Friedman, Abraham Lincoln'ün "Tüm insanları bazen kandırabilirsiniz, bazı insanları da her zaman kandırabilirsiniz, ama tüm insanları her zaman kandıramazsınız" sözü ile Phillips'e atıfta bulunarak, işçileri geçici olarak aldatmanın mümkün olabileceğini, ancak bir zaman sonra işçilerin yükselen enflasyon oranının farkına varacağını belirtmiştir (Şıklar, Kaya ve Gerek, 1999: 21). Bu durumda işçiler, para aldanmasına kapılmadan süregelen enflasyonla ilgili beklentilerini geliştirdikçe, talep ettikleri reel ücret için pazarlıklarına beklenmedik enflasyon oranını da dâhil etmeye başlayacaklardır. Eğer bu durum fiyat seviyesini yükselterek işsizliği azaltıyorsa enflasyon oranında bir hızlanma meydana gelecek, ancak uzun dönem işsizlik oranı üzerinde herhangi bir etki yaratmayacaktır. Friedman'a göre cari işsizlik oranını doğal işsizlik oranının altında tutabilmenin tek yolu gittikçe hızlanan bir enflasyona katlanabilmektir. Bu yüzden Monetarist Ekolün PC eleştirisi genellikle "Hızlandırıcı Prensibi" olarak adlandırılmaktadır (Peterson, 1988: 469-470).

3.3.1. Hızlanan Enflasyon

Şekil 2.12, enflasyon beklentilerini ve hızlanan enflasyonu göstermektedir (The Phillips Curve and its Modifications: 16) . Bu teoriyi bir örnekle detaylı olarak açıklayalım.

Şekil 2.12: Enflasyon Beklentileri ve Hızlanan Enflasyon

Büyümenin olmadığını varsaydığımız bir ekonomide, ilk dönem herhangi bir enflasyon söz konusu değildir ve enflasyon beklenmemektedir. Toplam talep, toplam arza eşittir. Bu durumda işsizlik %8'dir ve ekonomi "a" noktasındadır.

Bir sonraki dönem karar organının işsizliği azaltmak için genişletici para ve maliye politikaları vasıtasıyla toplam talebi artırdığını varsayalım. Bunun sonucunda parasal ücretler artacak, işsizlik %6 seviyesine düşecektir. Ekonomi "I" eğrisi üzerinde "b" noktasına hareket edecek ve enflasyon oranı %4 düzeyine gelecektir. Fakat işçiler enflasyon beklentilerini birinci dönemi dikkate alarak belirledikleri için herhangi bir enflasyon beklenmemektedirler. Bu nedenle PC'de hiçbir kayma olmayacaktır. "I" eğrisinin beklenen enflasyonu %0'ı ifade etmektedir.

Üçüncü dönem beklentilerini ikinci döneme göre yeniden gözden geçiren işçilerin beklentileri %4 oranına çıkararak, PC “II” konumuna gelmektedir. Bu noktada toplam parasal talep aynı oranda artmaya devam ediyorsa, bu artış daha yüksek fiyattan rağbet görecektir, toplam reel talep önceki seviyesine gerileyecek ve ekonomi “c” noktasına hareket edecektir. Çünkü yüksek parasal ücret karşılığı çalışmaya razı olan işçiler, yükselen fiyatlar karşısında durumun değişmediğini fark ederek işten ayrılacaklardır. Böylece işsizlik yeniden %8 oranına ulaşacaktır. Artık talep enflasyonu $[f(1/U)]$ %0’dır ancak beleyişlere bağlı enflasyon oranı hala %4’dür.

Dördüncü dönem karar organının işsizliği düşürmek için yine toplam reel talebi artırdığını varsayalım. Bu defa hükümet toplam parasal talebi ikinci dönemden daha fazla arttırmalıdır çünkü beklenen enflasyon oranı %4’dür. Ekonomi “II” eğrisi üzerinde “d” noktasına hareket edecek ve enflasyon oranı %8 olacaktır.

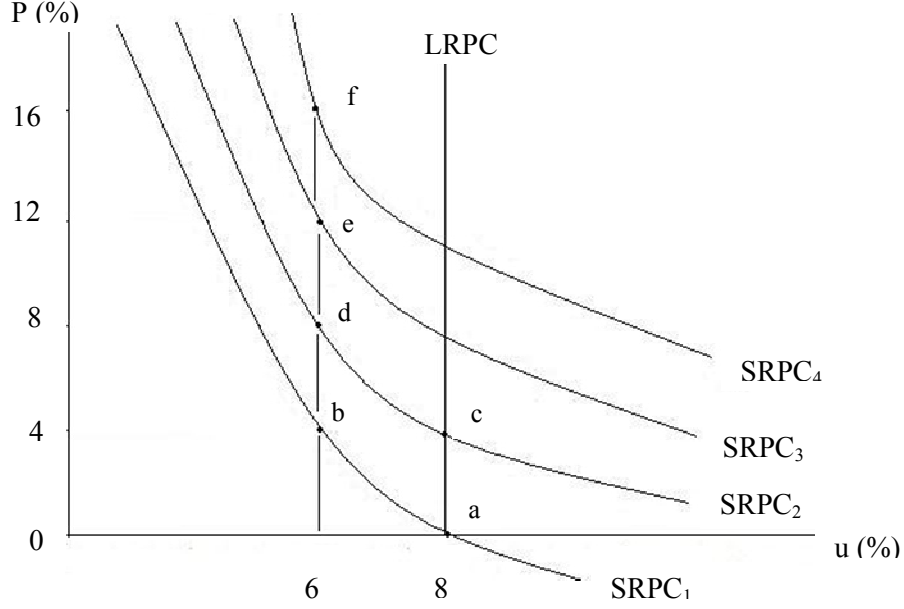
Dördüncü dönemde gerçekleşen enflasyon oranı %8 olduğu için beşinci dönemde beklenen enflasyon oranı %8 olacaktır. PC “III” konumuna gelecektir. Eğer karar organınca işsizlik oranı %6 seviyesinde tutulmak istenirse, %8 oranındaki beklenen enflasyonu geçerli kılmak için toplam parasal talep %4 daha hızlı artırılmalıdır. Böylece ekonomi “III” eğrisi üzerinde “e” noktasına hareket edecek ve enflasyon oranı %12 düzeyine çıkacaktır.

Altıncı dönem işsizlik %6 seviyesinde tutulmak isteniyorsa, toplam parasal talep beşinci dönemden %4 daha fazla artırılmalıdır. Beklenen enflasyon oranı yükselmeye devam ettiğinden, PC her dönem yukarı doğru kaymaya devam edecektir. Karar organı işsizliği ne kadar azaltırsa, o dönem enflasyon o kadar yüksek olacaktır ve izleyen dönemler için enflasyon bekleyişleri daha da yükselecektir (Parasız, 1998: 284–286). Bu şekilde hızlanan enflasyon ile işsizlik arasında bir ilişki oluşacaktır.

3.3.2. Uzun Dönem Phillips Eğrisi

Talep canlandırıcı bir politika izlendiğinde, beklenen enflasyon oranı arttıkça enflasyon hızlanacaktır. Bundan dolayı uzun dönemde PC reel toplam talebin reel toplam arza eşit olduğu yerde oluşacaktır. Bu orana Monetarist Ekol NAIRU,

yani doğal işsizlik oranı adını vermektedir. Şekil 2.14, bu durumu yansıtmaktadır (The Phillips Curve and its Modifications: 18).

Şekil 2.13: Uzun Dönem Phillips Eğrisi

Gerçekleşen enflasyon oranı ile beklenen enflasyon oranının birbirine eşit olduğu durumda işsizlik-enflasyon ilişkisini gösteren eğri Uzun Dönem Phillips Eğrisi (LRPC-Long Run Phillips Curve) olarak adlandırılmaktadır (Ertek, 2004: 285). Monetarist Ekole göre, Phillips'in yaptığı çalışma sonucu ortaya çıkan eğri, sadece kısa dönemli bir ilişkiyi yansıtmaktadır. O yüzden Monetaristler, işsizlik-enflasyon ilişkisinin ters yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koyan analizi Kısa Dönem Phillips Eğrisi (SRPC-Short Run Phillips Curve) olarak adlandırmış ve konuyu kısa ve uzun dönemli olmak üzere iki ayrı dönemde incelemişlerdir (Mansfield, 1989: 338).

Kısa dönemin tersine, uzun dönemde işsizlik-enflasyon ilişkisinde değiş-tokuş söz konusu değildir. Şekil 2.13'de de görüldüğü üzere LRPC, doğal işsizlik oranında dikey eksene paralel bir doğrudur. LRPC'nin dikey eksene paralel olmasının nedeni, uzun dönemde işsizliğin enflasyon oranından bağımsız bir şekilde doğal oran düzeyinde olacaktır (Abel & Bernanke, 2005: 447).

Friedman'a göre uzun dönemde beklenen ve gerçekleşen enflasyon oranları eşit olacaktır. Kısa dönem işsizlik-enflasyon değiş-tokuşuna yol açan beklenti

hataları (para aldanması), beklenen enflasyonun gerçekleşen enflasyona uyarlanmasıyla uzun dönemde zamanla düzeltileceğinden, işsizlik doğal orana dönecektir (Şekil 2.13,%8).

Şekil 2.13’de, LRPC üzerinde bulunan “a” ve “c” noktalarının SRPC üzerinde bulunan “b”, “d”, “e”, “f” noktalarından farkı, uzun dönemde beklenen ve gerçekleşen enflasyon oranının aynı olmasıdır. Beklenen enflasyon sadece enflasyona neden olurken, reel bir etki meydana getirmemektedir.

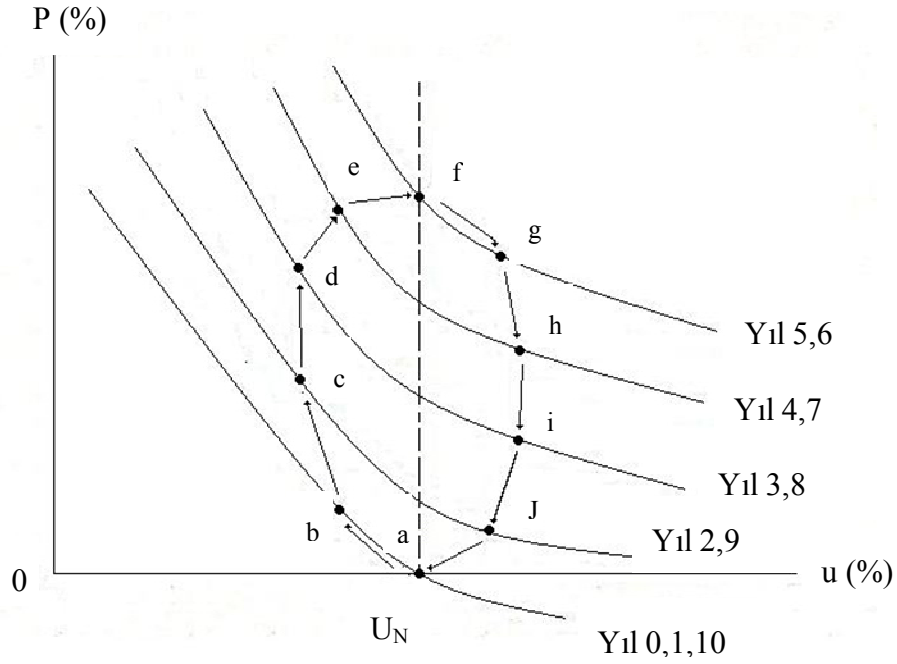
LRPC’nin sadece doğal işsizlik oranının değişmesi ile kayması mümkün olabilmektedir. Bu noktada doğal işsizlik oranının değişmesinin mümkün olup olmadığı ya da nasıl değiştiği önem kazanmaktadır. Doğal oranı belirleyen asgari ücret, işsizlik sigortası, sendikaların rolü v.b etkenler sabit değildir. Bu etkenler değiştikçe doğal oranda değişmektedir. Örneğin işsizlik yardımları veya asgari ücret miktarı arttırıldığında doğal oran artmakta ve LRPC paralel olarak sağa kaymakta, ya da tersine azalan sendikalaşma sonucu doğal oran azalmakta ve LRPC eğrisi paralel olarak sola doğru kaymaktadır (Hall & Taylor, 1997: 130)

Monetaristlerce PC’nin bu şekilde yorumlanması, enflasyon ve işsizlik arasında istikrarlı ve ters yönlü bir ilişkinin var olduğunun kabul edilmemesi sonucunu doğurmaktadır. Onlara göre, enflasyonun beklendiği durumda ekonomi, kısa dönemde her biri enflasyon oranı ile ilgili farklı beklentilere bağlı olan SRPC’ler ile karşı karşıya kalacak, uzun dönemde ise doğal işsizlik oranına geri dönecektir (Ataç, Önder ve Turan, 2004: 150).

3.3.3. Deflasyonist Politikaların Etkileri

Şekil 2.14, deflasyonun etkilerini ortaya koymaktadır (The Phillips Curve and its Modifications: 21). Şekilde de görüldüğü üzere ekonominin doğal işsizlik oranına geri döndüğünü ve ekonominin LRPC üzerinde olduğunu varsayalım. Ancak geçmişteki aşırı talebe bağlı olarak, cari dönem beklenen enflasyon oranı %20 seviyesindedir. Ekonomi SRPC- X_1 üzerinde “j” noktasındadır.

Karar organının sıkı para politikası uygulaması ile anti-enflasyonist bir politika uygulama kararında olduğunu ve reel toplam talebin düşmesi sonucu enflasyon üzerinde aşağıya doğru %2 oranında baskı olduğunu farz edelim

Şekil 2.15: Saat Yönünde Phillips Döngüsü

Şekil 2.15, ekonominin 10 yıllık bir konjonktür devresi boyunca hareketlerini göstermektedir (Unemployment, Inflation and Growth: 40). Ekonomi başlangıç olarak kabul edilen “0” yılında “a” noktasında bulunmaktadır. Bu noktada enflasyon söz konusu değildir ve ekonomi doğal işsizlik oranındadır (U_N). Karar organı, gelecek üç yıl için genişletici para ve maliye politikaları uygulayarak işsizliği doğal orandan aşağı çekmeyi planlamaktadır. Bu süreçte ekonomi sırası ile “b”, “c” ve “d” noktalarına hareket edecektir. Üçüncü yılın sonunda gelinen “d” noktasında işsizlik-enflasyon değiş-tokuşu sonucunda ortaya çıkan enflasyon oranı hükümet tarafından yüksek bulunmaktadır. Bunun sonucunda işsizliğin biraz yükselmesine izin verilmektedir ancak ekonomi hala doğal işsizlik oranının altında bulunduğu için talep enflasyonu söz konusudur. Ekonomi “e” noktasına hareket ettiğinde karar organı işsizliğin doğal orana ulaşmasına izin vermiştir ancak PC, bir önceki yılın enflasyonunu yakalamak için hala yukarıya doğru kaymaktadır. Bu noktadan sonra karar organı enflasyonu önlemek amacıyla işsizliğin doğal oranın üzerine çıkmasına izin vermek durumundadır. Ekonomi sırasıyla “g”, “h”, “i” ve “j” noktalarından geçerek onuncu yılın sonunda doğal işsizlik oranını gösteren “a” noktasına geri dönecektir.

Sonuç olarak üçüncü ve altıncı yıllar (d noktası ile f noktası) arasında hem işsizlik hem de enflasyon oranı artmaktadır. Şekil 2.15'e göre bir nokta kendi kuzeydoğusunda kalan diğer bir noktaya kıyasla daha iyi bir değiş-tokuş oranını temsil etmektedir. Örneğin altıncı yılda "g" noktasındaki işsizlik enflasyon oranı, ikinci yılda "b" noktasındaki işsizlik enflasyon oranından daha kötüdür. Monetarist Ekol, stagflasyon kavramını bu şekil yardımıyla ele almıştır.

Monetarist görüş, stagflasyon kavramını Phillips Döngüsü dışında bir de LRPC eğrisinin sağa kayması ile açıklamıştır. Önceki konularda, bu durumun doğal oranın artmasıyla mümkün olabileceğine ve hangi durumlarda doğal oranın artabileceğine değinmiştik. Bunu bir örnek ile derinleştirmek gerekirse: bir ekonomide başlangıçta doğal işsizlik oranı %10 ve istikrarlı olarak gerçekleşen enflasyon oranı ise %5'dir. Doğal işsizlik oranının belirttiğimiz nedenlerden birinden dolayı yükseldiğini ve %15 olduğunu varsayalım. Bu durumda karar organının işsizliği %13 oranında tutmak için talep daraltıcı bir politika uygulamak durumundadır. Ancak bu oran, doğal işsizlik oranının altında kaldığı için enflasyon oranı yükselecektir. Böylece hem işsizlik hem de enflasyon oranı artacaktır (Parasız, 1998: 287–288).

3.5. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Monetarist Ekol, doğal oran hipotezi ve hızlandırıcı prensibi için çözüm önerilerini iki şekilde ele almaktadır. İlk olarak Monetarist iktisatçılar, iktisat politikası otoritelerinin ya işsizlik oranını kontrol etmeyi ya da istikrarlı enflasyon hedefini yakalamayı amaç olarak seçmesi gerektiğini belirtmekte ve ikisinin birden aynı anda başarılamayacağını ortaya koymaktadırlar. Eğer işsizlik kontrol altına alınır, doğal oranın altında bir seviyeye çekilen işsizlik oranının meydana getireceği hızlandırıcı etki ile enflasyonun kontrolü mümkün olmayacaktır. Bir diğer alternatif olarak enflasyon oranı kontrol altına alınır bu kez de işsizliğin kontrolü, sabit bir enflasyon oranına karşılık gelen doğal işsizlik oranına dönene kadar mümkün olmayacaktır. Bu durumda otoritelerin seçebileceği en makul seçenek işsizlik oranının doğal orana geri döneceği istikrarlı bir enflasyon oranı hedefidir.

Monetarist Ekolün doğal oran hipotezinden çıkan ikinci çözüm önerisi ise, otoritelerin geçici ve düzenlenebilir alternatif yollardan birini seçerek arzu edilen istikrarlı enflasyon oranını yakalayabileceğidir. Örneğin otoritelerin yüksek oranlı bir enflasyon konumundan, sıfır ya da herhangi bir düşük oranlı enflasyon hedeflemesini temel aldığı varsayalım. Otoritenin böyle bir hedefe ulaşmak için enflasyon oranının temel belirleyicisi olan enflasyon beklentilerini düşürmesi gerekmektedir. Ancak beklentileri düşürmenin tek yolu, ekonomide durgun bir kapasite veya aşırı arz yaratmaktan geçmektedir. Bu tarz bir durgunluk işsizliği doğal oranın üzerine çıkartacak ve böylece aşağı doğru bir değişime neden olarak gerçekleşen enflasyonun beklenen oranın altına düşmesine yol açacaktır. Sonuç olarak politika seçimi, düzenlenebilir yollar öneren kısa dönemli aşırı yüksek işsizlik ile uzun dönemli aşırı düşük işsizlik arasında yapılacaktır (Humphrey, 1985b: 13–14).

4. YENİ KLASİK EKOLÜN PHILLIPS EĞRİSİ YAKLAŞIMI

Keynesyen Ortodoksluğa ve Neo-Klasik senteze karşı çıkan son ekol, 1970’lerde ortaya çıkan Yeni Klasik Ekol oldu. Önderliğini Robert Lucas, Thomas Sargent, Neil Wallace ve Patrick Minford’un yaptığı Yeni Klasik Ekol, aynı zamanda Rasyonel Beklentiler Ekolü olarak da adlandırılmaktadır. Metodolojisini mikro ekonomik esaslar ve ekonometrik testlemeye dayandıran bu ekol, bir bütün olarak ekonomik sistem hakkında sonuçlar geliştirmişlerdir. Diğer ekoller gibi Yeni Klasikler de teorilerini genel varsayımlar kümesine dayandırır. İlk varsayım, bireyler yatırım, tüketim gibi ekonomik kararlarında nominal faktörlere karşı çıkarak sadece reel faktörleri temel alırlar. Diğer bir varsayım ise, bireyler ekonomiyi değerlendirmede sistematik hata yapmazlar ve istikrarlıdır (İslatince, 2002: 17). Bu varsayımlarla piyasaların daima temiz ve dengede olduğu ile bireylerin rasyonel beklentiler içinde olduğu, aynı hatayı ikinci kez tekrarlamayacakları anlatılmaktadır.

4.1. RASYONEL BEKLENTİLER

Rasyonel Beklentiler varsayımının temelleri 1930’lu yıllarda Stockholm Beklentiler Okulunun çalışmalarına kadar uzanmaktadır. Bu okul, geleceğe yönelik beklentilerin cari ekonomik değişkenleri ve politikaları nasıl etkilediğini

formülleştiren bir metot ortaya koymaya çalışmaktadır. 1961’de John Muth, bu okul ile başlayan bazı düşünceleri geliştirerek mikro ekonomik sorunların çözümü için rasyonel beklentiler varsayımını kullanmıştır. Muth 1961 yılında American Statistical Association dergisinde “Rational Expectations and the Theory of Price Movements” adlı makalesini yayımlamadan önce, iktisatçılar, bireylerin beklentilerini geçmiş ve cari birtakım fiyatların ortalamasını alarak tahmin eden modeller kurgulamaktadırlar. Fakat bu modellerin herhangi bir mantıklı dayanağı bulunmamaktadır. Muth, bireylerin beklentilerini sahip oldukları tüm bilgiyi kullanarak oluşturduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu beklentilerin gelecek tahminler ve ekonomik teorilerden türetilenlerle aynı olacağını ispatlamaya çalışmaktadır (Çevik, 2005).

Lucas’ın 1972 yılında yayımladığı “Expectations and Neutrality of Money” adlı çalışması da Yeni Klasik Ekolün en önemli eserlerinden birisidir. İktisadi birimlerin bekleyişlerini rasyonel olarak oluşturdukları ve davranışlarında fayda maksimizasyonu amacıyla hareket ettiklerini varsayan bu çalışmada, PC’ye benzer bir ilişki ortaya konulmuştur (Serel, 1991: 27).

1961 yılında Muth tarafından ortaya atılan ve Lucas, Sargent, Wallace, Barro gibi iktisatçıların katkılarıyla gelişen Yeni Klasik Ekole göre para ve maliye politikaları, Monetarist Ekolün tersine kısa dönemde de sistematik olarak üretim ve istihdam düzeyini etkileyemeyebilir. Enflasyonun ilerleyen dönemlerde izleyeceği seyir, kısa dönemde de doğru tahmin edilebilir. İktisadi bireyler sistematik hata yapmayacaklarından beklenen ve gerçekleşen ekonomik değerler birbirine eşittir(Eren, 2001: 187). Bu konjonktür altında, karar organlarının alacağı şok politikalar dışında, kısa dönemde dahi üretim, istihdam gibi makroekonomik göstergeler etkilenemeyecektir.

Rasyonel Beklentiler Teorisinin en temel iki varsayımının ücret ve fiyat esnekliği ile sistematik hata yapmayan bireyler olduğundan bahsetmiştik. Bu teorinin kurucusu olan Robert Lucas'ın modelinin ise üç temel varsayımı vardır. Lucas modeline genel varsayımlara ek olarak eksik bilgi teorisini eklemiştir. Bu varsayımları ele alacak olursak:

- **Ücret ve Fiyatlar Esnekliği:** İktisat literatüründe birçok kez adı geçen ücret ve fiyatların esnekliği varsayımı, Yeni Klasik Ekolün temel aldığı ilk varsayım olarak dikkat çekmektedir. En basit haliyle bu varsayım, ücret ve fiyatların arz ve talebi dengelemek için hızla ayarlanacağı anlamını taşımaktadır. Yeni Klasik iktisatçılar fiyatların olabildiğince hızlı hareket ettiğini varsayarak, piyasaların daima dengede olduğunu savunurlar (Parasız, 1997: 315–316). Monetarist Ekolün piyasaların temizlenme eğilimine sahip olduğu görüşünü daha da ileri götüren Yeni Klasikler, piyasaların anında temizleneceğini varsaymaktadırlar. Bu varsayım sonucunda piyasalarda arz ya da talep fazlası söz konusu olmamaktadır. Bu noktada Yeni Klasik Ekolün, Klasik Ekolden farkını ortaya koymak gerekirse Yeni Klasik Ekol, esneklik sürecini ve fiyatlarla ücretlerin esnekliğinin eşanlı oluşunu ileri sürmektedir. Piyasaların hiçbir gecikme olmaksızın, anında herhangi bir talep ya da arz fazlasını fiyat esnekliği sayesinde dengeleyebileceğini savunmaktadır. Dolayısıyla Klasiklerden farklı olarak gecikmeli olarak değil, eşanlı ve hemen dengeye ulaşılacağını varsaymaktadır (Ardıç, <http://www.ekodialog.com>). Bir bakıma bu farklılık, “yeni” kelimesinin nereden geldiğini de açıklamaktadır.
- **Sistemik Hata Varsayımı:** Friedman’ın uyarlayıcı bekleyişler teorisinde, geleceğe yönelik beklentilerin, geçmişin ortalamasına benzeyeceğinden yola çıkılarak tahmin edilmesi Yeni Klasik iktisatçıları tatmin etmemektedir ve Yeni Klasikler tarafından bu varsayımın gerçekleşen durumu her zaman doğru olarak yansıtmayacağı görüşü savunulmaktadır. 1961 yılında Muth’un ortaya attığı geleceği düşünen birey modelinde, bireylerin beklentilerinin rasyonel olduğu varsayılmaktadır (Cencini, 2003: 7). Bireyler gelecekle ilgili beklentilerinde doğru tahminlerde bulunurlar ve geçmişte bir kez düştükleri hatayı ikinci kez tekrarlamazlar.
- **Eksik Bilgi Teorisi:** Yanlış algılama teorisi olarak da bilinen bu teori esas olarak, tam rekabetçi bir ekonomide dahi bilgi eksikliğinin konjonktürel dalgalanmalara yol açtığından bahsetmektedir. Lucas tarafından geliştirilen bu teori, rasyonel beklentiler varsayımı altında piyasaların temizlendiğini fakat fiyatlar hakkındaki yanlış algılamalar sebebiyle kısa ve uzun dönemli AS eğrilerinin farklı olabileceğini varsaymaktadır. Friedman’ın işçi

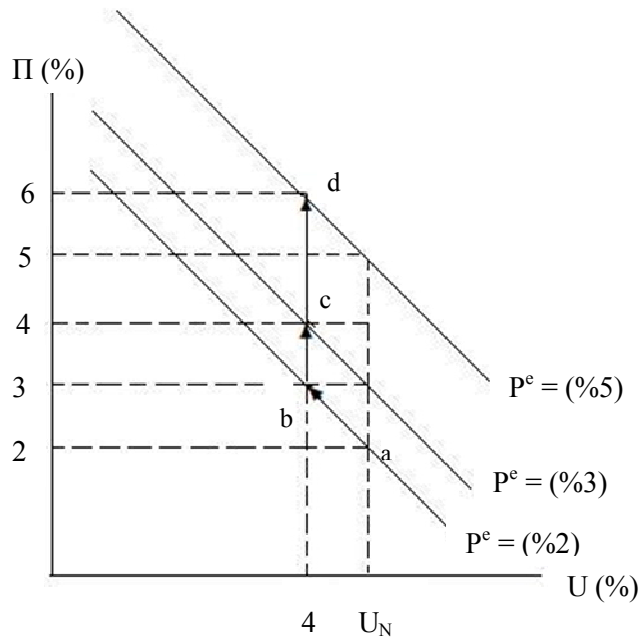
aldanması modelindeki firmaların işçilerden daha fazla bilgiye sahip olması durumunun tersine, bu modelde, işçiler ve firmalar arasında herhangi bir ayırım yapılmamaktadır (Taban, 2004: 124). 1960'lı yıllarda Friedman ve Phelps, fiyatların yüksek olması nedeniyle parasal ücretler arttığında işçilerin reel ücretlerinin yükseldiğini sandıklarını ve bunun sonucu olarak daha fazla çalışmak istediklerini içeren modeller kurgulamışlardır. Bu şekilde işçiler bu durumu fark edinceye kadar parasal ücretlerde gerçekleştirilecek yeni bir artış, daha yüksek üretim düzeyi ve daha az işsizlikle sonuçlanmaktadır. Bu modellerde ücretlerin yavaş ayarlanması, işçilerin fiyat değişimlerine gösterdikleri yavaş tepkilerden veya fiyat değişimleriyle ilgili eksik bilgidен kaynaklanmaktadır (Dornbusch, Fischer & Startz, 2007: 139).

Monetarist Ekol, PC ile ilgili görüşlerinde bekleyişlerin uyarlayıcı olduğundan bahsetmektedir. Bireylerin cari enflasyon oranı ile uyumlu olarak beklenen enflasyon oranı tahminlerini değiştirdikleri varsayılmaktadır. Lucas başta olmak üzere Yeni Klasikler, bu varsayımın tam anlamıyla yetersiz ve toy olduğunu savunmaktadır (Mansfield, 1989: 340).

Rasyonel beklentiler hipotezi, " $\pi^e = \hat{p} + n$ " şeklinde ifade edilebilir. Bu denklemde "n", rastsal hata katsayısıdır ve teoride bireylerin sistematik hata yapmadıkları varsayımından dolayı ortalama olarak sıfır ($n=0$) kabul edilmektedir. Eğer "n" sistematik bir biçimde sıfırdan farklı bir değer alırsa, beklentiler (π^e) rasyonel değil demektir (Wachtel, 1989: 165).

Rasyonel Beklentiler Teorisi, bireylerin rasyonel beklentiler içinde oldukları için iktisat politikası uygulamaları karşısında derhal aktif bir tavır takınıp, uygulanan politikayı tamamen etkisiz hale getirdiğini öne sürmektedir. Bireyler ekonominin işleyişi ile ilgili tüm bilgileri değerlendirmekte ve belli bir süre içerisinde ekonominin nasıl işlediğini öğrenmektedirler (Savaş, 2005: 226). Sistematik politikalar kısa dönemde de olsa reel değişkenler üzerinde etkisizdir.

Uyarlayıcı beklentiler teorisi ile rasyonel beklentiler teorisi arasındaki temel farkı bir örnek yardımıyla ele alalım. Örneğin karar organının politika seçiminin işsizlik oranını azaltma amacıyla olduğunu varsayalım.

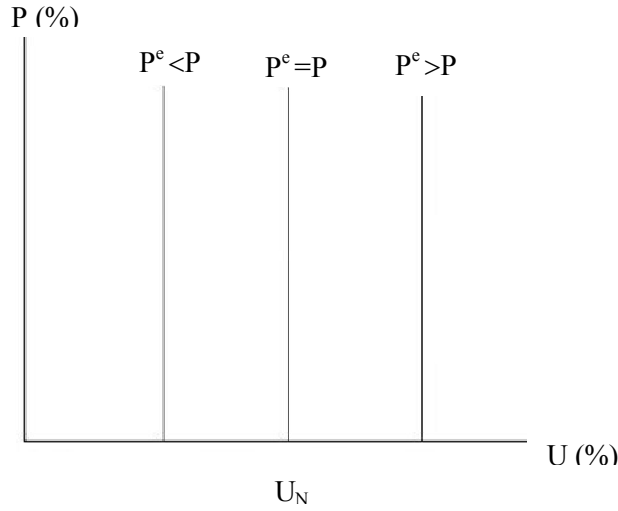

Şekil 2.16: Uyarlayıcı Beklentiler ile Rasyonel Beklentiler Arasındaki Farkı İçeren Phillips Eğrisi

Şekil 2.16, bireylerin beklentilerinin uyarlayıcı olması ile rasyonel olması durumlarındaki PC'yi göstermektedir (Weerapana, <http://www.wellesley.edu>: 6). Örneğin, ekonomi doğal işsizlik oranında iken beklenen enflasyon oranının %2 olmasından dolayı, cari enflasyon oranının %2 olduğunu varsayalım. Yani başlangıçta ekonomi doğal işsizlik oranı üzerinde, "A" noktasındadır. Karar organının belirlenen hedef doğrultusunda işsizliği %4 seviyesine düşürdüğünü varsayalım. Bu durumda enflasyon oranı %3 düzeyine yükselecek ve ekonomi "B" noktasına hareket edecektir. İlk dönemde bireylerin enflasyon beklentisi %2 düzeyindedir fakat düşen işsizlik oranının sonucu olarak enflasyon %3 olarak gerçekleşmiştir. Bu yüzden bireyler bir sonraki dönem beklentilerini %3 düzeyine göre uyarlamaktadırlar. Eğer karar organı ekonomideki işsizlik oranını %4'te tutmak isterse bu kez enflasyon %4'e yükselecek ve ekonomi "C" noktasına hareket edecektir. Buraya kadar olan analiz Monetarist Ekolün uyarlayıcı bekleyişler teorisi ile benzerdir. Gerçekleşen enflasyon oranının %4 olmasından ötürü uyarlayıcı bekleyişlere sahip bireyler, beklentilerini %4 seviyesine göre yeniden revize edeceklerdir. İşte uyumcu beklentilere sahip bireyler ile rasyonel beklentilere sahip bireyler arasındaki, bir başka deyişle Monetarist Ekol ile Yeni Klasik Ekol arasındaki

fark bu noktada ortaya çıkmaktadır. Bu durumda rasyonel davranan bireyler karar organının uygulayacağı politikayı önceden fark edip, ona göre hareket etmektedir ve %5 enflasyon oranı beklemektedir. Buradan hareketle, enflasyon beklentisinin %4 yerine %5 olmasıyla PC yukarıya kaymaktadır. Artık karar organı işsizliği mevcut oranında tutmak istiyorsa, enflasyon oranını %6 olarak belirlemek durumundadır ve ekonomi “D” noktası üzerindedir.

Bireylerin enflasyon beklentileri ile ilgili hata yapması durumunda ekonomideki üretim ve istihdam düzeyi doğal seviyeden uzaklaşacaktır. Ancak bu hatalar rastsal olduğu için PC dikey eksene paralel olacaktır. Bekleyiş hataları yalnızca eğrileri kaydıracaktır.

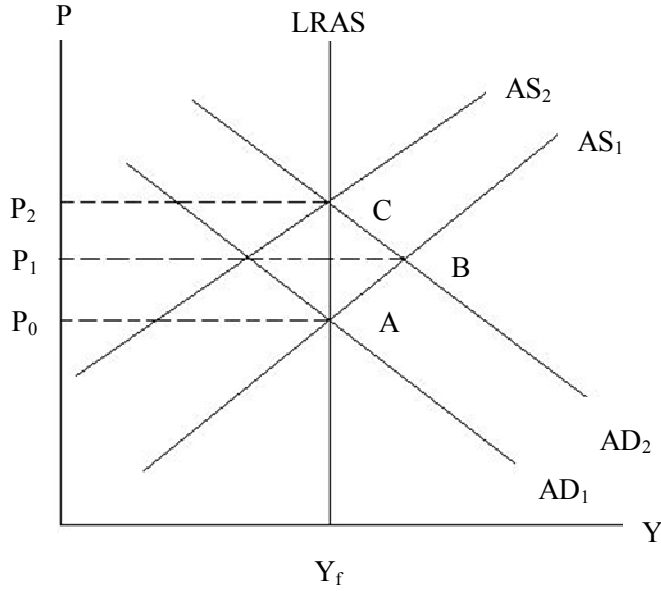

Şekil 2.17: Rasyonel Beklentiler Çerçevesinde Kısa Dönem Phillips Eğrileri

Şekil 2.17, gerçekleşen enflasyon oranı ile enflasyon beklentilerini karşılaştırarak, SRPC hareketlerini yansıtmaktadır (Parasız, 1998:290). Enflasyon oranı ile ilgili beklentilerin gerçekleşen orandan fazla olması durumunda SRPC paralel şekilde sağa kayacaktır. Eksik tahmin durumunda ise SRPC paralel olarak sola kayacak ve işsizlik oranı doğal oranın altına düşecektir. SRPC eğrisinin ortalama konumu ise doğal işsizlik oranı (U_n) düzeyinde olacaktır.

Bu konuyu daha da genişleterek, ekonomiyi AS ve AD dengesi yönünden de incelemek mümkündür. Rasyonel Beklentiler Teorisinde bilgi eksikliği sebebiyle arz ve talep şokları meydana gelebilmektedir. Şok durumları dışında, bireylerin rasyonel

beklentilere sahip olduğu durumlarda parasal değişkenlerin reel değişkenleri etkilemesi olağan dışıdır.

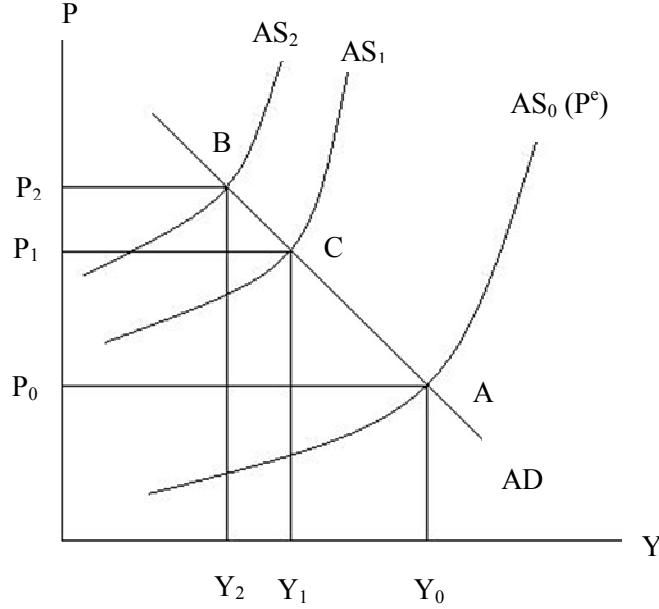

Şekil 2.18: Tahmin Edilen Durumda Talep Artışı ve Talep Şoku

Şekil 2.18, ekonomide toplam talepte meydana gelen artışların beklentilere göre şekillendiği durumları yansıtmaktadır (Eren: 2001: 190). Rasyonel Beklentiler Teorisine göre bireyler sistematik hata yapmamaktadırlar. Beklenen enflasyon oranı gerçekleşen enflasyon oranına eşittir ($P^e=P$). Bu durumda toplam talepte meydana gelecek bir genişleme (AD_1 konumundan AD_2 konumuna), toplam arz eğrisinin sola kayması (AS_1 konumundan AS_2 konumuna) ile üretim miktarında herhangi bir değişikliğe sebep olmazken, sadece fiyat düzeyinin artması (P_0-P_2) ile sonuçlanmaktadır. Bilgi eksikliği nedeniyle tahmin edilmeyen talep artışları, fiyat düzeyinin yanında üretim miktarını da artırabilmektedir. Talep şoku şeklinde ifade ettiğimiz bu durumda ekonomi "A" noktasında önce "B" noktasına ilerlemektedir. Burada fiyatlar düzeyi P_1 noktasına çıkarken, üretim miktarı ise tam istihdam kapasitesinin üzerine çıkmaktadır. Ancak belli bir zaman sonra arz eğrisinin sola kaymasıyla ekonomi tekrar tam istihdam seviyesine geri dönerek, sadece fiyat artışı (P_2) ile "C" noktasına ulaşacaktır. Sonuç olarak talepte meydana gelecek artış eğer önceden tahmin ediliyorsa ekonomi "A" noktasından direk "C" noktasına hareket etmektedir. Talep şoku ile beklenmedik şekilde gerçekleşen artışlar ise ekonominin

“A” noktasından önce “B” noktasına geçmesini, oradan “C” noktasında dengeye gelmesi ile sonuçlanmaktadır.

Şimdiye kadar talep kaynaklı ele aldığımız ekonomide aynı durumlar arz açısından da geçerlidir.

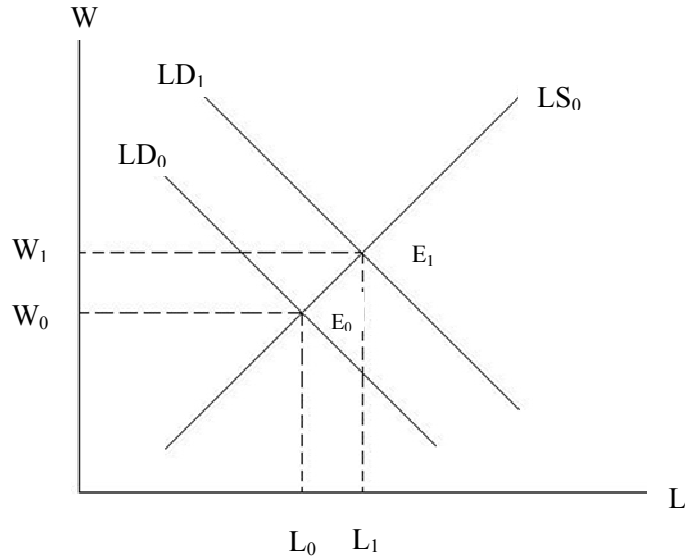
Şekil 2.19: Tahmin Edilen Durumda Arz Daralması ve Arz Şoku

Şekil 2.19 ise tahmin edilen durumda arz daralmasını ve edilemeyen durumda oluşan arz şokunu ifade etmektedir (Eren,2001: 191). Toplam arzın daralması, bir ülkede üretilen mal ve hizmetlere ulusal ve uluslar arası piyasalardaki talebin azalması ve başta petrol fiyatları olmak üzere enerji maliyetlerinin artması gibi olumsuz gelişmelerden ötürü, üretim miktarının azalması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Tahmin edilemeyen arz şoku, tahmin edilene kıyasla arz eğrisini daha fazla kaydırmaktadır. Eğer ekonomide bir arz daralması bekleniyorsa, arz eğrisi yukarı doğru kayacak (AS_0-AS_1) ve P_0 düzeyinde olan fiyatlar P_1 'e çıkarken, Y_0 düzeyinde olan üretim düzeyi ise Y_1 düzeyinde gerileyecektir. Başlangıçta “A” noktasında oluşan denge “C” noktasına kayacaktır. Fakat ekonomide bir arz şoku yaşanmışsa, arz eğrisi ilk duruma göre daha fazla yukarıya doğru kayacak ve AS_2 konumuna gelecektir. Fiyatlar P_2 seviyesine çıkarken, üretim miktarı Y_2 seviyesine düşecektir ve ekonomi “B” noktasında dengeye gelecektir. Şok atlatıldıktan sonra ise ekonomi tekrar “C” noktasına dönecektir.

Özetle, bilgi eksikliği, denge noktasından uzaklaşmalara sebep olmaktadır. Uygulanacak politikalar önceden tahmin edilebiliyorsa, o politikanın karar organınca istenilen sonuca ulaşması mümkün değildir. Şok politikalar için ise dengeden uzaklaşma durumu belli bir süre için, kısa dönemlidir. Ekonomi tekrar denge noktasına döneceği için, şok süresince sadece parasal değerler daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir.

4.2. LUCAS TİPİ ARZ FONKSİYONU

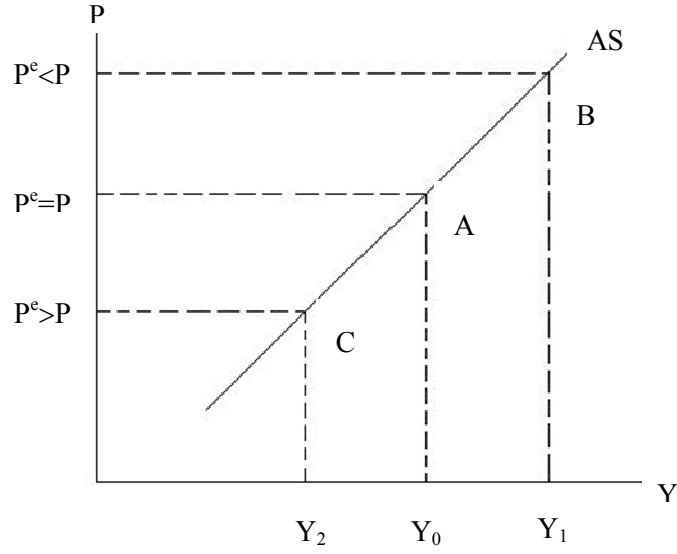
Makroekonomik literatürün önemli çalışmaların biri de Robert Lucas'ın arz eğrisidir. Bu eğri, öngörülemez makroekonomik politikaların yarattığı reel etkileri göstermektedir. Örneğin, fiyat beklentileri ile ilgili yapılan hatalar işçiler ve üreticilere arzlarını değiştirme konusunda olanak sağlamaktadır. Öngörülmedik önleyici bir para politikası beklenmedik fiyat artışına yol açmaktadır. İşçiler ve üreticiler de nispi fiyatların yükseleceğine inanmakta ve sonuç olarak arzlarını artırmaktadırlar (Madsen, 1997: 195). Burada işçi ve üretici arzı kavramı ile anlatılmak istenilen işçilerin emek arzını artırma, üreticilerin ise üretim miktarını artırma istekleridir.

Şekil 2.20: Fiyat Düzeyinde Öngörülme Yen Artışın Etkisi

Şekil 2.20, bu durumu daha net bir şekilde ortaya koymaktadır (Dornbusch & Fischer: 1998: 244). Dikey ekseninde nominal ücretler, yatay ekseninde ise işgücü arzı ve talebi veri iken, işgücü arz (LS_0) ve talep (LD_0) eğrileri dikey eksenindeki nominal ücretin (W) bir fonksiyonu olarak gösterilmektedir. İşgücü talep eğrisi ve işgücü arz eğrisinin konumu, hem işçilerin hem de işverenlerin ayrı ayrı bekledikleri fiyat düzeyine göre belirlenmektedir. Beklenen fiyat düzeyini P^e olarak varsayarsak, denge nominal ücret seviyesi W_0 , istihdam seviyesi ise L_0 düzeyinde olacaktır. Fiyat düzeyi, beklenenden yüksek P gibi bir değerde gerçekleştiğinde, işçiler bunun farkında olmadıkları için işgücü arz eğrisi yerinde kalırken, işgücü talep eğrisi paralel şekilde yukarıya doğru kayar ve LD_1 konumuna gelir. Yeni denge nominal ücretler için W_1 düzeyine çıkarken, istihdam düzeyi de L_1 seviyesine ilerler. İşte bu noktada işçiler reel ücretlerinin arttığını düşünerek işgücü arzını artırırken, işverenler de reel ücretin azaldığının farkında olduğu için işgücü talebini artırır.

Özetlersek, arz şoku, tahmin edilemeyen para arzı artışı sonucu fiyat sürprizi yoluyla gerçekleştiğinde Lucas Tipi Arz Fonksiyonu olarak adlandırılmaktadır. $Y = Y_n + h(P - P^e)$ denklemi Lucas'ın arz fonksiyonunu ifade etmektedir. Burada Y_n , reel doğal geliri, P , gerçekleşen fiyat düzeyini, P^e ise beklenen fiyat düzeyini ifade etmektedir. Örnekte olduğu gibi eğer ekonomide $P > P^e$ durumu gerçekleşmişse, fiyat sürprizi gerçekleşmiş demektir. Sonuç olarak h 'ye bağlı olarak, piyasa açıklığı ve rasyonel beklentilere rağmen bireylerin (işçilerin) bilgi eksikliğinden kaynaklanan $Y > Y_n$ durumu ortaya çıkmaktadır (Eren,2001: 191–192).

Şekil 2.21: Lucas Tipi Arz Eğrisi

Şekil 2.21, Lucas'ın 1973 yılında enflasyon-üretim değiş-tokuşu üzerine kurguladığı model sonucunda elde ettiği arz eğrisini göstermektedir (Altan, 1996: 90). Lucas, 18 ülke üzerinde yapılan deneysel çalışmalar sonucunda enflasyon oranı ile üretim miktarındaki artış arasında değiş-tokuş ilişkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Beklenen fiyat düzeyi, gerçekleşen fiyat düzeyine eşit olduğu durumda arz edilen üretim tam istihdam üretimidir (Y_0) ve ekonomi "A" noktası üzerindedir. Beklenen fiyat düzeyi, gerçekleşen düzeyin altına düştüğünde ekonomi "B" noktasına hareket edecektir. Bu durumda reel ücretler düşecek ve üretim miktarı artacaktır. Beklenen fiyat düzeyi gerçekleşen fiyat düzeyinin üzerine çıktığında ise mekanizma tam tersine çalışacak ve ekonomi "C" noktasına hareket edecektir.

4.3. REEL KONJONKTÜR TEORİSİ

Yeni Klasik Ekol, eksik bilgi teorisi konusunda yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Tüketici endekslerinin aylık olarak düzenli şekilde açıklandığı bir ortamda, işçilerin ya da firmaların toplam fiyat düzeyleri ile ilgili bilinçsiz davranıp, emek piyasasını dengeden uzaklaştırıcı eylemlerde bulunması birçok iktisatçıya mantıksız gelmiştir. Lucas'ın konjonktür dalgalanmalarını eksik bilgi teorisinin sonucu olarak açıklaması yetersiz bulunmuştur. Bu gelişmeler karşısında Yeni Klasikler, yine

piyasaların temizlendiğini varsayan alternatif bir konjonktür teorisi geliştirmişlerdir (Parasız, 1998: 242).

Konjonktür dalgalanmaları olarak adlandırabileceğimiz Reel Konjonktür Teorisi, Yeni Klasik Ekolün hemen hemen tüm düşüncelerini desteklemektedir. Reel Konjonktür Dalgaları Teorisine temel oluşturan çalışmalardan Kydland ve Prescott'un 1982 yılında yaptığı "Time to Build and Aggregate Fluctuations" adlı çalışma ile, bir grup ekonomik zaman serisinde meydana gelen devresel değişiklikleri bir denge büyüme modeli kullanarak açıklanmıştır. Büyüme ve Konjonktürel Dalgalanma teorisini birleştiren bu çalışma, istihdamdaki dalgalanmaları konjonktürel dalgalanmaların merkezine yerleştirmiştir (Kydland & Prescott, 1982:1345).

Reel Konjonktür Teorisi, ekonomide meydana gelen konjonktürel dalgalanmaları parasal şoklardan (talep şoklarından) daha çok yeni üretim teknikleri ve yeni ürünler, kötü hava koşulları, yeni ham madde kaynaklarının keşfi gibi reel şoklarla (arz şoklarıyla) ilişkilendirmektedir. Teknolojik değişimleri ise konjonktür dalgalanmalarının arkasındaki en önemli etken olarak kabul etmektedir. Reel konjonktür teorisine göre, teknolojik şoklar ekonomiyi daraltan negatif şoklar ve ekonomiyi genişleten pozitif şoklar olmak üzere iki çeşittir.

Reel Konjonktür Teorisine göre, uzun dönemli analizler için yapılan varsayımlar kısa dönemli analizlerde de geçerlidir. Ayrıca bu teoriye göre Klasik Dikotomi söz konusudur. Yani para arzı ve fiyat seviyesi gibi nominal değişkenlerin, istihdam ve reel GSMH gibi reel değişkenleri etkilemeyeceği öngörülmektedir. Reel Konjonktür Teorisi adından da anlaşılacağı üzere, maliye politikası ve üretim teknolojisindeki değişmelerle reel değişkenlerdeki dalgalanmaları açıklamaya çalışmaktadır (Parasız, 1998: 242). Buradan hareketle teorideki "reel" sözcüğü ile, ekonomik dalgalanmaları açıklayan nominal büyüklüklerin dışlanması durumu anlatılmaktadır.

Kısaca, bu teori, üretim düzeyi ve istihdamdaki dalgalanmaları, hızlı bir şekilde uyarlanan ve daima dengede kalan piyasaların yer aldığı ekonominin çeşitli reel şoklarla etkilenmesine bağlamaktadır. Aynı zamanda teori, para arzı-üretim ilişkisine de açıklık getirerek, para miktarının üretimi değil, üretimdeki değişiklerin

para miktarını etkileyeceğini öne sürmektedir. Bu yaklaşımın altında yatan temel prensip ise, üretim arttığında bankaların yüksek harcamaları finanse edebilmek için para arzını artırmasıdır (Dornbusch & Fischer, 1998: 251).

4.4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Esnek fiyatlar, anında piyasa temizlenmesi gibi varsayımlara sahip olan ve bu özellikleri ile katı olarak nitelendirilen rasyonel beklentiler yaklaşımı, radikal politika önerileri içermektedir. Doğal oran, PC denkleminde dâhil edildiğinde, ekonomik konjoktüre bağlı olarak gerçekleşen değişimleri açıklayan şarta bağlı kurallara dayanan sistematik politikaların, kısa dönemde dahi, bireyler tarafından uygulanacak politikaların tahmin edilebilmesi ve beklentilerini ona göre şekillendirmesi ile, üretim ve işsizlik gibi reel değişkenleri etkileyemeyeceği durumu ortaya konulmaktadır (Yay, 1996). Enflasyon oranı sadece tahmin edilemez oranda gerçekleştiği durumlarda reel değişkenler üzerinde bir etki yaratabilmektedir. Karar organı ve iktisat politikası otoritelerinin, üretim ve istihdam düzeyi üzerinde etkiye sahip olabilmesi için mutlaka gerçekleşen ve beklenen enflasyon oranı arasında bir farklılık ortaya çıkması gerekmektedir. İşsizlik açısından ise, işsizliği düşürmek için politika uygulayıcılar gelecek dönemlerde beklenen enflasyon oranını değiştirmeksizin cari enflasyon oranında bir değişiklik yapmak durumundadırlar. Ancak bu durum, bireylerin uygulanacak politikayı önceden tahmin edip, ona göre bir tavır takınmaları durumunda imkânsız hale gelmektedir. Bütün bu bilgiler ışığında karar organı ve politika uygulayıcı otorite için kısa dönemde bile olsa reel değişkenleri etkileyebilmek için uygulanacak en mantıklı politika, beklenmedik ve tahmin edilemeyecek düzeyde politikalarıdır. Otorite, ya tahmin edilemeyen rastsal bir politika izlemeli ya da bireyler tarafından uygulanan politikanın önceden anlaşılmasına sebep olan politika kuralını ani ve gizli bir şekilde değiştirmelidir (Humphrey, 1985b: 17). Kısa dönemde tam istihdam seviyesinden geçici sapmalara yol açabilse de tekrar dengeye dönen, uzun dönemde ise gerek para gerekse maliye politikaları ile değiştirilemeyen bu duruma iktisat literatüründe politika etkisizliği adı verilmektedir (Dornbusch & Fischer, 1998: 249).

5. YENİ KEYNESYEN EKOLÜN PHILLIPS EĞRİSİ YAKLAŞIMI

“Yeni Keynesyen” ismi, ilk kez 1982 yılında Michael Parkin tarafından öne sürülmüştür. 1988 yılında ise Ball, Mankiw ve Romer tarafından yayımlanan “The New Keynesian Economics and Output-Inflation Trade-off” isimli makale ile de ilk kez “Yeni Keynesyen İktisat” tanımlaması literatüre girmiştir. Bu tanımlamadaki “Yeni” kelimesinin, “Neo” kelimesinin yerine kullanılmıştır. Bunun amacı, Samuleson ve diğer iktisatçılar tarafından kullanılan “Neoklasik Sentez Keynesyen Ekonomi” terimi ile karışıklığa sebep olmamak ve Yeni Klasik Ekolün karşı savında olduğunu belirtmektir (The New Keynesian Theory, web2.uconn.edu: 12).

Yeni Klasik Ekolün PC yaklaşımı, getirdikleri rasyonel bakış açısının yanında fiyat ve ücretlerin tam esnek olup olmadığı, doğal oran hipotezinin geçerli olup olmadığı gibi konularda bazı eleştirilere de maruz kalmıştır. Ama Yeni Klasik iktisat üzerine yapılan en yoğun eleştiri konusu, rasyonel beklentiler varsayımına dayalı modellerin teorik alanda yakaladığı başarıyı ampirik olarak yakalayamamasıdır. Yeni Klasik modelin ampirik alanda başarısız olması, teorik araştırmalara farklı bir bakış açısı ile yaklaşan Keynesyen iktisatçıların katkılarıyla ortaya çıkan Yeni Keynesyen modelin meydana gelmesinde güçlü bir faktördür (Yıdırım, Lopcu, Çakmaklı ve Özkan, 2009: 3). Yeni Keynesyen Ekol, Yeni Klasik Ekolden temel fark olarak, eksik bilgi ve tam rekabet varsayımı yerine eksik rekabet varsayımını kabul etmektedir. Ayrıca Yeni Klasik Ekolün tersine arz ve talep şokları reel değişkenler üzerinde etki yaratabilmektedir. Fakat bu farklar sadece kısa dönemli analizlerde geçerlidir (Eren, 2001: 199).

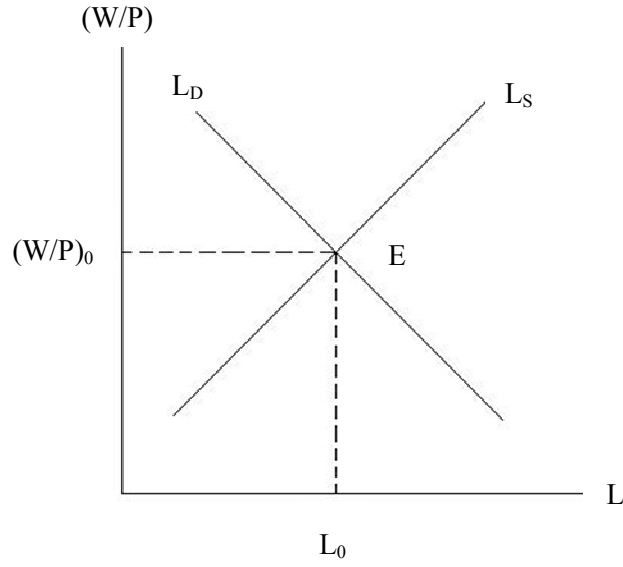
Gregory Mankiw, Michael Parkin, Laurance Ball, Arthur Okun, Alan Blinder, Janet Yellen, David Romer gibi iktisatçıların önderliğinde Yeni Keynesyen Ekolün oluşturduğu PC, çoğunlukla enflasyon ile reel ekonomik aktiviteler arasındaki ilişkiyi ampirik alana taşımak için kullanılmaktadır ve Yeni Keynesyen Phillips Eğrisi (NKPC-New Keynesian Phillips Curve) olarak adlandırılmaktadır (Hondroyiannis, Swamy & Tavlas: 2009: 149). Teoride doğru bir şekilde kurgulanmış NKPC, politika kuralları gibi ekonomide meydana gelen herhangi bir değişiklikten etkilenmemektedir. Ayrıca NKPC, genellikle marjinal maliyetin doğrudan ölçümüne dayandığı için, reel aktiviteyi değiştirmek amacıyla marjinal

maliyetin duyarlılığındaki herhangi bir değişmeden de etkilenmemektedir. Tahmin edilen NKPC'nin değişip değişmeyeceğini belirlemek, azalma eğilimli bir ilişkideki istikrarsızlığın muhtemel kaynaklarının anlaşılması açısından çok önemlidir (Kuttner & Robinson, 2008: 8) .

Ball, Mankiw ve Romer, 1988 yılındaki çalışmalarında, toplam talepte oluşan değişimlerin reel etkilerinin fiyat uyarlamalarındaki friksiyonlardan kaynaklandığı zaman, ortalama enflasyon oranının muhtemelen bu etkilerin büyüklüklerini değiştirebilecek bir etkiye sahip olabileceğini savunmaktadır. Ortalama enflasyon yüksekken, firmalar kendi fiyat seviyelerini ekonomideki fiyatlar genel seviyesi ile uyumlu hale getirmek durumundadırlar. Bu zorunluluk da, toplam talepte meydana gelen olumsuz bir etkide, firmaların bu durumu hızlı bir şekilde fiyatlarına yansıtabileceğini işaret etmektedir. Böylece reel etkiler daha da azalmaktadır. Ball, Mankiw ve Romer'in bu tahmini test eden çalışması, Lucas'ın toplam talep varyansının talep şoklarının reel etkilerini değiştirebileceğini test ettiği çalışması ile benzer niteliktedir. Lucas'tan sonra ilk kez Ball, Mankiw ve Romer, çok sayıda ülkenin oluşturduğu bir örneklem üzerinde, toplam talepteki kaymaların reel etkilerini tahmin etmişlerdir (Romer, 2001: 313).

5.1. SÖZLEŞME YAKLAŞIMI

Yeni Keynesyen Sözleşme yaklaşımı, ücretlerin sözleşme döneminin başında sabitleşmesine karşılık, mal fiyatlarının dönem içinde değişebileceğini varsayan bir yaklaşımdır. Bu varsayıma göre ücretler, işçiler ve işverenler tarafından işgücü piyasasında denge sağlanması beklenen seviyede belirlenmektedir.

Şekil 2.22: İşgücü Piyasasında Denge

Şekil 2.22'ye göre işçi ve işverenler, reel ücrete (W/P) karşılık bekledikleri bir parasal ücret (W_n) düzeyi belirleyeceklerdir. Tahmin edilen fiyat düzeyi P^e iken, işçi ve işverenler ücretlerin belli bir noktada belirlenmesi konusunda anlaşacaklardır. Bu nokta $(W_n/P^e) = (W/P)$ eşitliğinin sağlandığı noktadır. Bu denklemde nominal ücreti belirlemede kolaylık sağlaması açısından reel ücreti (W/P), “ Ψ ” gibi bir değişken ile simgeliştirdiğimizde, nominal ücret, $W_n = \Psi \cdot P^e$ olarak elde edilir (Dornbusch & Fischer, 1998: 250). Ücretler bir kez belirlendikten sonra firmalar işgücü maliyetini baz alarak piyasada üretimde bulunacaklardır. Emeğin azalan verimliliği varsayımı sebebiyle, firmalar karşılaştıkları gerçek ücret düzeyi düştükçe ya da nominal ücret düzeyi sözleşme ile sabit kalıp, fiyat seviyesinin artması ile daha fazla üretim yapmak isterler. Bundan dolayı kısa dönemde Lucas'ın arz eğrisine benzer (Şekil 2.21) pozitif eğimli toplam arz eğrisi ortaya çıkmaktadır. Yeni Klasik yaklaşım ile özdeşleştirildiğinde, Yeni Keynesyen Sözleşme Yaklaşımı da para miktarında tahmin edilemeyen değişmelerin üretim düzeyini etkileyebileceğini, fakat beklenen değişimlerin etkisiz kalacağını savunmaktadır (Altan, 1996: 99).

Ayrıca sözleşme yaklaşımında tüm sözleşmelerin aynı anda imzalanmaması ve sözleşmelerin bir kısmının birden fazla dönemi kapsayacak şekilde imzalanması, fiyatların yavaş uyarlanması durumunu ortaya çıkartabilmektedir. Böylece tüm

sözleşmelerin yenilenmesi zaman alacağından arz eğrisi yavaş yavaş kayacaktır. Bunun sonucunda da ekonomide eskiden kalan sözleşmeler var olduğu sürece para politikası uygulamasında yapılacak beklenmedik değişikliklerin üretimi etkilemesine birkaç yıl daha imkân verilecektir (Dornbusch & Fischer, 1998: 250).

5.2. ÜCRET ve FİYAT YAPIŞKANLIĞI

Yeni Keynesyen Ekol, piyasa temizleme modellerinin kısa dönemde ekonomide yaşanan değişimleri açıklamada yeterli olmayacağını savunmaktadır. Yapışkan ücret ve fiyatlar, modelin çıkış noktasıdır. Yeni Keynesyenler, işsizliğin nedenini ve para politikalarının ekonomi üzerindeki güçlü etkisini açıklamak için yapışkan ücret ve fiyatlar hipotezini kullanmışlardır (Mankiw, <http://www.econlib.org>).

5.2.1. Ücret Yapışkanlığı ve Ücret Yapışkanlığını Açıklayan Modeller

İlk bölümde işsizlik teorilerine değinirken, Yeni Keynesyen iktisadın işsizlik yaklaşımlarından kısaca bahsetmiştik. Keynesyen ekonomilerde, ücretlerin aşağıya doğru olan yapışkanlıkları önemli bir rol oynamaktadır. Tobin'e göre Keynes'in Genel Teorisi, "Neden ücret emek piyasasını dengeye getiremez?" sorusu ile başlamaktadır. Solow'a göre ise ücretler, arz-talep dengesizliğini hızlı bir şekilde ortadan kaldıracak şekilde uyum sağlayamamaktadır (Ataman, 1998: 67).

Neo-Klasik arz teorisine göre ücretler, üretimin her zaman tam istihdam seviyesinde olmasını sağlayacak şekilde hızlıca ayarlanır. Fakat üretim her zaman tam istihdam düzeyinde değildir. PC, işsizlik oranındaki değişimler nedeniyle ücretlerin yavaş bir şekilde ayarlandığını ortaya koymaktadır. Nominal ücretlerin talepteki kaymalara neden yavaş bir şekilde uyum sağladığı ya da ücretlerin neden yapışkan olduğu sorusunun cevabını her iktisadi ekol değişik yaklaşımlarla açıklamaktadır (Dornbusch, Fischer & Startz, 2007: 137). Temel olarak parasal ücretlerin yapışkanlığı, belirli bir zaman periyodunda parasal ücretler değişmediği sürece meydana gelmektedir. Aşağı doğru yapışkanlık ise parasal ücretlerin yine belirli bir zaman periyodunda aşağı düşme eğilimi göstermediği durumlarda meydana gelmektedir (Chapple, 1996: 23).

Yeni Keynesyen Ekol, Keynes'in ücret yapışkanlığı görüşünü aynen kabul etmekle birlikte, bu görüşü açıklayan modeller geliştirmişlerdir.

5.2.1.1. Sendikaların Tekel Gücü

Sendikalaşmış işçilerin ücretleri arz ve talebin kesiştiği noktada değil, sendika liderleri ile firma yöneticilerinin pazarlıkları sonucunda belirlenmektedir. Pazarlık sonunda anlaşılan ücret düzeyi çoğunlukla piyasa denge ücret düzeyinin üzerinde olmaktadır (Mankiw, 2010: 189–190). Sendikaların bu teknelci gücü, ücretlerin yapışkanlığının önemli nedenlerinden biridir.

5.2.1.2. İşsizlik Sigortası

İşsizlik sigortası, çalışma istek ve yeteneğinde olmasına rağmen, kendi isteği dışında işsiz kalan kişiye uğradığı gelir kaybının belli bir kısmını yine belli bir süre için telafi eden prime dayalı bir programdır. Genel anlamda işsizlik sigortası; “Kazancı sosyo-ekonomik nedenlerle isteği dışında kesilmiş olup da çalışma istek ve yeteneğinde olan bağımlı çalışanların geçinme ve yaşama ihtiyaçlarını karşılamak üzere, katılma zorunluluğu olan ve sigortacılık tekniği ile faaliyet gösteren sosyal güvenlik sistemi içinde devlet tarafından kurulmuş bir sosyal sigorta koludur” (Andaç, 1999: 40). Bu tanımdan yola çıkarak işsizlik sigortası, işsizliğin maliyetini azalttığı için ücretlerin aşağıya doğru olan baskısını hafifletmektedir ve nominal ücretlerin yapışkan olma eğilimini artırmaktadır.

5.2.1.3. Uzun Vadeli Sözleşmeler

İşgücü ile ilgili sözleşmelerin dikkat çeken iki özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki sözleşmenin süresi, ikincisi ise sözleşmenin bitiş tarihidir. Örneğin sözleşme sürelerinin bir yıllık yapıldığı sistemlerde, sözleşme tarihlerinin neredeyse aynı olması ile toplam talep eğrisindeki kaymalara toplam arz eğrisi hızlı bir şekilde reaksiyon verebilmektedir. Bu şekilde toplam talep eğrisinin kaymasının yarattığı konjonktürel işsizlik minimum seviyeye inebilmektedir. Fakat sözleşmeler bir yıldan fazla dönemler için yapıldığında veya sözleşme bitiş tarihleri aynı döneme rastlamadığında, aynı durum söz konusu olmamaktadır. Sözleşmelerin bir yıldan

fazla yapıldığı dönemlerde ücretler uzun süreli gecikmelerle yavaş bir şekilde ayarlanabilmektedir. Yine aynı şekilde, sözleşme bitiş tarihlerinin ayrı zamanlara rastladığı durumlarda, sözleşme bitiş tarihleri birbiri ardına geleceği için bu durum ücretleri yükseltici etki yaratmaktadır. Böylece firmaların marjinal maliyet eğrileri yapışkanlaşmakta ve toplam talepteki değişimlere ekonominin geç reaksiyon vermesi ile üretim ve istihdamda dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır (Parasız, 1994: 191–192).

5.2.1.4. Asgari Ücret Yasaları

Asgari ücret yasaları ile firmaların işçilere ödediği yasal bir asgari seviye belirlenmektedir. Devlet, ücretlerin denge ücret düzeyine düşmesini engellediğinde ücret yapışkanlıklarının oluşmasına yardımcı olmaktadır (Mankiw, 2010: 184).

5.2.1.5. Zımni Sözleşme Yaklaşımı

Zımni sözleşme yaklaşımı, işçilerle firmalar arasındaki mukaveleye dayanmayan ve resmi olmayan sözleşmeleri kapsamaktadır. Zımni sözleşmeler, taraflar arasında yazılı olmayan bir “ortak anlayış”a dayalı yapılanmanın geçerli olduğu anlamına gelmektedir (Lordoğlu, Özkaplan ve Törüner, 1999: 148). Bu yaklaşım içinde risk barındıran bir yaklaşımdır. Konjonktür dalgalanmaları sonucunda emek talebinde artış veya azalışlar yaşanmaktadır. Eğer işçiler riske girmekten hoşlanmıyorlarsa, reel gelirlerinin dalgalanma sonucunda etkilenmemesini tercih etmektedirler. İşçilerin reel gelirlerini sabit kılacak, tam istihdamı sağlamaya yönelik bir anlaşma bu düşüncedeki işçiler için yeterli olmaktadır. Eğer bireylerin o işten başka ek bir geliri yok ise, firmalar işçilerini etkilemesi muhtemel dalgalanmaya bağlı tüm riskleri karşılamak için ücret oranlarını düşürebilmektedirler. Eğer bireylerin ek geliri var ise, firmalar tam istihdamı garanti etmek için ücret oranlarını yeteri kadar düşürememektedir. Bu teoriye göre, firmalar işçilere göre daha fazla riske maruz kalmaktadırlar ve konjonktürdeki dalgalanmalar süresinde gelir istikrarsızlığından işçilere göre daha fazla etkilenmektedirler. Böylece de sözleşme ister açık olsun ister zımni olsun, işten çıkarma durumu ortaya çıkacaktır (Parasız: 1994: 195–196).

5.2.1.6. Ücret Etkinliği

Ücret etkinliği yaklaşımı, nispi ücret düzeyleri ile işçi verimliliği arasında bir ilişki olduğuna dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre işçiler, kendi aldıkları ücretleri, benzer diğer işlerde çalışan işçilerin aldıkları ücretlerle kıyaslayıp, verimliliklerini ayarlamaktadırlar. İşçilere yüksek ücret vermek, işçilerin olduğu kadar, firmaların da yararına olmaktadır. Bu yaklaşımda, işçilere ödenen ücretler işçileri teşvik etmektedir. İşçiler yüksek ücret aldıklarında, aslında işten kaytarmakla daha verimli çalışmak arasında bir seçim yapmak durumundadırlar. Çünkü yüksek ücretlere zaten sahip olduğu düşünüp, işten kaytarmayı planlayan işçiler için işgücünün marjinal ürünü azalacağı için işsizlik sonucu olası hale gelebilmektedir. Disiplin problemleri gibi bazı sorunları beraberinde getirirse de, işsizlik korkusu her işçi için işten kaytarmayı azaltmaktadır (Capelli & Chauvin, 1991: 769).

Firmalar için nispi olarak düşük reel ücret, istihdam miktarında bir artışa sebep olmaktadır. Fakat bununla birlikte işten kaytarma riski de artacağından karların düşmesine yol açmaktadır. İşgücü verimliliğinin artmasını isteyen firmalar, yeni işçiler için ortalama piyasa ücretinin üzerinde bir ücret ödemeye razı olmaktadır. Bunun sonucunda işgücü talebi artarken, işsizlik azalmaktadır (Altan, 1996: 107).

İlk bölümde değindiğimiz gibi, ücret düzeyleri ile işgücü verimliliği arasındaki doğrusal ilişki nedeniyle ücretler aşağı doğru yapışkandır (bkz: 19). Şimdi, ücret etkinliği yaklaşımını bir model içinde açıklayalım. Tam rekabet piyasasındaki her firmanın üretim fonksiyonununun (Ataman, 1998: 68):

$Q = f[e(w), N]$ olduğunu varsayalım. Bu fonksiyonda;

Q= reel üretim miktarı

N= istihdam düzeyi

e= işçi başına verimlilik

w= reel ücreti simgelemektedir.

Karını maksimize etmek isteyen bir firmada ücret seviyesi “w” düzeyindedir. Firma, işçilerin verimliliğinin ücret esnekliğinin bire eşit olduğu noktaya kadar istihdama devam edecektir. “w*” düzeyi, etkin ücret düzeyidir. Bu noktada,*

ekonomide işsiz kalanları ne “w düzeyinden, ne de bu düzeyden daha düşük bir ücret düzeyinden istihdam etmeyecektir. Firmaların daha düşük ücretle çalışmaya razı işgücü olmasına rağmen ücretleri düşürmemesinin nedeni işgücü verimliliği ile ilgilidir. Firma, düşük ücretle istihdam edilen tüm işçilerin verimliliklerinin düşeceğini varsayarak ücretleri “w*” düzeyinden aşağı çekmemektedir.*

Ücret etkinliği modeli iki önemli noktaya dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki, işgücü verimliliğinin firma tarafından belirlenmiş olan etkin reel ücretin bir fonksiyonu olduğudur. Piyasada oluşması gereken fiyatın üzerinde bir düzeyde oluşan etkin ücret, bir yandan belli niteliklere sahip işgücü istihdamını sağlamaktadır ve böylece işten kaytarmalar önlenmiş olmaktadır; diğer yandan da yetenekler birbirinden farklıdır ve daha yetenekli olanlara daha yüksek ücret ödenmesi de normaldir. İkincisi ise ücret ile verimlilik arasındaki ilişkinin firmadan firmaya değiştiği ve bu bakımdan da her firmanın farklı bir etkin ücreti olacağı hatta denge durumunda farklı ücretlerin ortaya çıkabileceğidir (Ataman, 1998: 69).

5.2.1.7. İçerdekiler-Dışardakiler Hipotezi

Lindbeck ve Snower başta olmak üzere bazı Yeni Keynesyen iktisatçılar, işgücü piyasasındaki rant paylaşımına açıklık getirmek için içerdekiler-dışardakiler hipotezini kullanmışlardır. İlk bölümde de açıkladığımız üzere, bu hipotezde içerdekiler istihdam edilmiş işçilerden, dışardakiler ise işsizlerden oluşmaktadır (bkz: 19–20). İçerdekiler, işe alma, işten çıkarma gibi işgücü devir maliyetlerinin oluşturduğu engeller nedeniyle açık rekabetten korunmaktadırlar. Bu hipotezde istihdam edilen işçilerin ücret düzeyi piyasa koşullarından soyutlandığı için ücret yapışkanlığı varsayımı ön plana çıkmaktadır. Firmanın ürünlerine olan toplam talepte bir azalma oluştuğunda, firmanın işgücü talebinde de azalma oluşabilmektedir ancak ücret yapışkanlığı dolayısıyla istihdam miktarında bir değişme olmayacak ve işsizlik azalmayacaktır (Lordoğlu, Özkaplan ve Törüner, 1999: 146–147).

5.2.1.8. Ücretlerin Kademeli Olarak Belirlenişi

Ekonomide ücretler aynı anda belirlenmeyip, kademeli olarak belirlenmektedir. Örneğin ekonomide toplam talep azaldığında tam istihdamın sürdürülebilmesi için nominal ücretlerde de aynı oranda bir düşüş gerekmektedir.

İşçiler diğer tüm ücretler oransal olarak düşerken düşük bir nominal ücretle çalışmayı kabul edebilir ancak hiçbir işçi daha düşük nominal ücreti kabul eden ilk işçi olmak istemez. Bu yüzden ücretler genel düzeyi toplam talepte olan değişikliklere tepki vermekte yavaş kalmaktadır yani ücretlerin kademeli olarak belirlenmesi, genel ücret düzeyinin yapışkan olmasını doğurmaktadır (Mankiw, 2010: 608–609).

5.2.2. Fiyat Yapışkanlığı ve Fiyat Yapışkanlığını Açıklayan Modeller

Yeni Keynesyen iktisatçılar, fiyatlarının yapışkan olmasının arkasında yatan asıl nedeni araştırırken, kısa dönem fiyat dalgalanmalarının temelindeki mikroekonomik teoriyi daha katı bir temelde incelemektedirler. Bu şekilde kısa dönemli dalgalanmaların geleneksel teorilerini daha sağlam bir teorik temele oturtmaya çalışmaktadırlar (Mankiw, 2010: 604).

Yeni Keynesyen Ekolün fiyat katılığını açıklayan modellerini dört başlık altında toplamak mümkündür.

5.2.2.1. Menü Maliyeti ve Toplam Talep Dışsallığı

İlk bölümde enflasyonun maliyeti konusunda menü maliyetlerinin, fiyatların değişmesi ile firmaların yeni katalog basımında veya vitrin fiyatlarını değiştirmede kullandıkları emek ve girdinin maliyeti olduğuna değinmiştik. İktisatçılar, menü maliyetlerinin kısa dönemli ekonomik değişimleri açıklamaya yardımcı olup olmayacağı konusuna kararsızlardır. Bu konuda kuşkulu olanlar, menü maliyetlerinin çok küçük olduğunu öne sürmektedirler. Bir başka grup ise, küçük menü maliyetlerinin, beklenmedik şekilde, sosyal maliyeti yüksek olan ekonomik durgunluğu açıklamaya yardımcı olduğunu tartışmaktadırlar. Bu görüşü benimseyenler “küçük” kelimesinin “alakasız” anlamını vermediğini öne sürmektedirler. Bireysel firmalar için menü maliyetleri küçük olmasına rağmen, ekonominin bütünü üzerine güçlü etkiler yaratabilmektedir. Fiyatların yavaş ayarlanma nedeninin açıklanmasında menü maliyeti hipotezi, fiyatların değişiminde etkisi olan firmalar ve müşterilerin dışında, diğer dışsallıkları da modele katmaktadır. Örneğin fiyatlarını düşüren bir firma sektördeki diğer firmalara yarar sağlamaktadır. Fiyatlarını düşüren firma, ortalama fiyat seviyesini de az da olsa düşürmektedir ve

reel geliri artırmaktadır. Yükselen gelirin uyarıcı etkisi ile sırasıyla tüm firmaların mal ve hizmetlerine olan talebi arttırmaktadır. İşte bir firmanın fiyat ayarlamasının, diğer tüm firmaların mallara olan talep üzerine yapacağı bu makroekonomik etki, toplam talep dışsallığı olarak adlandırılmaktadır. Toplam talep dışsallığı olduğunda, küçük menü maliyetleri fiyatları yapışkanlaştırmaktadır ve bu yapışkanlık topluma yüksek bir maliyet yüklemektedir (Mankiw, <http://www.econlib.org>).

5.2.2.2. Koordinasyon Sorunları

Bazı Yeni Keynesyen iktisatçılar, ekonomik durgunluğun koordinasyon sorunlarından kaynaklandığını öne sürmektedir. Bu sorunlar, fiyat ve ücretlerin ayarlanması sırasında ortaya çıkmaktadır. Çünkü fiyatları ayarlayanlar, diğer fiyat ve ücret ayarlayanların hareketlerini kestirmek zorundadır. Ücret pazarlıklarındaki firmalar, diğer firmaların kazanacakları ayrıcalıklar hakkında endişe duymakta ve fiyatlandırma yaparken diğer firmaların fiyat hamlelerine dikkat etmektedirler (Mankiw, 2010: 606). Yani daha açık bir ifade ile koordinasyon sorunları, firmaların fiyatlarını ücret değişikliklerinden çok talep değişikliklerine göre ayarladıkları süreç üzerine yoğunlaşmaktadır. Parasal talepte oluşan bir artış sonucu üretim artmadan, piyasadaki tek bir firma fiyatlarını artırırken diğerleri artırmazsa, fiyatlarını artıran firma, iş yükünü diğer firmalara kaptıracaktır. Bütün firmalar fiyatlarını koordinasyonlu olarak eşanlı bir şekilde artıramayacağı için her bir firma fiyatlarını mallarına olan talepteki artış yoluyla yavaş yavaş artıracaktır (Gordon, 1990: 1138–1139).

Belirttiğimiz gibi koordinasyon sorunları ücret değişikliğinden çok fiyat değişikliği üzerinde durmaktadır. Ancak, ücretler üzerinden gidilen bir örnekle, bu sorunların ücretlerin aşağıya doğru yapışkanlık göstermesinin nedenini açıkladığı da gösterilebilir. Örneğin bir firmanın tek başına ücretleri düşürdüğünü varsayalım. Diğer firmalarda ücret düzeyleri sabit kaldığından, ücretleri düşüren firmanın işçileri işten çıkacaklardır. Firmalar koordinasyonu aynı anda sağlamış olsaydı ücretler eşzamanlı olarak düşmüş olacaktı. Fakat bu mümkün olmadığı için ücretlerin düşmesi, karları daha hızlı azalan firmaların işçilerinin parasal ücretlerini yavaş

yavaş azaltmaları ile gerçekleşebilmektedir (Dornbusch, Fischer & Startz, 2007: 139).

5.2.2.3. Fiyatların Kademeli Olarak Belirleniş

Bir ekonomideki fiyatlarda aynı ücretler gibi kademeli olarak gerçekleşmektedir. Ekonomideki tüm firmaların eşanlı olarak belirlediği bir ortamda, biranda ortaya çıkan talep artışı, üretimin artmasına fakat fiyatların gelecek döneme kadar aynı seviyede kalmasına neden olmaktadır. Firmaların talep artışına verecekleri tepki diğer döneme uzamaktadır. Fakat kademeli belirleme yapılan bir ortamda, ani gelişebilecek talep artışına karşı bazı firmalar fiyatlarını ayarlayabilme olanağına sahip olmaktadır (Mankiw, 2010: 608).

5.3. HİSTERİ HİPOTEZİ

1980'lere kadar, bir ekonomideki belli bir dönemdeki cari işsizlik oranı ile doğal işsizlik oranının birbirinden bağımsız olduğu varsayılmıştır. Fakat bu varsayım, 1980'li yıllarda Avrupa'da artan cari işsizlik oranları ile ilgili yapılan çalışmaların doğal oranı da artırdığı sonucunun elde edilmesi ile geçerliliğini kaybetmiştir. Bu durum, Yeni Keynesyen iktisatçıları cari işsizlik oranı ile doğal işsizlik oranının neden birlikte hareket ettiğini açıklamaya yöneltmiştir (Ünsal, 2009: 322). Yaptıkları çalışmalar sonucunda Yeni Keynesyenler, Histeri Hipotezini ileri sürmüşlerdir.

“Hysteresis” kavramı Yunancadan literatüre geçmiş olan bir kavramdır. Kelime anlamı olarak arkasından gelen, gerisindeki manasındadır. Bu hipoteze göre cari işsizlik oranı, geçmiş dönemlerdeki işsizlik oranlarından bağımsız değildir. Histeri hipotezinde, ekonomideki cari işsizlik oranı düştüğünde doğal işsizlik oranı da otomatikman düşmektedir (Parasız, 1994: 177–178). Hipotezde, doğal işsizlik oranı cari işsizlik oranını takip ettiği için karar organının doğal işsizlik oranını düşürebilmesi için öncelikle cari işsizlik oranını hedef alan genişletici politikalar uygulaması gerekmektedir (Lordoğlu, Özkaplan ve Törüner, 1999: 309). Friedman'ın öne sürdüğü cari işsizlik oranının doğal işsizlik oranının altındaki bir seviyeye düşmesi durumunda enflasyonun sürekli hızlanan bir seyir izlemesi görüşü, histeri

hipotezinde tam tersidir. Histeri görüşü, ekonomi daha düşük işsizlik oranına kavuştuğunda enflasyon oranının da azalacağını ileri sürmektedir (Pazarlıoğlu ve Çevik, 2007: 45).

5.4. NAIRU

NAIRU terimi, makroekonomik literatüre enflasyonun hızlı ve yükselen bir trend izlediği 1970'li yıllarda girmiştir (Ball & Mankiw, 2002: 116). 1970'lerde yaşanan yüksek işsizlik ve enflasyonun iç içe yaşandığı ortamı tanımlayan stagflasyon olgusu, iktisatçıların istikrarlı bir PC varlığı konusundaki fikirlerini büyük ölçüde değiştirmelerine yol açmıştır. Bazı Keynesyen iktisatçılar, bu ortam karşısında Keynesyen ve Monetarist görüşleri sentezleyerek PC'yi yeniden yorumlamışlardır. Bu kapsamda Keynesyen iktisatçılardan Franco Modigliani ve Lucas Papademos NAIRU kavramını ortaya atmışlardır (Gündoğan ve Biçerli, 2003: 244).

Eğer ekonomide işsizlik oranı NAIRU oranından düşükse, enflasyon oranı yükselme eğilimindedir. Tersine eğer yüksekse, enflasyon oranı düşme eğilimindedir (Espinosa-Vega & Russell, 1997: 4). Son yıllarda NAIRU kavramının yeniden gündeme gelmesindeki en önemli etken, bu durumun para politikalarının yönlendirilmesinde birçok gelişmiş ülke tarafından temel kıstas kabul edilmesidir (Şıklar, Kaya ve Gerek, 1999: 6). Bu kavramın iktisat politikası açısından ortaya çıkardığı en önemli bulgu, talep yönetimi politikalarının işsizliği önlemeye yönelik olumlu etkilerinin kısa dönemli olduğu, uzun dönemde ise bu politikaların enflasyonist etkilerinden kaçınılmaz olduğudur (Gündoğan ve Biçerli, 2003: 244).

Monetarist Ekolden Friedman ve Phelps tarafından geliştirilen doğal işsizlik oranı hipotezi ile NAIRU aynı kavramlar değildir. Bu iki hipotezin arasındaki ilk fark, Friedman ve Phelps'in geliştirdiği doğal işsizlik oranı, enflasyonun istikrarlı bir seyir izlediği ve tam istihdam seviyesi ile uyumlu, emek ve mal piyasalarının dengede olduğu işsizlik oranını ifade etmektedir. Yani emek piyasasında emek arz ve emek talebine bağlı olarak bağlı olarak belirlenen bir denge oranıdır. NAIRU ise denge oranı değil, bir istatistiksel değer olarak önerilmiştir. İkinci fark, NAIRU'nun kısa dönemde doğal işsizlik oranından daha fazla dalgalanma göstermesidir. Örneğin

eğer hava koşulları gıda fiyatlarını yükselme yönünde tetiklemişse, durağan bir enflasyon oranı ile uyumlu olan işsizlik oranı yükselecek, kısa dönem NAIRU artacaktır. Üçüncü fark ise, NAIRU’da, düşük işsizliğin para politikasından ve işsizliğin sebeplerinden bağıntısız olarak enflasyonun artmasına yol açabileceğine dikkat çekilmektedir (Biçerli, 2005: 560–561). Doğal oran hipotezinde ise böyle bir durum söz konusu değildir.

5.5. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Yeni Keynesyen iktisat, makroekonomik teori orijinli bir düşünce okulu olmasından dolayı, bu ekolün taraftarları ekonomik politikalar hakkında tek bir yöne bağlı kalmamaktadırlar. En geniş açıdan konjonktürü değerlendiren Yeni Keynesyen Ekole göre resesyonlar (durgunluklar), bazı Yeni Klasiklerin tersine, piyasaların nominal etkinlik işlevlerinden farklılaşması sonucu meydana gelmektedir. Menü maliyeti, kademeli fiyatlar, koordinasyon başarısızlıkları ve ücret etkinliği gibi Yeni Keynesyen Ekolün bazı unsurları, “Bırakınız Yapsınlar” felsefesinin ispatı gibi iktisatçılara teorik temel sağlayan Klasik İktisadın varsayımlarından ayrıldığı noktaları açıklamaktadır. Yeni Keynesyen Teoride durgunluk, ekonominin bazı kesimlerini kapsayan piyasa başarısızlığından doğmaktadır (Mankiw, <http://www.econlib.org>). Teori, piyasaların sürekli temizlenmediği ve fiyatların yapışkan olduğu, bireylerin rasyonel olduğu ve sistematik hata yapmadıkları varsayımlarına dayalı olarak, Yeni Klasik Ekolün politika etkinsizliği önerisinin, hem kısa hem de uzun dönemde geçersiz olduğunu savunmaktadır. Ekonomide, karar organı ve politika uygulayıcı tarafından aktif bir iktisat politikası izlenmesinin gerekliliği sonucuna ulaşılmaktadır (Ünsal, 2009: 37). Bundan dolayı Yeni Keynesyenler, ekonomiye karar organı ve iktisat politikası uygulayıcısı tarafından para veya maliye politikaları ile müdahale etmenin gerekli olduğunu savunmaktadırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

G8 ÜLKELERİ ÜZERİNE AMPİRİK UYGULAMA

1. G8 ÜLKELERİNE GENEL BAKIŞ

Dünya'nın sanayileşmiş, zengin ve güçlü ülkelerinin hükümetleri 1975 yılından bu yana yılda bir kez ulusal ve uluslararası meseleleri görüşmek üzere toplanmaktadır. Zirve olarak adlandırılan bu toplantılar ilk kez Kasım 1975'de Fransa'nın Rambouillet kentinde düzenlenmiştir. Fransa'da yapılan bu ilk zirve Fransa, Amerika, İngiltere, Almanya, Japonya ve İtalya'nın katılımı ile gerçekleşmiş ve bu zirvenin katılımcı ülkelere G6 adı verilmiştir. 1976 Porto Riko'da yapılan San Juan Zirvesinde Kanada gruba katılmıştır. G7 adını alan bu ülkeler, 1989 Paris Zirvesi öncesinde gelişmekte olan 15 ülke liderleri ile bir araya gelmiş ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), sonrasında da 1991 yılında Rusya ile görüşmelere başlamıştır. 1994 Naples Zirvesinden başlayarak, her zirvede Rusya ile görüşmeler devam etmiştir. 1998 Birmingham zirvesinde G7 resmi platformda çalışmaya devam etse de, Rusya gayri resmi olarak gruba katılmış, katılımcı ülkeler Rusya'nın varlığı ile sekize çıkmış ve grup G8 adını almıştır. 2002'de Kanada'da yapılan Kananaskis Zirvesinde Rusya'ya 2006 yılında zirvenin düzenlenmesi için ev sahipliği verilmiş ve sürecin tamamlanmasıyla Rusya'da tam üyeliğe kavuşmuştur. Böylece şu anki son haliyle G8 tamamlanmıştır (<http://www.g7.utoronto.ca>).

G8 zirvelerinde sürekli olarak makroekonomik yönetim, uluslararası ticaret ve gelişmekte olan ülkelerle kurulan ilişkiler üzerinde durulmaktadır. Ekonomik açıdan doğu-batı ilişkisi, enerji ve terörizm gibi yineleyen sorunlar da G8 zirvelerinin ilgi alanını oluşturmaktadır. G8 tarafından sorunların altyapısı olarak görülen bu öncelikli konular genişletilerek; mikroekonomik sorunlar, çevre, suç gibi çok uluslu sorunlar ve bölgesel güvenlik ve askeri kuvvet kontrolü gibi politik güvenlik sorunları gibi alanlara da önem verilmektedir (<http://www.g7.utoronto.ca>).

Ayrıca bu toplantılarda hükümetler arası işbirliğini güçlendirmek, karşılıklı anlayışı geliştirmek, uluslararası kuruluşların faaliyetlerini canlandırmak, gelecekte

karşı karşıya kalınabilecek önemli sorunların çözümü için ortak çaba sarf etmek, gelişmekte olan ülkelere yönelik ülkelere yönelik geniş kapsamlı işbirliği girişimlerinde bulunmak, zirvelerde alınan kararların uygulanmasını ve verimliliğini değerlendirmek, dünya para ve ticaret sistemlerinin işleyişini geliştirmek ve güvenli, sağlıklı, modern, zengin ve özgür bir dünya yaratmak için çaba sarf etmek gibi sosyal amaçlar üzerinde de durulmaktadır (<http://www.dtm.gov.tr>).

G8, büyük boyutlara ulaşan ekonomik gücünün verdiği üstünlükle uluslararası finansal ve ticari kurumları doğrudan etkilemektedir. G8 liderlerince alınan kararlar; Dünya Bankası (WB-World Bank), Uluslararası Para Fonu (IMF-International Monetary Fund), OECD, Dünya Ticaret Örgütü (WTO-World Trade Organization) ve NATO olarak bilinen Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO-North Atlantic Treaty Organization) gibi uluslararası kuruluşların politikalarının yönlendirilmesinde son derece önemli rol oynamaktadır. G8 ülkelerinin bu kuruluşlar gibi devamlı personeli, merkezi, faaliyetlerini yürütmek için belirlenmiş kuralları ve resmi veya yasal gücü olmamasına rağmen bu sayılan kuruluşlar üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bu etki G8 ülkelerinin ekonomik gücünün büyüklüğünden kaynaklanmaktadır (<http://www.dtm.gov.tr>).

G8 ülkeleri, dünyanın en gelişmiş ekonomilerinden oluştuğu için her bir ekonomiyi tek tek ele alıp, kıyaslama yapmak çokta mantıklı değildir. Çünkü her ülkede aşağı yukarı benzer tablolar meydana çıkmaktadır. Makroekonomik performans göstergelerinden işsizlik ve enflasyon oranını dikkate aldığımız zaman G8 ülkeleri oldukça iyi performans sergilemektedir.

1990 yılından itibaren üçer aylık verileri baz aldığımızda, Rusya haricinde diğer yedi ülkede enflasyon oranları neredeyse hiçbir çeyrek %5 seviyesini görmemiştir. Genel olarak %1,5 ila %3,5 civarında dolaşan enflasyon oranları sabit ve istikrarlı bir seyir izlemektedir. Fakat bu yedi ülke içerisinde Japonya'ya dikkat çekmek gerekmektedir. Japonya 1990'lı yılların ortasından bu yana hemen hemen sıfır enflasyon ile karşı karşıyadır. Bazen bu oran %0,5 gibi bir oran olsa da, Japonya ekonomisi için deflasyon da hiç yabancı bir olgu değildir. Emlak piyasasındaki çöküş sonrası Japon ekonomisi, 1990'lı yılların büyük bölümünü resesyona girip çıkarak geçirmiştir. 2009 yılında fiyatlar genel seviyesinde yaşanan sürekli düşüşler, Japon

hükümetini tekrar resesyona korkusuna kapılmaya itmiştir. Fiyatlar sürekli gerilediği için Japon halkının tüketime yönelip, piyasanın canlanacağı varsayımı geçerli olmayıp, halkın ilerleyen dönemlerde fiyatların daha da gerileyeceğini düşünerek tüketim kararını ertelemeyle ekonomi kısır döngüye sürüklenmiştir. Tüketim canlanmadığında firmaların karları düşmekte, karları düşen firmalar ücretlerde kesintiye gitmekte, böylece halk daha az tüketim yapmak durumunda kalmaktadır (<http://www.bbc.co.uk>). Enflasyon ile ilgili son yirmi yıldır bir sıkıntısı olmayan Japonya'nın fiyatlarla ilgili asıl sıkıntısı deflasyon ve durgunluklardır. Rusya'nın ise SSCB'nin dağılması ile üç haneli enflasyon rakamları ile başladığı ekonomik performansı, 2005 yılı sonunda rekor kırarak tek hanelere düşmüştür. 2009 yılı sonu itibariyle Rusya, tarihinin en düşük sayılabilecek enflasyon oranına ulaşmış olsa bile, G8 içerisinde en yüksek enflasyon oranına sahip ülke konumundadır.

İşsizlik açısından ise durum biraz farklıdır. Bu bakımdan işsizlik olgusunu enflasyona göre biraz daha açarak, parçalar halinde ele almakta yarar vardır. Almanya ve Japonya işsizlik oranlarında neredeyse 1990'dan beri çift haneli işsizlik oranı ile karşılaşmamışlardır. Kanada ve İngiltere'de ise 1990'ların ortasına kadar %10–11 seviyelerinde seyreden işsizlik, 1995'den itibaren tek haneli rakamlara düşerek, istikrara kavuşmuştur. Fransa'da ise bu durum 2000'li yıllarla birlikte tek haneli oranlara düşmüştür. İtalya'da 90'ların başlarında tek haneli olan işsizlik oranı, 2000 yılına kadar çift haneli oranlara ulaşmış, daha sonra tekrar tek haneli ve istikrarlı bir seyre kavuşmuştur. Rusya, fiyat seviyesinin tersine, SSCB dağıldığından bu yana işsizlik konusunda 1996–2000 dönemi haricinde tek haneli ve istikrarlı bir gidişat sürdürmektedir. 2008 yılında yaşanan küresel kriz sonucu tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Rusya'da da işsizlik yükselmiş fakat çift haneli oranlara ulaşmamıştır. Amerika'da ise 2008 yılında konut sektöründe patlak vererek ortaya çıkan krizin etkileri, işsizlik oranlarında hala hissedilmektedir. Amerika, 2009 yılında 15 milyon işsiz ile son 26 yılın en yüksek rakamlarına ulaşmıştır. G8 ülkeleri içerisinde 2009 yılsonu itibariyle Amerika çift hanelere varan işsizlik oranı ile başı çekmektedir.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Aşırım (1995), dönemin yüksek enflasyonlu ülkesi Türkiye’de, bu olgudan yola çıkarak nispeten dik bir PC elde etmek için bir çalışma yapmıştır. 1968–1994 dönemini kapsayan bu çalışma, üretim-enflasyon değiş-tokuşunda Türkiye örneğinin Lucas’ın çalışmasındaki Keynesyen varsayımı destekler biçimde olduğunu ve enflasyon oranının varyansı yükseldikçe, üretim-enflasyon değiş-tokuşunun bozulduğunu ortaya koymaktadır (Aşırım, 1995: 1–7).

Fountes, Lally ve Wu (1999), İrlanda ekonomisinde SRPC ve LRPC’nin yansıttığı ilişkinin varlığını araştırdıkları çalışmalarında, 1975–1992 dönemi için İrlanda’da SRPC’nin yansıttığı ilişkiyi ortaya koyan bir sonuca ulaşmışlardır.

Tajra (1999), Brezilya ekonomisi için yaptığı çalışmasında, 1994–1999 yılları arasındaki PC’yi analiz ederek, PC denklemini: $INF = \theta + \phi(1/UNEMP)$ şeklinde tahmin etmiştir. “ θ ” katsayısını -0,012708 ve “ ϕ ” katsayısını da 0,001291 bularak, işsizlik ve enflasyon oranları arasında ters yönlü bir ilişkinin mevcut olduğunu saptamıştır. Bu katsayı değerlerine göre Brezilya’da işsizlik oranlarındaki bir birim artış, enflasyon oranlarını %0,001291 oranında azaltmaktadır (Tajra, 1999: 8–45).

Giorgioni (2001), 15 Sub-Saharan ülkesinin oluşturduğu Franc Zone üzerine yaptığı çalışmasında üretim-enflasyon değiş-tokuşunun Yeni Keynesyen Ekonomistlerce kabul edilen enflasyon tarafından mı yoksa Neo-Klasik Ekonomistlerce kabul edilen enflasyon oranındaki değişkenlikten mi negatif olarak etkilendiğini araştırmıştır. 1974–1992 dönemini kapsayan bu çalışmada Giorgioni, örneklem ülkelerde üretim ve işsizlik arasında her iki teoride de öngörülen negatif ilişkinin var olduğunu ortaya koymuştur (Giorgioni, 2001: 1077–1081).

Turner ve Benavides (2001), 1980–1999 dönemleri arasında üçer aylık veriler kullanarak oluşturdukları veri seti ile Meksika ekonomisindeki para talebi fonksiyonunu ve Meksika’nın PC’sini tahmin etmeye çalışmışlardır. Ortaya çıkan ilişkide, işsizlik ve enflasyon arasında negatif bir ilişki bulunduğu ve işsizlik oranı ne kadar artarsa artsın, enflasyon oranının %0.73 seviyesinin altına düşmeyeceği sonucuna ulaşılmıştır (Turner&Benavides, 2001: 775–777).

Uysal ve Erdoğan (2003), 1980–2002 dönemini kapsayan, Türkiye ekonomisi için yaptıkları çalışmalarında, işsizlik oranları ile fiyat düzeyleri arasındaki ilişkiyi PC yardımıyla ele almışlardır. 23 yıllık bu çalışmayı, 1980–1990 ve 1991–2002 dönemleri olarak kendi içinde tekrar iki döneme ayıran yazarlar, 1980–1990 yılları arasında işsizlik ve fiyat düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürerken, 1991–2002 yılları arasında ise negatif bir ilişki olduğunu elde etmişlerdir. Tüm veri setini kapsayan 1980–2002 döneminde de PC’yi destekleyen bir şekilde iki değişkenin birbirini zıt yönde etkilediği ve değişkenler arasında nedensellik ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. (Uysal ve Erdoğan, 2003: 35–45).

Nwala (2003), Phillips’in ortaya attığı PC’nin aradan geçen zamana rağmen hala değiş-tokuşu yansıtıp yansıtmadığını Amerika üzerinde test etmiştir. Üçer aylık veriler ile zaman serisi oluşturan Nwala, 1993–2000 dönemine ilişkin Amerikan ekonomisindeki işsizlik-enflasyon değiş-tokuşunu araştırmış ve kısa dönemde değiş-tokuşun geçerli olmadığını ortaya koymuştur (Nwala, 2003: 168).

Esmen, Kuşcu ve Sarsılmaz (2003), Kırgızistan üzerine yaptıkları çalışmalarında, ücret ve fiyat düzeylerindeki değişmeler ile işsizlik oranları arasında nasıl bir ilişki olduğunu ele almışlardır. Gerek ücret oranları-işsizlik ilişkisinde, gerekse enflasyon-işsizlik ilişkisinde negatif yönlü bir ilişki olduğu saptamış fakat enflasyon-işsizlik oranı ilişkisinin daha anlamlı olduğunu ortaya koymuşlardır (Esmen, Kuşcu ve Sarsılmaz, 2003: 81–97).

Bhattacharai (2004), işsizlik enflasyon değiş-tokuşunu panel veri analizi kullanarak OECD (Organization for Economic Co-operation and Development-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) ülkeleri için araştırmış ve OECD ekonomilerinde işsizliğin belirleyicilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. 1970–2002 dönemi arasındaki ilişkiyi üçer aylık veriler kullanarak analiz eden Bhattacharai, OECD ülkelerinde bu iki değişken arasında Phillips’in ortaya koyduğu ilişkinin kısmi olarak bulunduğunu, fakat işsizlik oranındaki değişmeleri talep faktörünün etkisinden çok, içerdekiler dışarıdakiler hipotezi, ücret etkinliği modelleri gibi ülkelerin kendine özgü faktörlerinin etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Bhattacharai, 2004: 1–22).

Kuştepeli (2005), işsizlik enflasyon değiş-tokuşunu Türkiye ekonomisi için araştırdığı çalışmasında, bu iki değişken arasında herhangi bir ilişki olmadığı

sonucuna ulaşmıştır. Yıllık ve altı aylık veri setleri kullanarak yapılan çalışmada yıllık olarak 1980–2001, altı aylık olarak ise 1988–2003 dönemi ele alınmıştır. Regresyon analizi, Türkiye’de cari enflasyon oranının belirlenmesinde işsizlik oranından ziyade beklenen enflasyon oranının daha önemli bir gösterge olduğuna işaret etmektedir. Yıllık veriler göz önüne alındığında önceki yılın enflasyon oranı, altı aylık veriler göz önüne alındığında ise önceki dört dönemin yani iki yılın enflasyon oranı, cari dönem enflasyon oranı beklentisi için önem taşımaktadır. Kuştepe, çalışması sonucunda Türkiye için bu iki sorunun kronik olduğunu ve tüketicilerin enflasyon beklentilerini düşürmeyi hedefleyen doğru para ve maliye politikaları ile çözülebileceğini ileri sürmektedir (Kuştepe, 2005: 581–590).

Linzert (2005), on euro bölgesi ülkesi üzerine uyguladığı çalışmasında işsizlik ve ücret enflasyonu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Panel veri analizi uygulanan çalışmada, doğal işsizlik oranının yapısal belirleyicilerinin doğrudan modellenmesi amaçlamıştır. Linzert, çalışmasının sonucunda işsizlik oranındaki %1’lik bir artışın ücret düzeylerinde %0,2’lik bir azalmaya yol açtığı sonucuna ulaşmıştır. %2–3 düzeyinden aşağıda gerçekleşen enflasyon oranı, işgücü piyasasındaki dengesizliğe karşı ücret düzeyindeki önemsiz bir tepki ile sonuçlanmaktadır. İşsizliğin doğal oranından düşük olmasına kıyasla, ücretler, işsizliğin doğal orandan yüksek olmasına daha az tepki vermektedirler (Linzert, 2005: 1–23).

Pallis (2006), yaptığı çalışmasında Avrupa Birliğine son üye ülkelerin (Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya ve Slovakya) 1994–2005 dönemine ilişkin işsizlik enflasyon ilişkisini incelemiştir. Pallis çalışmasında, her bir ülkede işsizliği tahmin edilen doğal oranın altına çekme çabalarının hızlanan enflasyon oranı ile sonuçlandığını ortaya koymaktadır. Çalışmada, her ülkede enflasyon oranını düşürmek için işsizliği tahmin edilen doğal oranın üzerine belli bir dönem çıkarmak gereği ortaya çıkmaktadır (Pallis, 2006: 80–87).

Furuoka (2007), 1973–2004 dönemini kapsayan çalışmasında, Malezya ekonomisi için kısa dönemde PC’nin geçerliği olup olmadığını nedensellik ilişkisi bakımından incelemiştir. Furuoka, çalışması sonucunda kısa dönemde işsizlik ve

enflasyon arasında nedensellik ilişkisinin ve Phillips'in çalışmasını destekleyen işsizlik-enflasyon değiş-tokuşunun varlığını sonucuna ulaştırmıştır (Furuoka, 2007: 1–12).

Kitov (2008), Avusturya ve Fransa için yapmış olduğu çalışmasında işsizlik, enflasyon ve işgücü değişimlerini incelemiştir. %90 üzerinde anlamlı çıkan modele göre PC'nin ortaya koyduğu ilişki bu iki ülkede de mevcuttur. Fakat geleneksel PC, enflasyon işsizliğe sebep olmazken, bu iki ülkenin PC ilişkisinde belli bir dönem için enflasyon işsizliğe sebep olmuştur (Kitov, 2008: 1–40).

3. PANEL VERİ METODOLOJİSİ

Bu çalışmada G8 ülkelerinin 1993:1–2009:4 dönemlerine ilişkin panel verileri kullanılarak işsizlik ve enflasyon arasındaki nedensellik ilişkileri incelenmektedir. Panel veri, farklı dönemlerde farklı ekonomik birim gözlemlerinin bir araya getirilmesi ile oluşan bir veri setidir. Yani yatay kesit ile zaman serilerinin bir araya getirilmiş halidir (Davidson & MacKinnon, 1999: 296). En basit haliyle panel veri analizi;

(1) $Y_{it} = \beta_{1it} + \beta_{2it}X_{2it} + \dots + \beta_{kit}X_{kit} + e_{it}$ şeklinde ifade edilmektedir.

Y_i = Yatay kesit, $i = 1, \dots, N$

Y_t = Zaman serisi $t = 1, \dots, T$

Y_{it} = Panel veri $i = 1, \dots, N$ ve $t = 1, \dots, T$

Bu modelde “i” ülke, firma gibi birimleri, “t” ise zaman dilimini göstermektedir. “Y” bağımlı değişkeninin “i” ve “t” olmak üzere iki farklı indisle simgelenmesinin nedeni, birimden birime ve bir zaman diliminden ardışık diğer zaman dilimine farklı değerler alan bir bağımlı değişken olmasıdır (Pazarlıoğlu ve Gürler, 2007: 37). Yatay kesit serileri için “i”, zaman serileri içinde “t” indisi kullanılmaktadır.

Panel veri analizi, gözlemlenemeyen ve dolayısıyla modelde içerilmeyen değişkenleri kontrol etmekte kullanılmaktadır. Panel veri, her bir veri seti satırı dolu ise dengeli panel veri seti, bir satır dahi boş kaldığında ise dengesiz panel veri seti adını almaktadır. Panel veri analizi yatay kesit ve zaman serisi analizleriyle

karşılaştırıldığında bazı avantajlara sahiptir. Bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir (Kök ve Şimşek: 3):

- Panel veri yöntemi yatay kesit ve zaman serilerini birleştirdiğinden bu modellere göre daha fazla gözlem değeri içermektedir ve bu durumda elde edilecek parametre tahminleri daha güvenilir olmaktadır,
- Panel veri, zaman boyunca bireyler, firmalar, ülkeler ile ilgili olduğundan bu birimlerde bir heterojenliğin olması neredeyse kesindir. Panel veri tahmin teknikleri, açık bir şekilde bu tür heterojenlikleri kesite özgü bazı değişkenlere izin vererek hesaba katabilmektedir,
- Değişkenler arasındaki çoklu bağlantı sorunu, panel veri analizi ile daha az problem oluşturmaktadır,
- Kısa zaman serisi ve/veya yetersiz kesit gözlemin var olduğu durumlarda da ekonometrik analiz yapabilme imkânı sağlamaktadır.

Granger ve Newbold (1974), durağan olmayan veriler ile çalışma yapıldığı takdirde incelenen değişkenler arasında regresyon çözümlemesinin güvenilir olamayacağını, sahte regresyon probleminin ortaya çıkabileceğini belirtmişlerdir (Aslan ve Kula, 2008: 180). Ekonometrik metodolojide öncelikle yanlış sonuçlara yol açmayacak en uygun ekonometrik tekniği belirlemek için kullanılan zaman serilerinin durağan olup olmadığı incelenmesi gerekmektedir. Eğer zaman serileri durağan ise en uygun test Granger nedensellik testidir. Standart Granger nedensellik testi, iki değişken arasındaki nedensellik ilişkisinin varlığını ve yönünü test etmek için kullanılmaktadır. Ampirik çalışmalarda uygulama alanındaki kolaylık sağlaması açısından Granger nedensellik testi en çok tercih edilen analiz yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Taban, 2006: 37).

Panel veri setindeki değişkenlerde olası birim kök için durağanlık analizi yapılmıştır. Panel birim kök testlerinin geleneksel birim kök testlerine göre daha güçlü olmaları uygulamada çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Panel birim kök testleri ile ele alınan panel için ortak bir birim kökün varlığı test edilmektedir (Çağlayan ve Şak, 2009: 489). Model için 1990'lu yıllardan itibaren kullanılmaya başlayan Levin-

Lin-Chu (LCC) testi durağanlık analizi için uygundur (Levin, Lin & Chu, 2002: 2–23). LCC testi şu modele dayanmaktadır (Lenger, 2006: 150).

$$(2) \quad \Delta y_{i,t} = \alpha_i + \delta_{it} + \theta_t + \rho_i y_{i,t-1} + \zeta_{i,t}; \quad i = 1, \dots, N \text{ ve } t = 1, \dots, T$$

LCC testinin boş hipotezi serinin durağan olmadığını belirtir. Serinin durağan olmaması; analiz sonucu elde edilecek parametrelerin sapmalı olduğunu ve sonuçların güvenilir olmadığını göstermektedir. Bu hipotezin reddi ise, serinin durağan olduğunu gösterir. Böylece seri herhangi bir değişiklik yapılmadan, analize eklendiği şekilde kullanılabilir.

Nedenselliğin yönü değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü belirlemektedir. Granger nedensellik testinde üç farklı durum bulunmaktadır. Bu durumları şu şekilde sıralanabilmektedir (Göktaş Yılmaz, 2005: 67–68):

- **Tek Yönlü Nedensellik:** $Y=f(X)$ biçimindeki modelde “Y” bağımlı değişkeni ve “X” bağımsız değişkeni arasında X’ten Y’ye doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır ($X \Rightarrow Y$). Modelde bağımsız değişken neden konumunda olup bağımlı değişken üzerinde bir sonuç etkisi yaratmaktadır. Bu tek yönlü ilişki bir nedensellik ilişkisinin varlığını göstermekte olup, bu ilişki tersi şeklinde de ($Y \Rightarrow X$) belirlenebilmektedir.
- **Çift Yönlü Nedensellik:** Değişkenler arasında karşılıklı bir ilişki olabilir ($X \Leftrightarrow Y$).
- **Bağımsız Olması:** Bu iki değişkenin birbirini etkilememesi yani birbirinden bağımsız olmasıdır.

Değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek amacıyla Granger nedensellik testi yapılmaktadır. Söz konusu test şu denklemler yardımıyla yapılmaktadır (Granger, 1969: 431):

$$(3) \quad Y_t = \sum_{i=1}^m \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{j=1}^m B_j X_{t-j} + e_{1t}$$

$$(4) \quad X_t = \sum_{i=1}^m \lambda_i X_{t-i} + \sum_{j=1}^m \delta_j Y_{t-j} + e_{2t}$$

Bu denklemlerde “m” gecikme uzunluğunu e_{1t} ve e_{2t} hata terimlerinin birbirinden bağımsız olduğu varsayılmaktadır (Granger, 1969: 431).

3 nolu denklem, X'ten Y'ye doğru nedenselliği, 4 nolu denklem ise Y'den X'e doğru nedenselliği göstermektedir.

Wald tarafından geliştirilen F istatistiği serbestlik derecesindeki anlamlılık düzeyindeki tablo değerinden büyükse “H₀: değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur” boş hipotezi reddedilmektedir. F istatistiği şu şekilde ifade edilmektedir (Göktaş Yılmaz, 2005: 71):

$$(5) \quad F_{(m;n-2m)} = [(ESS_r - ESS_{ur})/m] / [(ESS_{ur})/n-2m]$$

Wald tarafından geliştirilen bu denklemden hesaplanan F istatistiği serbestlik derecesindeki anlamlılık düzeyindeki tablo değerinden büyükse “H₀: Değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur” boş hipotezi reddedilmektedir. Bu hipotezin reddedilmesi ise modelde yer alan katsayıların anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Örneğin Y_t değişkeninden X_t değişkenine doğru nedenselliğin olması durumunda 4 nolu denkleme dâhil edilen değişkenleri katsayıları istatistiksel olarak anlamlı demektir (Granger, 1969: 431).

4. EKONOMETRİK MODEL ve DEĞERLENDİRME

Phillips (1958), bugüne kadar uzanan çalışmasında PC denklemini oluştururken, işsizlik oranındaki değişimlerin parasal ücretler üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yani bağımsız değişken olarak işsizlik oranlarına, bağımlı değişken olarak ise parasal ücretlerdeki değişme oranlarına yer vermiştir. Phillips'in bağımlı değişken olarak kullandığı ücret enflasyonu değişkeni, o tarihten sonra fiyatlar genel düzeyindeki artış olarak da ele alınmış, bugün enflasyon olarak tanımladığımız kavram ile işsizlik oranlarını içeren çalışmalar yapılmıştır. Phillips'in modelinde kurguladığı gibi bu çalışmanın da teorik boyutunu oluşturan model;

$$INF = \beta_1 + \beta_2 UE + e$$

olarak kurgulanmıştır.

Daha açık haliyle modelimizde;

INF= Enflasyon oranını

U = İşsizlik oranını

β_1 = Sabit terimi

β_2 = Eğim katsayısını

e = Hata terimini simgelemektedir.

G8 ülkelerinin 1993:1–2009:4 dönemine ilişkin işsizlik ve enflasyon oranı verileri E-views 7.1 ekonometri programında analiz edilmiştir. Modelin durağan olup olmadığı LCC testi ile ölçülmüştür.

Null Hypothesis: Unit root (common unit root process)

Series: UE

Date: 06/04/10 Time: 10:04

Sample: 1993Q1 2009Q4

Exogenous variables: None

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 1*

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

Total (balanced) observations: 528

Cross-sections included: 8

Method	Statistic	Prob.**
Levin, Lin & Chu t*	-4.20866	0.0000

** Probabilities are computed assuming asymptotic normality

Series: INF

Date: 06/04/10 Time: 10:04

Sample: 1993Q1 2009Q4

Exogenous variables: None

Automatic selection of maximum lags

Automatic lag length selection based on SIC: 4

Newey-West automatic bandwidth selection and Bartlett kernel

Total (balanced) observations: 504

Cross-sections included: 8

Method	Statistic	Prob.**
Levin, Lin & Chu t*	-1.85158	0.0320

** Probabilities are computed assuming asymptotic normality

Her iki değişken için de analiz sonucu ortaya çıkan olasılık değeri istatistik değerinden küçük olduğu için serinin durağan olmadığını gösteren sıfır hipotezi reddedilir, yani “ue” ve “inf” serileri düzeyde durağandır.

Metodolojide ele aldığımız gibi eğer zaman serileri durağan ise en uygun test Granger nedensellik testidir. Standart Granger nedensellik testi, iki değişken arasındaki nedensellik ilişkisinin varlığını ve yönünü test etmektedir.

Wald Test:

Equation: EQ1

Test Statistic	Value	Df	Probability
t-statistic	-10.66036	542	0.0000
F-statistic	113.6433	(1, 542)	0.0000
Chi-square	113.6433	1	0.0000

Null Hypothesis: $C(1)=0$

Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(1)	-0.252569	0.023692

Restrictions are linear in coefficients.

Wald Test:

Equation: Untitled

Test Statistic	Value	Df	Probability
t-statistic	-14.09423	541	0.0000
F-statistic	198.6473	(1, 541)	0.0000
Chi-square	198.6473	1	0.0000

Null Hypothesis: $C(1)=0$

Null Hypothesis Summary:

Normalized Restriction (= 0)	Value	Std. Err.
C(1)	-0.493406	0.035008

Restrictions are linear in coefficients.

Değişenler arasındaki nedensellik ilişkisinin varlığını analiz eden Wald testi sonuçlarına göre iki değişken içinde olasılık değerleri istatistik değerlerinden küçük olduğu için nedensellik ilişkisinin olmadığını ileri süren H_0 hipotezleri reddedilir. Çift yönlü olarak yaptığımız testler neticesinde değişkenler arasında nedensellik ilişkisi bulunduğu ve işsizlik oranlarının enflasyonun, enflasyon oranlarının da işsizliğin Granger nedeni olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada G8 ülkelerinde enflasyon oranı ile işsizlik oranı arasındaki ilişkinin varlığı Granger nedensellik testleri yardımıyla araştırılmıştır. Araştırma için G8 ülkelerinin 1993:1–2009:4 dönemlerine ilişkin enflasyon oranı ve işsizlik oranı panel verileri kullanılmıştır. Çift yönlü olarak yapılan testler neticesinde değişkenler arasında nedensellik ilişkisi bulunduğu ve işsizlik oranlarının enflasyonun, enflasyon oranlarının da işsizliğin Granger nedeni olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin en büyük problemlerinden biri işsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. İşsizliğin; üretim kaybı, gelir kaybı, refah kaybı, ekonomik küçülme gibi iktisadi etkilerinin yanında, kişilerin psikolojik durumlarının bozulması, sosyal çevrelerini kaybetmeleri, intihar, boşanmalar gibi sosyal etkileri de bulunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde işsizlikten kaynaklanan sorunlar kentsel şiddet, artan suç oranı, toplumsal ve politik huzursuzluklar ile kendisini göstermektedir. Bu gerekçeden dolayı hükümetler politika geliştirirken işsizliği ortadan kaldıracak politikalar olmasa bile işsizliği engelleyecek türden politikalar geliştirmelidirler. Bu politikaları geliştirirken de işsizliğe etki eden unsurları iyi analiz etmelidirler.

Özellikle gelişmekte olan ekonomilerin bir diğer büyük sorunu da fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artış yani enflasyondur. Enflasyon sabit gelirli kesimin gelirini, kendilerini enflasyona karşı koruyabilen kesime doğru aktardığı için toplumda gelir dağılımı adaletini bozmaktadır. Gelir dağılımı üzerinde etkisi olduğu gibi tasarruf ve yatırımlar üzerinde de etkisi bulunmaktadır. Bunun yanında kaynak tahsisini bozmakta, dolayısıyla ödemeler bilançosunu etkilemektedir. Kısacası enflasyon ekonomik ve sosyal problemlerin çoğalmasına yol açmaktadır. Bu durum da enflasyonun ortadan kaldırılabilmesi veya hızının yavaşlatılabilmesi için etkileyen unsurların bilinmesi gerekmektedir.

Bu sorunlardan her biri ülke ekonomileri için başlı başına önemli sorun olarak nitelenseler de, özellikle 1970’li yıllarda kriz dönemleri ile işsizlik ve enflasyon olgularının iç içe yaşandığı stagflasyon olgusu ortaya çıkmıştır. Müdahale amaçlı uygulanan daraltıcı veya genişletici politikaların bir olguya çözüm olurken

diğer olguyu kötüleştirmesi, işsizlik-enflasyon sorunun en ciddi boyutunun stagflasyon dönemleri olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Yapılan çalışmada G8 ülke ekonomilerinde enflasyon oranı ile işsizlik oranı arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Nedensellik ilişkisinin yönü hem işsizlik oranından enflasyon oranına doğru hem de enflasyon oranından işsizlik oranına doğrudur. Bir başka ifade ile G8 ekonomilerinde işsizlik oranı, enflasyon oranını etkileyen faktörler içinde yer almakta ve aynı şekilde tersi de doğrudur.

Bu durumda hükümetler işsizlik ve enflasyon oranını düşürmek için politika geliştirirken iki değişken arasında bulunan karşılıklı nedensellik ilişkisini göz önünde bulundurmak zorundadır.

KAYNAKÇA

- Abel, B. A. & Bernanke, S. B. (2005). Macroeconomics, Pearson Education Inc., Pearson Addison Wesley, Fifth Edition.
- Akgönül, H. (1992). Türkiye’de Para Arzının Belirlenmesi ve Para Arzı ile Fiyatlar Genel Düzeyi Arasındaki İlişkiler, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Aktan, C. C., Talep-Yönlü İktisat Teorisi,
http://www.canaktan.net/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/iktisat-okullari/talep-yonlu-iktisat.pdf (25.05.2010).
- Altan, F. (1996). Enflasyon-İşsizlik İlişkisi, Türkiye’nin Phillips Eğrisi (1962–1994), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Altınışik, İ., Çakmak, Y. ve Usta, S. (2006). Enflasyon Hedeflemesi Politikası ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F Dergisi, Aralık 2006, 11, 89–103.
- Andaç, F. (1999). İşsizlik Sigortası, Ankara: Kurtuluş Matbaası.
- Ardıç, K., Yeni Klasik İktisat Okulu,
<http://www.ekodialog.com/Makaleler/yeni-klasik-iktisat-okulu.html>
(08.05.2010).
- Aren, S. (1984). İstihdam, Para ve İktisadi Politika, Ankara: Savaş Yayınları, Gözden Geçirilmiş Yedinci Bası.
- Aslan, A. ve Kula, F. (2008). Dış Ticaret Serbestisinin Türk İmalat Sanayi Fiyat Maliyet Marjları Üzerindeki Etkisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (13), 175–192.
- Aşırım, O. (1995). Output Inflation Tradeoff: Evidence From Turkey. The Central Bank of the Republic of Turkey,
<http://www.econturk.org/Turkisheconomy/9506.pdf> (01.06.2010).
- Ataç, B., Önder, İ. ve Turhan, S. (2004). Maliye Politikası, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Birinci Baskı.

- Ataman, B. C. (1993). İşgücü Piyasalarında Bilgi Kaynakları ve İşsizlik: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 48 (1-4), 1-9.
- Ataman, B. C. (1998). İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 53 (1), 59-72.
- Aydın, İ. (1979). Enflasyonla Mücadele Modelleri, İstanbul: Y. Güryay Matbaası.
- Bacon, R. (1973). The Phillips Curve: Another Forerunner, *Economica*, New Series, August 1973, 40 (159), 314-315.
- Ball, L. & Mankiw, G. N. (2002). The Nairu in Theory and Practise, *Journal of Economic Perspectives*, 16 (4), 115-136.
- Barışık, S. (2002). Enflasyon Hedeflemesi ve Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesine Yönelik Bir Değerlendirme, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 74-97.
- Bhattarai, R. K. (2004). Unemployment-Inflation Trade-offs in OECD Countries: Lessons From Panel Data and Theories of Unemployment, <http://www.hull.ac.uk/php/ecskrb/uninfl.pdf> (28.05.2010).
- Biçerli M. K. (2004). İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Biçerli, M. K. (2005). Çalışma Ekonomisi, İstanbul: Beta Basım Yayım, Genişletilmiş Üçüncü Baskı.
- Biçerli M. K. (2009). Çalışma Ekonomisi, İstanbul: Beta Basım Yayım, Gözden Geçirilmiş Beşinci Baskı.
- Blanchard, O. & Katz, E. L. (1996). What We Know and Do Not Know About the Natural Rate of Unemployment, NBER Working Paper 5822, <http://www.nber.org/papers/w5822.pdf> (14.05.2010).
- Bozdağlıoğlu Uyar, E. Y. (2008). Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 45-65.

- Bulutay, T. (1995). Employment, Unemployment and Wages in Turkey, International Labor Office, Ankara.
- Büyükakın, T. (2008). Phillips Eğrisi: Yarım Yüzyıldır Bitmeyen Tartışma, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ekim 2008, 39, 133–159.
- Capelli, P. & Chauvin, K. (1991). An Interplant Test of the Efficiency Wage Hypothesis, The Quarterly Journal of Economics, 106, 769–787.
- Cencini, A. (2003). Neo Classical, New Classical and New Business Cycle Economies: A Critical Survey,
<http://www.csbancari.ch/publicazioni/RMElab/quaderno10.pdf>
(08.05.2010).
- Chapple, S. (1996). Money Wage Rigidity in New Zealand, Labor Market Bulletin, 2, 23–50.
- Çağlayan, E. ve Şak, N. (2009). OECD Ülkelerinde Satınalma Gücü Paritesi: Panel Eşbütünleşme Yaklaşımı, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 26 (1), 483–500.
- Çepni, E. (2008). Ekonomik Göstergeler ve İstatistikler Rehberi, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Üçüncü Baskı.
- Çevik, S. F. (2005). Beklentilerin Rolü ve Phillips Eğrisi, Mevzuat Dergisi, Kasım 2005, 95,
<http://www.mevzuatdergisi.com/2005/11a/01.htm> (19.04.2010).
- Çoban, O. (2009). İktisada Giriş, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Davidson, R. & MacKinnon G. J. (1999). Econometric Theory and Methods, Oxford Press, New York.
- Demir, O. ve Bakırcı, F. (2005). Türkiye’de İşsizlik Sorunu ve Büyüme-İşsizlik İlişkisi, Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi,
<http://www.asagihomurlu.bel.tr/fehimbakirci/1.pdf> (22.05.2010).
- Dileyici, D. (2001). Parasal İstikrar Amacını Sağlamada Para Politikalarının Kullanımı, Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Dergisi, Sayı:2,

<http://www.canaktan.org/ekonomi/parasal-iktisat/turkce/para-teorisi.htm>
(01.06.2010).

- Dinler, Z. (2004). İktisada Giriş, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, Onuncu Basım.
- Dirimtekin, H. (1981). Makro İktisat, Eskişehir: Bizim Kitabevi.
- Doğan, Ü. (1987). Verimlilik Analizleri ve Verimlilik-Ergonomi İlişkileri, İzmir: İzmir Ticaret Borsası Yayınları.
- Dornbusch, R. & Fischer, S. (1998). Makroekonomi (S. Ak, M. Fisunoğlu, E. Yıldırım, R. Yıldırım çev.), İstanbul: Akademi Yayın Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti., Birinci Basım.
- Dornbusch, R., Fischer, S. & Startz, R. (2007). Makroekonomi (S. Ak çev.), Ankara: Gazi Kitabevi, Dokuzuncu Baskı.
- Duygu, O. (2002). Türkiye’de Enflasyon ve Enflasyon Hedeflemesi, Global Bülten, Şubat-Kasım, Eylül 2002, 12–14.
- Eren, E. (2001). Makro İktisat, İstanbul: Avcıol Basım Yayın, Genişletilmiş Üçüncü Baskı.
- Erkul, İ., Altan, Z. Ö. ve Gerek, N. (1984). Sosyal Politika Dersleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, İkinci Cilt.
- Eroğlu, Ö. (2004). A Note on Phillips Curve, Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 9 (1), 63–75.
- Ertek, T. (2004). Makroekonomiye Giriş (Basından Örneklerle), İstanbul: Beta Basım.
- Esmen, S. Ö., Kuşçu, S. ve Sarsılmaz, F. (2003). Phillips Eğrisi Analizi ve Geçiş Ekonomilerinden Kırgızistan Üzerine Uygulama, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 5 (2), 81–99.
- Espinosa-Vega, A. C. & Russell, S. (1997). History and Theory of the Nairu: A Critical Review, Federal Reserve Bank of Atlanta, Economic Review, Quarter:2, 4–25.

- Frisch, H. (1989). Enflasyon Teorileri (E. Oktay ve A. Yiğidim çev.), Ankara: Elif Matbaacılık.
- Fountas, S., Lally, B. & Wu, J. (1999). The Relationship Between Inflation and Wage Growth in the Irish Economy, *Applied Economic Letters*, 6 (5), 317–321.
- Furuoka, F. (2007). Does the Phillips Curve Really Exist?: New Empirical Evidence from Malaysia, *Economics Bulletin*, 5 (16), 1-14.
- Gediz, B. ve Yalçınkaya, H. M. (2000). Türkiye’de İstihdam-İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6, 161–183.
- Giorgioni, G. (2001). New Evidence on the Output-Inflation Trade-Off from Developing Economies: the Case of the CSA Franc Zone, *Applied Economics*, 33 (8), 1077–1082.
- Gordon, J. R. (1990). What is New-Keynesian Economics, *Journal of Economic Literature*, 28 (3), 1115–1171.
- Göktaş Yılmaz, Ö. (2005). Türkiye Ekonomisinde Büyüme ile İşsizlik Oranları Arasındaki Nedensellik İlişkisi, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 2, 63–76.
- Granger, J. W. C. (1969). Investigating Causal Relations By Econometric Models and Cross-Spectral Methods, *Econometrica*, 37 (3), 424–438.
- Gündoğan, N. ve Biçerli K. M. (2003). Çalışma Ekonomisi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, İkinci Baskı.
- Güven, V., Başer, Y., Gümüş, U., Öztürk, G. ve Kaya Ö. İşsizlik, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Öğrenci Kurultayı,
http://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/45dc8d0c9e067bb_ek.pdf (01.06.2010).
- Hall, E. R. & Taylor, B. J. (1997). *Macro Economics*, New York: W. W. Norton & Company, Inc., Fifth Edition.

Hondroyannis, G., Swamy, B. V. A. P. & Tavlas, S. G. (2009). The New Keynesian Phillips Curve in a Time-Varying Coefficient Environment: Some European Evidence, *Macro Economic Dynamics*, April 2009, 13 (2), 149–166.

http://iibf.sdu.edu.tr/dulupcu/makro/13_enflasyon.ppt (22.05.2010).

http://tuikrapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?mhtmlcss&report=Metarp5.rdf&p_1=100&p_harf=K (12.04.2010).

http://www.bbc.co.uk/turkce/ekonomi/2010/03/100326_japan_deflation.shtml

(01.06.2010).

http://www.calisma.org/index.php?option=com_content&task=view&id=2256&Itemid=41 (27.05.2010).

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/g7.doc>

(01.06.2010).

http://www.g7.utoronto.ca/what_is_g8.html (02.06.2010).

<http://www.tcmb.gov.tr> (09.04.2010).

Hughes, J. J. & Perlman, R. (1984). *The Economics of Unemployment: A Comparative Analysis of Britain and the United States*, New York: Cambridge University Press.

Humphrey, T. H. (1977). Two Views of Monetary Policy: The Attwood-Mill Debate Revisited, *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Richmond Publication, September-October, 14–22.

Humphrey, T. H. (1982). Of Hume, Thornton, the Quantity Theory and the Phillips Curve, *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Richmond Publication, November-December, 13–18.

Humphrey, T. H. (1985a). The Early History of the Phillips Curve, *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Richmond Publication, September-October, 17–24.

- Humphrey, T. H. (1985b). The Evolution and Policy Implications of Phillips Curve Analysis, Economic Review, Federal Reserve Bank of Richmond Publication, March-April, 3–22.
- İslatince, H. (2002). Rasyonel Beklentiler Teorisinin Rasyonelliği Tartışmaları, Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 3 (1), 17–23.
- İTO (İstanbul Ticaret Odası). (2000). Türkiye’de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları (Haz: N. Ekin), İstanbul.
- İyibozkurt, E. (1999). İktisada Giriş, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, Dördüncü Basım.
- Kaykusuz, M. (2004). Enflasyon Hedeflemesi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/enfhed.doc> (22.04.2010).
- Kazgan, G. (2009). İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, İstanbul: Remzi Kitabevi, On dördüncü Basım.
- Keyder, N. (2005). Enflasyon Hedeflemesi ve Türkiye, Asomedy, Ekim-Aralık 2005, 10–13.
- Kitov, O. I. (2008). Inflation, Unemployment, Labor Force Change in Euporean Countries, Munich Personal RePEc Archive, http://mpira.ub.uni-muenchen.de/14557/1/MPRA_paper_14557.pdf (01.06.2010).
- Kök, R. ve Şimşek, N., Panel Veri Analizi, <http://www.deu.edu.tr/userweb/recep.kok/dosyalar/panel2.pdf> (20.05.2010).
- Kökocak, K. A., Yılmaz, M. ve Demirci, N. (2008). İşsizlik Olgusu ve İstihdam Artırıcı Stratejiler, İkinci Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi, Bişkek-Kırgızistan, <http://dis.fatih.edu.tr/store/docs/456238QVTDyvVo.doc> (02.06.2010).
- Kuştepelı, Y. (2005). A Comprehensive Short-run Analysis of a (possible) Turkish Phillips Curve, Applied Economics, 37 (5), 581–591.

- Kuttner, K. & Robinson, T. (2008). Understanding the Flattening Phillips Curve, North America Journal of Economics and Finance, <http://www.rba.gov.au/publications/rdp/2008/pdf/rdp2008-05.pdf> (13.05.2010).
- Kydland, E. F. & Prescott, C. E. (1982). Time to Build and Aggregate Fluctuations, *Econometrica*, November 1982, 50 (6), 1345–1370.
- Lacker, M. J. & Weinberg, A. J. (2007). Inflation and Unemployment: A Layperson's Guide to Phillips Curve, Federal Reserve Bank of Richmond Publication, *Economic Quarterly*, 93 (3), 201–227.
- Lenger, A. (2006). Bölgesel Yenilik Sistemleri ve Devletin Rolü: Türkiye'deki Kurumsal Yapı ve Devlet Üniversiteleri, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Temmuz 2006, 6(2), 141–155.
- Levin, A., Lin, C. & Chu, J. C. (2002). Unit Root Tests in Panel Data: A Symptatic and Finite-Sample Propertieis, *Journal of Econometrics*, 108, 1–24.
- Linzert, T. (2005). The Unemployment Inflation Trade-off in the Euro Area, <ftp://repec.iza.org/RePEc/Discussionpaper/dp1699.pdf> (01.06.2010).
- Lipsey, G. R., Courant, N. P., Purvis, D. D. & Steiner, O. P. (1993). *Economics*, New York: Harper Collins College, Tenth Edition.
- Lordoğlu, K. ve Özkaplan, N. (2003). *Çalışma İktisadı*, İstanbul: DER Yayınevi.
- Lordoğlu, K., Özkaplan, N. ve Törüner, M. (1999). *Çalışma İktisadı*, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., Üçüncü Baskı.
- Madsen, B. J. (1997). Tests of the Lucas Supply Curve with Price Expectational Data, *Applied Economic Letters*, 4 (3), 195–197.
- Mankiw, G. N. (2010). *Makroekonomi*, (Ed: Ö. F. Çolak, Çev: H. Öztürkler ve diğer), Ankara: Efil Yayınevi, Altıncı Bakı.
- Mankiw, G. N., *New Keynesian Economics*, *The Concise Encyclopediao of Economics*,

<http://www.econlib.org/library/Enc/NewKeynesianEconomics.html>
(08.05.2010).

- Mansfield, E. (1989). Principles of Macroeconomics, New York: W. W. Norton & Company, Sixth Edition.
- Miller, L. R. (1982). Economics Today, The Macro View, New York: Harper & Row Publishers Inc., Fourth Edition.
- Nwala, K. (2003). Is There Still an Unemployment and Inflation Trade-off, International Advances in Economic Research, 9 (2), 168.
- Onur, S. (2004). İşsizlik Sorunu ve Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarının İstihdam Üzerindeki Etkisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (1), 51–61.
- Özgüven, A. (1991). İktisat Bilimine Giriş, İstanbul: Filiz Kitabevi, Altıncı Baskı.
- Pallis, D. (2006). The Trade-Off Between Inflation and Unemployment in the New European Union Member-States, International Research Journal of Finance and Economics, Issue:1,
http://www.eurojournals.com/IRJFE_1_8_Pallis.pdf (01.06.2010).
- Parasız, İ. (1993). Makro Ekonomi Teori ve Politika, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, Dördüncü Baskı.
- Parasız, İ. (1994). Ücret Teorisi (Modern Yaklaşım), Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (1997). Modern Makro Ekonominin Temelleri, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (1998). Makro Ekonomi Teori ve Politika, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, Yedinci Baskı.
- Parasız, İ. ve Bildirici, M. (2002). Modern Emek Ekonomisi, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Pazarlıoğlu, V. M. ve Çevik, İ. E. (2007). Ratchet Model Uygulaması: Türkiye Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, 12 (2), 41–51.

- Pazarlıoğlu, V. M. ve Gürler, K.. (2007). Telekomünikasyon Yatırımları ve Ekonomik Büyüme: Panel Veri Yaklaşımı, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 44 (508), 35–43.
- Peterson, C. W. (1988). Income, Employment & Economic Growth, New York: W. W. Norton & Company, Inc., Sixth Edition.
- Romer, D. (2001). Advanced Macroeconomics, New York: The McGraw-Hill Companies, Inc., Second Edition.
- Savaş, V. (1999). İktisadın Tarihi, Ankara: Siyasal Kitabevi, nc Baskı.
- Savaş V. (2005). Politik İktisat, İstanbul: Beta Basım Yayım, Beşinci Baskı.
- Serel, A. (1991). Yeni Klasik Makro İktisat: Tarihsel Gelişim ve Temel zellikler, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Mart-Kasım 1991, 12 (1–2), 25–36.
- Sönmez, C. (2007). Enflasyon Hedeflemesinde Mali Piyasaların Rolü: Hisse Senedi Getirileri ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Analizi, İstanbul: İMKB Yayını.
- Suiçmez, H. (1997). Enflasyon ve Verimlilik, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi (MPM) Yayınları.
- Sultan, P. (1957). Labor Economics, New York: Henry Holt and Company.
- Şahin, H. (1994). İktisada Giriş, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Basım.
- Şıklar, İ., Kaya, A. ve Gerek, S. (1999). Nairu Teori, Eleştiri ve Türkiye Uygulaması, Eskişehir: T. C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, N. (1998). Fiyatların Konjonktürel Davranışına İlişkin Bir Araştırma, 1963-1995 Türkiye rneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Taban, S. (2004). Yeni Klasik Eksik Bilgi Kuramı erevesinde Para Politikalarının Konjonktürel Analizi, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Mart 2004, 216, 123–131.
- Taban, S. (2006). Türkiye’de Sağlık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi, Sosyo-Ekonomi, Temmuz-Aralık 2006, 4, 31–46.

- Tajra, F. H. (1999). The Phillips Curve in Brazilian Economy After Real Plan. The George Washington University, The Minerva Program,
<http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Fall1999/Tajra.Haroldo.pdf> (01.06.2010).
- Talas, C. (1997). Toplumsal Ekonomi: Çalışma Ekonomisi, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, Yedinci Baskı.
- TCMB Bülten, (2010)., Sayı:17, Mart 2010,
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/Bulten_Turkce17.pdf (18.05.2010).
- TEFE- http://www.tuik.gov.tr/MetaVeri.do?tb_id=18&ust_id=6 (19.04.2010).
- The Phillips Curve and its Modifications,
<http://www.bized.co.uk/educators/he/pearson/models/philips.ppt>
(08.05.2010).
- The New Keynesian Theory, Graduate Macroeconomics I,
<http://web2.uconn.edu/cunningham/econ309/newkeynesian.pdf> (09.05.2010).
- Tuğlu, A. (2002). Enflasyon Hedeflemesi, Yaklaşım Dergisi, Şubat 2002, 110, 155–160.
- Turner, P. & Benavides, G. (2001). The Demand for Money and Inflation in Mexico 1980–1999: Implications for Stability and Real Seigniorage Revenues, Applied Economic Letters, 8 (12), 775–778.
- TÜFE- http://www.tuik.gov.tr/MetaVeri.do?tb_id=17&ust_id=6 (19.04.2010).
- Türkiye Kamu-Sen Ar-Ge (2004). İstihdam, İşsizlik ve Ücret Sorunlarına Çözüm Arayışları, Ankara: Türkiye Kamu-Sen Ar-Ge Yayınları.
- Ulusoy, N. (2003). Enflasyon ve Enflasyonla Mücadele Yolları, Mali Kılavuz, Ekim-Aralık 2003, 22, 173–180.
- Unay, C. (2001). Makro Ekonomi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, Yayın No: 137, Vipaş A.Ş. Yayın No: 13, Yenilenmiş Sekizinci Baskı.
- Unemployment, Inflation and Growth,

<http://www.bized.co.uk/educators/he/pearson/lectures/unemployment.ppt>
(08.05.2010).

Unemployment, Nairu and The Phillips Curve. (2006).

www.bized.co.uk/educators/16-19/economics/macrocont/presentation/philips1.ppt (08.05.2010).

U.S. News & World Report (1969), Inflation Simplified, What It Means to You, Washington D.C., United States.

Uysal, D. ve Erdoğan, S. (2003). Enflasyon ile İşsizlik Oranı Arasındaki İlişki ve Türkiye Örneği (1980–2002), Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 1(6), 35–47.

Ünsal, E. (2009). Makro İktisat, Ankara: İmaj Yayınevi, Sekizinci Baskı.

Üstünel, B. (1983). Makro Ekonomi, İstanbul: Mısırlı Matbaacılık, Dördüncü Baskı.

Wachtel, P. (1989). Macro Economics from Theory to Practise, New York: R. R. Donnelley & Sons Company.

Weerapana, A. The Phillips Curve,

<http://www.wellesley.edu/Economics/weerapana/econ202/econ202pdf/lecture202-20.pdf> (04.05.2010).

Yay, G. (1996). Yeni Klasik Makro İktisat, Para ve Finans Ansiklopedisi, 3,

<http://www.gulsunyay.com/portal/modules.php?name=News&file=article&sid=3> (08.05.2010).

Yıldırım, E., Lopcu, K., Çakmaklı, S. ve Özkan, Ö. F. (2009). Yeni Keynesyen Makro Ekonomik Model: Türkiye Uygulaması, Eskişehir: Anadolu International Conference in Economics, Haziran 2009.

Yüceol, H. M. (2005). Bir Politika Değişkeni Olarak İşsizliğin Ölçülmesi Sorunu ve Türkiye’de Gerçek İşsizlik Oranı, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (12), 118–133.